

Н.В. Бойко

**ШКІЛЬНИЙ КУРС
НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З
МЕТОДИКОЮ ВИКЛАДАННЯ**

**Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
Кафедра мовознавчих дисциплін**

Н.В. Бойко

ШКІЛЬНИЙ КУРС НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З МЕТОДИКОЮ ВИКЛАДАННЯ

Навчально-методичний комплекс дисципліни

Навчальний посібник

Для студентів спеціальності
6. 010100. Початкове навчання.
Спеціалізація: Німецька мова

Кам'янець-Подільський

2008

ЗМІСТ

Передмова

1. Загальна характеристика дисципліни

2. Навчальна програма

- 2.1. Пояснювальна записка
- 2.2. Структура навчальної дисципліни
- 2.3. Зміст дисципліни

3. Робоча навчальна дисципліна

- 3.1. Тематичний план
- 3.2. Зміст теоретичної підготовки
- 3.3. Практичні заняття
- 3.4. Самостійна робота
- 3.5. Індивідуальна робота
(індивідуальні навчально-дослідні завдання)
- 3.6. Програма семестрового іспиту
- 3.7. Програма державного іспиту
- 3.8. Критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок студентів з навчальної дисципліни
- 3.9. Орієнтовна тематика курсових і дипломних робіт зі шкільного курсу німецької мови з методикою викладання
- 3.10. Методичні вказівки щодо написання курсових робіт із дисципліни
- 3.11. Критерії та норми оцінювання написання курсових робіт із навчальної дисципліни
- 3.12. Методичні вказівки щодо виконання дипломних робіт із навчальної дисципліни
- 3.13. Критерії та норми оцінювання дипломних робіт із навчальної дисципліни
- 3.14. Методичні вказівки щодо проведення індивідуальної роботи з навчальної дисципліни
- 3.15. Методичні вказівки щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни
- 3.16. Методичні вказівки щодо проведення практичних занять із навчальної дисципліни
- 3.17. Методичні вказівки щодо проведення студентської педагогічної практики з навчальної дисципліни
- 3.18. Навчально-методичне забезпечення
 - 3.18.1. Основна література
 - 3.18.2. Додаткова література

ПЕРЕДМОВА

Раннє вивчення іноземної мови – важливий напрям удосконалення змісту шкільної освіти, викликаного вирішувати завдання, що відповідають світовим тенденціям, а саме: науковості освіти, її гуманізації, гуманітаризації, демократизації, інтегративності, полі культурності, вихованню взаємоповаги між націями і народами. Тому визначення на державному рівні доцільності вивчення іноземної мови, починаючи з 2 класу загальноосвітньої школи, підтверджує вагомість цього навчального предмета для реформування змісту початкової освіти, його значення для реалізації перспективних завдань розвитку особистості: підвищення рівня освіченості, загальної культури, формування готовності до міжнаціонального та міжкультурного співробітництва, сприяння практичному оволодінню іноземною мовою. Усе це становить життєву необхідність існування в сучасному багатомовному, полі культурному, інформаційно розвиненому суспільстві.

Раннє запровадження іноземної мови розширює коло гуманітарних предметів, які вивчаються в початковій школі і це робить початкову освіту ще більш привабливою для дітей. Згідно наукових даних раннє вивчення іноземної мови є корисним для всіх дітей незалежно від їх стартових можливостей, оскільки воно позитивно впливає на розвиток психічних функцій дитини (пам'ять, увагу, мислення, сприймання, уяву) і стимулює розвиток загально мовленнєвих умінь, що має позначитись на підвищенні рівня володіння рідною мовою.

Навчання іноземної мови в початковій школі має забезпечити базу для більш якісного вивчення іноземної мови в основній школі, для вивчення другої / третьої іноземної мови, що також становить одне із завдань удосконалення шкільної освіти.

Шкільному курсу німецької мови з методикою викладання належить провідна роль у системі підготовки вчителя німецької мови. Майбутній вчитель має не тільки теоретично оволодіти всіма методами і прийомами успішного вивчення німецької мови в школі, а й набути практичних умінь та навичок їх творчого використання. Перебудова шкільної освіти зумовлює необхідність оновлення й удосконалення змісту цієї дисципліни, спрямування його на підготовку майбутніх словесників до формування національно свідомої мовної особистості в школі, до реалізації комунікативно-діяльнісного лінгводидактичного принципу.

Посібник побудовано з урахуванням нових вимог до створення навчально-методичного комплексу дисципліни. Матеріал розміщується відповідно до навчальної програми зі шкільного курсу німецької мови з методикою викладання, охоплює всі розділи і дає можливість практично опрацювати основні питання дисципліни (навчальну програму укладено на основі програми: Типова програма підготовки вчителя іноземної мови. Методика навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах: для університетів та факультетів іноземних мов).

Посібник складається з навчальної та робочої навчальної програм. У планах практичних занять детально описано попередню підготовку студентів та аудиторну роботу. До них подано найновішу методичну літературу.

У навчально-методичний комплекс входять також питання, які виносяться на самостійну роботу (подано форми контролю та літературу), індивідуальні навчально-дослідні завдання, програми семестрового та державного іспитів, критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок студентів з навчальної дисципліни, орієнтовна тематика курсових і дипломних робіт зі шкільного курсу німецької мови з методикою викладання, методичні вказівки щодо написання курсових та дипломних робіт із дисципліни, критерії та норми оцінювання написання курсових та дипломних робіт із навчальної дисципліни, методичні вказівки щодо проведення індивідуальної роботи, щодо організації самостійної роботи, щодо проведення практичних занять, щодо проведення студентської педагогічної практики з навчальної дисципліни, навчально-методичне забезпечення (основна і додаткова література).

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Напрямок	0101. Освіта
Спеціальність	6. 010100. Початкове навчання. Спеціалізація: Німецька мова
Освітньо-кваліфікаційний рівень підготовки фахівця	бакалавр
Характеристика навчальної дисципліни	нормативна
Семестр	VI, VII
Вид контролю	залік, іспит

2. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

2.1. Пояснювальна записка

Професійно-методична підготовка сучасного вчителя-словесника складається із засвоєння ним традиційної методики навчання іноземної (німецької) мови, її теоретичних положень, практичних рекомендацій та оволодіння новими науково-практичними надбаннями, яких набула ця наука за час відродження національної школи і перебудови освіти в Україні.

Розвиток і удосконалення загальноосвітньої школи, створення нових типів шкіл – ліцеїв, коледжів, гімназій, колегіумів, - перший досвід їхнього плідного існування ставлять безліч проблем щодо змісту й організації навчання німецької мови, методичного забезпечення її викладання.

Програма „Шкільний курс німецької мови з методикою викладання” орієнтована на підготовку вчителя німецької мови в молодших класах.

Основні завдання курсу:

1. Показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземних мов у початкових класах (2-4 кл.) середніх навчальних закладів і на цій основі навчити студентів використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань.

2. Ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов як у нашій країні так і за кордоном.

3. Розкрити суть методів, засобів, технологій та форм навчання іноземних мов.

4. Спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі.

5. Сформувати у студентів під час практичних занять професійно-методичні вміння, необхідні для успішного викладання німецької мови в початкових класах.

6. Залучити майбутніх учителів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури.

Викладання курсу передбачає зв'язок з іншими предметними областями такими як педагогіка, психологія, практичний курс німецької мови.

Курс включає **лекційні** та **практичні** заняття, які покликані сформувати у студентів теоретичні знання і практичні навички та вміння.

В лекційному курсі розглядаються: - загальні питання методики викладання іноземних мов (сучасна система освіти в Україні, ступені загальної середньої освіти та її початковий етап, методика викладання іноземних мов як наука, методи дослідження в методиці навчання іноземних мов); - факти історичного розвитку методики викладання іноземних мов (перекладних, прямих методів, усного методу Г.Пальмера, методу читання Веста, аудіолінгвального, аудіовізуального, комунікативного тощо); - система навчання іноземних мов на початковому етапі (підходи до викладання іноземної мови. Цілі, зміст, принципи, методи та засоби навчання); - психолінгвістичні основи викладання іноземних мов на

початковому етапі; - проблема мовних навичок та вмінь у навчанні німецької мови в молодшій школі і система вправ, спрямована на формування цих навичок та вмінь; - особливості навчання іншомовного спілкування, подається система вправ для формування у молодших школярів, навичок та вмінь аудіювання, говоріння, читання та письма; - питання організації процесу навчання іноземних мов у початковій школі, програма, як керівництво у викладанні іноземних мов, попереднє планування та планування уроків для початківців. Типи та структура уроків, сучасні вимоги до уроку іноземної мови та вчителя, аналіз уроку іноземної мови, парна та групова робота на уроках, організація позакласної роботи з молодшими школярами, контроль та оцінювання знань та досягнень учнів початкових класів у вивченні іноземної мови, реалізація індивідуального підходу на уроках іноземної мови. Вибір підручників для навчання на початковому етапі.

На практичних заняттях складаються календарні та поурочні плани, аналізуються відвіданні під час практики уроки, розробляються комплекси вправ, представляються фрагменти уроків, позакласні навчально-виховні заходи, добираються ефективні засоби навчання.

Методи і прийоми навчання: усне слово викладача, пояснення, різні види бесіди (репродуктивна, аналітико-синтетична, евристична та інші), створення та розв'язання проблемних ситуацій, виконання вправ, складання «фотографій» уроків, написання планів-конспектів уроків, аналіз та самоаналіз уроків німецької мови, укладання бібліографічних методичних посібників і журнальних публікацій, конспектування, виготовлення роздавального матеріалу, робота за таблицями, опрацювання методичної літератури, рольові ігри, конференції, дискусії, моделювання навчальної ситуації в аудиторії, виготовлення таблиць і стендів тощо.

Види контролю: поточне усне опитування, написання самостійних робіт, експрес-контрольні роботи, письмове тестування, контрольні роботи і зрізи, написання контрольних планів-конспектів уроків та їх аналіз і т.ін.

Курс „Шкільний курс та методика його викладання” читається в 6-му та 7-му семестрах.

2.2. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Структура навчальної дисципліни	Всього годин	VI семестр	VII семестр
1.	Всього годин: - аудиторні; - позааудиторні.	162 82 80	40 40	42 40
2.	Види теоретичної та практичної підготовки: - лекції; - практичні заняття;	30 36	20 20	10 16

	- лабораторні заняття;	16	8	8
	- самостійна робота.	80	40	40

2.3. Зміст дисципліни

Розділ I. Загальні питання методики викладання іноземної (німецької) мови на початковому етапі.

- 1.1. Сучасна система освіти в Україні та викладання іноземних мов.
- 1.2. Ступені загальної середньої освіти. Початковий етап та його роль у викладанні іноземної (німецької) мови.
- 1.3. Методика навчання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками.
- 1.4. Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов.

Розділ II. Історичний розвиток методики навчання іноземних мов як науки.

- 2.1. Історичний огляд розвитку методики навчання іноземних мов як науки.
- 2.2. Класифікація методів навчання іноземних мов.
- 2.3. Застосування комунікативних методів у викладанні іноземної мови для молодших школярів.

Розділ III. Система навчання іноземної мови на початковому етапі.

- 3.1. Підходи до навчання іноземної мови.
- 3.2. Цілі, зміст та принципи навчання іноземної мови на початковому етапі.
- 3.3. Застосування методів та прийомів на початковому етапі навчання іноземної мови.

Розділ IV. Психолінгвістичні основи навчання іноземної мови на початковому етапі.

- 4.1. Психологічні особливості учнів початкових класів.
- 4.2. Проблема навичок та вмінь у викладанні німецької мови початківцям.
- 4.3. Система вправ, спрямована на формування мовленнєвих вмінь та навичок на початковому етапі вивчення німецької мови.
- 4.4. Роль мотивації у процесі вивчення німецької мови.

Розділ V. Навчання іншомовного матеріалу.

- 5.1. Навчання вимови молодших школярів.
- 5.2. Навчання лексики в початкових класах.
- 5.3. Навчання граматики на початковому етапі.

Розділ VI. Навчання говоріння в молодших класах.

- 6.1. Навчання монологічного мовлення молодших школярів.
- 6.2. Навчання діалогічного мовлення молодших школярів.

Розділ VII. Навчання іншомовного спілкування.

- 7.1. Навчання аудіювання в початкових класах.
- 7.2. Навчання говоріння в молодших класах.
- 7.3. Навчання читання на початковому етапі.

7.4. Навчання письма молодших школярів.

Розділ VIII. Організація навчання іноземної мови на початковому етапі її вивчення.

8.1. Програма з німецької мови для загальноосвітніх навчальних закладів.

8.2. Планування уроків з німецької мови для початкової школи.

8.3. Сучасні вимоги до уроку німецької мови.

8.4. Типи та структура уроків.

8.5. Аналіз уроку з німецької мови в початкових класах.

8.6. Основні вимоги до вчителя іноземної мови на початковому етапі.

8.7. Ігри у викладанні німецької мови як іноземної на початковому етапі.

8.8. Організація групової та парної роботи у колі молодших школярів.

8.9. Проведення позакласної роботи з німецької мови у початкових класах.

Розділ IX. Застосування комунікативних методів у викладанні іноземної мови для молодших школярів.

9.1. Характеристика комунікативно-орієнтованого підходу до викладання іноземних мов.

9.2. Організація уроку в комунікативно-орієнтованому викладанні.

9.3. Розвиток навичок та вмінь в комунікативно-орієнтованому викладанні.

3. РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

3.1. Тематичний план

№ з/п	Назва розділу, теми	Кількість годин			
		Лек	Прак	Лаб	Сам
1.	Система освіти в Україні та викладання іноземних мов.				2
2.	Шкільний курс іноземної мови як наука і навчальна дисципліна.	2			2
3.	Методика викладання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками.				2
4.	Система навчання іноземної мови.	2	2		4
5.	Методи та прийоми навчання іноземної мови.				2
6.	Засоби навчання іноземної мови.				2
7.	Лінгвопсихологічні основи навчання іноземних мов.	2			2
8.	Методика вивчення фонетики.	2	4	2	6
9.	Методика вивчення граматики.	2	4	2	6
10.	Методика вивчення лексики.	2	4	2	6
11.	Навчання аудіювання.	2	4	2	6
12.	Навчання діалогічного мовлення.	2	4	2	6
13.	Навчання монологічного мовлення.	2	2	2	6
14.	Навчання читання.	2	2	2	6
15.	Навчання письма та писемного мовлення.	2	2	2	6
16.	Типи уроків з іноземної мови, їх структура та методика проведення.	2	2		2
17.	Організація та забезпечення процесу навчання.	2	2		2
18.	Позакласна робота з іноземної мови.	2	2		2
19.	Аналіз уроку з іноземної мови.				2
20.	Методи навчання іноземних мов.		2		2
21.	Гра – основна форма роботи на уроці.	2			2
22.	Методична робота вчителя іноземної мови.				2
23.	Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення.				2
	Всього	30	36	16	80

3.2. Зміст теоретичної підготовки

Шкільний курс іноземної мови як наука і навчальна дисципліна

План

1. Основні принципи освіти і зміни у навчанні іноземної мови.
2. Методика викладання німецької мови як наука та теорія навчання. Її завдання.
3. Методи дослідження в методиці викладання іноземних мов у початковій школі.
4. Зв'язок методики з іншими науками:
 - лінгвістикою;
 - психологією;
 - психолінгвістикою;
 - педагогікою.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Про навчально-методичне забезпечення комунікативного підходу до вивчення іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. - № 4. – С.22-34
5. Про вивчення іноземних мов у 2006-2007 навчальному році (Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. - № 3. – С.6
6. Коваленко О. про вивчення іноземних мов в 2007 2008 навчальному році (Методичні рекомендації) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. - № 3. – С.6
7. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
8. Пояснювальна записка програми для початкової школи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 2. – С.13
9. Редько В., Басай Н. Вивчаємо другу іноземну! (Методичні рекомендації) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1
10. Гергель А. Мовний паспорт – кожному другокласнику (Європейський мовний портфель для початкової школи в Україні) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.15

11. Парикова О. Навчання іноземних мов у початковій школі // Рідна школа. – 2002.- №2.- С.48-52

У програмі „Освіта” і „Національній доктрині..” визначені стратегічні завдання, пріоритети, напрями та головні шляхи реформування освіти, сформульовані принципи освіти. До основних принципів освіти відносять: - **пріоритетність освіти** (носить випереджальний характер: нове ставлення до освіти, до суспільства, до знань); - **демократизацію суспільства** (особистість, суспільство і держава стануть рівноправними суб'єктами, утворення системи партнерства учнів, студентів і педагогів); - **гуманізацію освіти** (утвердження людини як найвищої соціальної цінності, найповніше розкриття її здібностей та задоволення різноманітних потреб, гармонію стосунків людини з навколишнім середовищем, суспільством і природою); - **національну спрямованість освіти** (невіддільність освіти від національного ґрунту, поєднання з національною історією і народними традиціями, збереження культури українського народу); - **відкритість системи освіти** (орієнтованість на цілісний неподільний світ та його глобальні проблеми); - **безперервність освіти** (постійне поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчанні та вихованні); - **нероздільність навчання і виховання** (органічне поєднання, підпорядкування змісту навчання і виховання формуванню цілісної та всебічно розвиненої особистості); - **багатокультурність та варіативність освіти** (створення можливостей для широкого вибору форм освіти, навчально-виховних заходів, засобів навчання і виховання).

Освітня програма – це перелік обов'язкових та вибіркових навчальних предметів, необхідних для здобуття певного освітнього ступеня, з визначенням кількості годин, відведених на їх опанування та форм підсумкового контролю. Освітня програма **початкової школи** має забезпечити оволодіння навичками та вміннями читати, письма і рахунку, початки морально-етичного виховання, естетичного, інтелектуального та фізичного розвитку та трудової підготовки учнів. Оволодіння іноземною мовою в початковій загальноосвітній школі стало обов'язковим. Опанування цих програм створює фундамент для продовження навчання за освітньою програмою основної школи. Оновлення змісту освіти є визначальним складником реформування освіти в Україні і передбачає приведення його у відповідність до сучасних потреб особи і суспільства. Одним із стратегічних завдань реформування змісту освіти є розробка державних стандартів і відповідне формування системи та обсягу знань, навичок, умінь, творчої діяльності, інших якостей особистості на різних освітніх рівнях.

Державний стандарт загальної середньої освіти – це зведення норм і положень, що окреслюють державні вимоги до освіченості особи на рівні початкової, базової і повної середньої освіти та гарантії держави в її досягненні громадянами.

До основних завдань теоретичного курсу „Методика викладання іноземної мови” відносяться такі: - показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах і на цій

основі навчити студентів використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань; - ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчання іноземних мов як у нашій країні, так і в Німеччині; - розкрити суть складових частин і засобів сучасної методики як науки: спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі; - сформувати у студентів під час практичних і лабораторних занять професійно-методичні вміння, необхідні для плідної роботи в галузі навчання німецької мови; - залучити майбутніх вчителів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури, що має стати джерелом постійної роботи над собою з метою підвищення рівня професійної кваліфікації.

В педагогічному плані слово „методика” найчастіше вживається у трьох значеннях: 1) „методика” як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики, притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальну базу, робоче поле для перевірки науково обґрунтованих гіпотез), а з другого – специфічні об’єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним; 2) „методика” як сукупність форм, методів і прийомів роботи вчителя; це „технологія” професійної практичної діяльності; 3) „методика” як навчальна дисципліна.

Методика як наука тісно пов’язана з концепцією навчального процесу, його основними компонентами, які і складають сукупність об’єктів вивчення та об’єктів дослідження. До основних компонентів навчального процесу відносяться: 1) навчаюча діяльність учителя; 2) навчальна діяльність учнів; 3) організація навчання.

Будь-який процес навчання – це процес сумісної діяльності вчителя та учнів. Навчання – це акт взаємодії того, хто навчає, з тим, кого навчають, з метою передачі одним і засвоєння іншим соціального досвіду. Обидві сторони – і вчитель, і учень – беруть активну участь у цій діяльності, але кожен по-своєму: - вчитель здійснює навчаючі дії, спрямовуючи навчальні дії учнів; - вчитель мотивує навчальну діяльність учнів, спонукає їх до навчання; - вчитель організовує навчальні дії таким чином, щоб вони давали максимальний ефект. Ця організація проходить на рівні дій кожного окремого учня; - вчитель дає учням матеріал для засвоєння та орієнтири для їх навчальної діяльності; - вчитель здійснює контроль за ефективністю засвоєння.

Під „організацією” маються на увазі такі фактори: мета навчання, його зміст, методи та прийоми, а також засоби навчання. Без тісної взаємодії усіх трьох компонентів навчальний процес не може бути ефективним, а в окремих випадках стає і неможливим.

Отже, **методика викладання іноземних мов** – це наука, яка вивчає цілі, зміст, методи і засоби навчання, а також і способи учіння і виховання на матеріалі іноземної мови.

Об’єктом методики викладання іноземних мов є навчання, а її **предметом** – метод навчання. Між об’єктом і предметом існує двосторонній зв’язок.

Методи дослідження мають на меті одержання наукових даних про закономірності навчання іноземних мов, про ефективність навчальних матеріалів, що використовуються, способів і форм навчально-виховного процесу. Методика раннього навчання іноземної мови визначає широке коло проблем, які безпосередньо пов'язані з викладанням цієї навчальної дисципліни у початковій школі.

В сучасній методиці навчання іноземних мов використовуються основні та допоміжні методи дослідження. **До основних методів** відносяться: 1) критичний аналіз літературних джерел; 2) вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів, які досягли видатних результатів у навчально-виховному процесі; 3) наукове спостереження; 4) пробне навчання; 5) експеримент; 6) дослідне навчання. **Допоміжні методи** охоплюють: 1) метод інтерв'ю; 2) анкетування; 3) тестування; 4) бесіду; 5) хронометрування; 6) метод експертів тощо.

Критичний аналіз літературних джерел як метод дослідження (вивчаються методи навчання іноземних мов минулого). Виділяють **три групи методів опрацювання спеціальної літератури**: 1) бібліотечно-бібліографічні: уміння стежити за виходом нової літератури, працювати з каталогом, картотекою, розшукувати потрібну книжку, фаховий журнал, добирати літературу з певного питання; 2) методи логічної обробки тексту за допомогою анотування, складання плану, тез, конспекту прочитаного; 3) методи творчої діяльності у зв'язку з прочитаним: перенесення знань у нову ситуацію, вміння бачити й формулювати проблему, переосмислювати відомі знання, переконструювати їх і відкривати для себе нове.

Вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів (майстри педагогічної праці нерідко знаходять прийоми та методичні рішення, використання яких значно підвищує ефективність навчального процесу). Засобами вивчення педагогічного досвіду слугують: співбесіда, відвідування та аналіз уроків, перегляд відеозаписів уроків з їх наступним аналізом, вивчення робочих документів учителя та учнів.

Наукове спостереження (особливої цінності набувають спостереження, зафіксовані за допомогою технічних засобів. Результати можуть доповнюватися контрольними роботами, стандартизованими та не стандартизованими тестами). У початкових класах наукове спостереження бажано проводити в природних умовах: учитель може вивчати методом спостереження ставлення учнів до різних видів дидактичних ігор, що проводяться німецькою мовою; до виконання завдань з елементами проблемності (відгадування мовних загадок, кросвордів, ребусів тощо) і т.п.

Пробне навчання (побудоване на ерудиції та педагогічній інтуїції вчителя. У цьому випадку вчитель, спираючись на власний досвід, без глибокого і тривалого вивчення проблеми здійснює пошук, завдяки якому підтверджується або спростовується висунуте і первинно обґрунтоване допущення, спрямоване на удосконалення окремих аспектів процесу навчання іноземної мови).

Експеримент (у методиці навчання іноземних мов види експериментів визначаються за трьома ознаками: 1) розвідувальний та основний (базовий); 2) природний і лабораторний; 3) односерійний та багатосерійний, однофакторний та багатфакторний, прямий і перехресний).

Дослідне навчання (дослідна робота багато в чому подібна до експерименту. Під час дослідного навчання вчителі працюються відповідно до науково розробленого плану, результати навчання контролюються і фіксуються, підлягають кількісному і якісному аналізу. Частіше воно слугує для перевірки доступності розробленої методики для масової школи. Завдяки цьому методу дослідження можна визначити можливість застосування певних теоретичних положень на практиці, тобто дослідна робота вносить суттєві зміни в методичну систему.

Статистичний метод (створення статистичного еталону навчального процесу, на основі якого можна робити висновки про ефективність навчання іноземної мови).

Метод моделювання (для моделювання навчання іншомовного мовлення як і будь-якої іншої діяльності).

Метод інтерв'ю (вивчення поглядів тієї чи іншої групи людей. Бесіда проходить у відповідності до заздалегідь розробленого плану. Відповіді фіксуються. А потім співставляються і аналізуються).

Анкетування (як доповнення того чи іншого основного методу дослідження. За його допомогою вивчають точки зору учнів, учителів, батьків стосовно того чи іншого питання. Укладання анкети потребує спеціальної підготовки: визначення мети, формулювання запитань, вибір методики аналізу отриманих відповідей).

Тестування (за допомогою тестів різних типів стає можливим у порівняно короткий термін проконтролювати рівень сформованості мовленнєвих навичок і вмінь великої кількості учнів).

Бесіда (може суттєво доповнити уявлення про процес дослідження, про його сильні та слабкі сторони).

Хронометрування (коли необхідно документально зареєструвати хід усього навчального процесу або певної його частини на уроках).

Методика викладання іноземних мов як самостійна педагогічна наука пов'язана в той же час із значною кількістю інших наук і використовує виявлені ними факти і встановлені закономірності. Лінгвістика, психологія, психолінгвістика і педагогіка знаходяться у тіснішому зв'язку з методикою, ніж інші науки, які вивчають мовлення чи процес передачі інформації. Тому ці науки інколи називають базовими для методики науками. Дані інших наук суміжних з методикою, надходять до неї опосередковано через базові науки.

1. Методика і лінгвістика. Мова є об'єктом дослідження для лінгвістики. Деякі лінгвісти і методисти розглядають методику як „прикладну лінгвістику”, вважаючи лінгвістику базовою для методики наукою. Методи навчання повинні базуватися на даних лінгвістики, оскільки йдеться про навчання саме мови, а детальне вивчення та опис її системи і функціонування входять до компетенції лінгвістики. Проте існує й інша

точка зору, згідно з якою лінгвістика не має даних, які б дозволили їй стати повноцінною базою для створення раціональної методики навчання іноземної мови.

Найвагоміший внесок лінгвістики як однієї із суміжних з методикою наук відчувається у змісті навчання іноземних мов і насамперед у відборі навчального матеріалу як відповіді на запитання „чого навчити?” згідно з конкретними цілями та умовами навчання. Саме лінгвістика приходить на допомогу методиці, пропонуючи їй принципи відбору іншомовної лексики, а також елементів мовних систем морфологічного, синтаксичного та фонетичного рівнів. Лінгвістика є джерелом даних про те, як реалізується система мови у мовленні, підпорядковуючись правилам норми як фактичного регулятора зв'язності мовних одиниць даної системи, а також вимови та граматичних структур.

2. Методика і психологія. Психологія мовлення аналізує процес володіння та оволодіння мовленням, взаємозв'язок зовнішнього і внутрішнього мовлення, якості вербальної пам'яті, закономірності усного і писемного мовлення. Психологія спілкування вивчає проблеми, пов'язані з тим, як людина спілкується. В сучасній науці виділяють три основні види спілкування: 1) соціально орієнтоване; 2) предметно орієнтоване; 3) особистісно орієнтоване. Розрізнення цих видів спілкування є суттєвим для навчання говоріння, головним чином діалогічного мовлення.

Експериментальна психологія збагачує методику результатами досліджень у галузі психології діяльності учнів, фізіології вищої нервової діяльності: про системи мозку, які обслуговують мовлення, про умовні рефлекси, другу сигнальну систему тощо.

3. Методика і психолінгвістика. Психолінгвістика – наука, яка вивчає закономірності мовленнєвої діяльності. Психолінгвісти досліджують мовленнєву поведінку людини, описують моделі процесів мислення, операції, дії, які відбуваються під час слухання і говоріння. Володіння іноземною мовою – це володіння системою мовленнєвих навичок. Мова існує в психіці людини передусім у формі таких навичок, які в будь-яку мить можуть бути реалізовані. Для спілкування недостатньо лише мовленнєвих навичок, необхідні мовленнєві вміння, які передбачають творчу діяльність, пов'язану з мисленням, уявою, емоціями тощо.

Отже, внесок психолінгвістики в методику навчання іноземних мов в узагальненому вигляді такий: 1) навчання мови передбачає розвиток мовленнєвої діяльності; 2) особливого значення набуває комунікативна функція мовлення, що зумовлює необхідність створення відповідних ситуацій спілкування; 3) вправи мають носити проблемний характер; вирішення проблеми сприяє як формуванню мовленнєвих навичок, так і активізації процесів мислення; 4) формування вмінь іншомовного мовлення буде ефективнішим при наявності мотивації.

4. Методика і педагогіка. Методика базується на даних дидактики при вирішенні таких питань як цілі навчання, загальна спрямованість змісту навчання, організаційні форми навчання тощо. Методика спирається на

досягнення педагогіки в питаннях виховання і загальної освіти у процесі навчання іноземної мови. Особливого значення для методики набуває теорія навчання, насамперед дидактичні принципи і методи навчання, які реалізуються з урахуванням специфіки навчальної дисципліни. На основі положень дидактики організується процес навчання, розробляється теорія уроку, обираються методи контролю навичок і вмінь.

Практична реалізація цієї проблеми пов'язана з необхідністю навчити учнів прийомів навчання. Насамперед школярі мають навчитися *спостерігати* за фактами мови, їм необхідно бачити її закономірності. Дітей слід навчити *перенесенню* знань, навичок і вмінь, набутих при оволодінні рідною мовою, на оволодіння іноземною мовою; прийомів виконання завдань різних типів у всіх видах мовленнєвої діяльності.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть п'ять основних завдань теоретичного курсу МВІМ.
2. Визначте, що є об'єктом МВІМ і проаналізуйте основні характеристики методики як науки.
3. Назвіть основні методи дослідження МВІМ.
4. Доведіть, що МВІМ – самостійна педагогічна наука.
5. Охарактеризуйте основні принципи освіти.
6. З якими науками пов'язаний шкільний курс іноземної мови з методикою викладання?

Система навчання іноземної мови

План

1. Цілі навчання іноземної мови.
2. Зміст навчання іноземної мови.
3. Принципи навчання іноземної мови.
4. Методи та прийоми навчання іноземної мови.
5. Засоби навчання іноземної мови.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 37-59.
2. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник / С.В. Роман. – К.: Ленвіт, 2005. – С.45–130.
3. Ніколаєва С.Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці): Навчальний посібник / С.Ю. Ніколаєва. – К.: ленвіт, 2008. – 285 с.
4. Вишневський О.І. Методика навчання іноземних мов: Навчальний посібник / О.І. Вишневський. – К.: Знання, 2011. – 206 с.
5. Бігич О.Б. Теорія та практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2006. – 200 с.
6. Бойко Н.В. Шкільний курс німецької мови з методикою викладання: Навчально-методичний комплекс дисципліни / Н.В. Бойко. – Кам'янець-Подільський: видавець Зволейко Д.Г., 2008. – 176 с.
7. Практикум з методики викладання німецької мови у середніх навчальних закладах: Посібник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2007. – 288 с.
8. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
9. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6.
10. Рогова Г.В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе: Пособие для учителя / Г.В. Рогова, И.Н. Верещагина. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
11. Роман С. В. Функція підручника англійської мови для початкової школи / С.В. Роман, О.О. Коломінова // Іноземні мови – 2006. – № 1. – С. 51-57.
12. Скальська О. Додатковий – теж важливий! (До проблеми типології додаткових дидактичних матеріалів для навчання іноземної мови учнів початкової школи) / О. Скальська // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С. 92.

13. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская и др. – Мн.: Выш. шк., 2000. – С. 283-291.

14. Парикова О. Навчання іноземних мов у початковій школі / О. Парикова / Рідна школа. – 2002. – №2. – С. 48-52.

15. Гузь О.І. Рациональна послідовність використання відеофонограми та друкованих текстів у навчанні іноземної мови молодших школярів / О.І. Гузь // Іноземні мови. – 2000. – №3. – С. 40-43.

16. Редько В. Яким бути шкільному підручнику з іноземної мови? (Об'єкти та критерії оцінювання шкільних підручників з іноземної мови) / Валерій редько // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 1. – С. 75.

1. Системою називається будь-яке явище, до якого входять численні елементи, котрі утворюють певну сукупність завдяки наявності між ними внутрішніх зв'язків. Ми говоримо про систему навчання мови, систему вправ, систему уроків тощо. Системний підхід вважається одним із провідних методологічних принципів дослідження в будь-якій галузі знань. Кожна система має свою структуру. Кожний елемент, що входить до цієї структури, розглядається як підсистема.

Навчання іноземної мови у середніх навчальних закладах визначається як система, функціонування якої обумовлюється багатьма чинниками. Головними з них є: характер соціального замовлення на сучасному етапі розвитку суспільства, цілі навчання та виховання, принципи і зміст навчання іноземної мови та інші.

І.Л.Бім виділяє **три рівні** у структурі системи навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. На першому рівні система навчання розглядається із загальних позицій як система, що створює взаємодію методики як науки та всієї об'єктно-предметної галузі. На цьому рівні у процесі взаємодії двох підсистем методики як науки та її об'єктно-предметної галузі відбувається збільшення обсягу теоретичних знань з методики навчання іноземної мови і посилення управління практикою навчання з боку теорії.

На другому рівні система навчання співвідноситься зі сферою навчання конкретної іноземної мови. На цьому рівні навчання іноземної мови розглядається як складна ієрархічна система, що наповнена конкретним змістом, спрямованим на навчання конкретної іноземної мови.

На третьому рівні система навчання іноземної мови розглядається як реальний навчально-виховний процес, головними компонентами (підсистемами) якого є вчитель, учні та матеріальні засоби навчання.

Визначення **цілей навчання** дає відповідь на запитання „**З якою метою навчати?**”

Метою навчання іноземних мов є оволодіння учнями іноземною мовою як засобом спілкування і здійснення в цьому процесі виховання, освіти і розвитку особистості учня.

Цілі навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах визначаються Державним освітнім стандартом і Програмою з іноземних мов.

В сучасній методиці навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах висуваються **чотири цілі**: практична, виховна, освітня і розвиваюча.

Практична мета є провідною. Вона передбачає практичне опанування учнями умінь мовлення на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі в типових ситуаціях. Оволодіння учнями іншомовним спілкуванням передбачає формування у них певного рівня комунікативної компетентності, яка реалізується за допомогою мовленнєвих умінь, розвинених на основі мовних, лінгвокраїнознавчих, країнознавчих знань та навичок мовлення.

Навчання іноземної мови в початковій школі має закласти основи реалізації цієї мети на елементарному рівні (рівень елементарного користувача – A1 та A2). Передбачає:

- сформулювати елементарні комунікативні рівні в чотирьох видах мовленнєвої діяльності з урахуванням мовленнєвих можливостей і потреб молодших школярів;

- навчити учнів розуміти на слух мовлення вчителя, однокласників, основний зміст нескладних навчальних та автентичних текстів, які побудовані з опорою на візуальну наочність і мовну здогадку;

- навчити учнів брати участь у діалогічному спілкуванні (висловлювання кожного співрозмовника має містити 4-5 реплік);

- коротко висловлюватись у межах відібраних для початкової школи тем: уміти робити короткі повідомлення, передавати зміст прочитаного або прослуханого тексту. На кінець початкового курсу обсяг висловлювань має становити 8 речень;

- уміти читати вголос та про себе короткі (обсягом до 500 друкованих знаків) навчальні тексти;

- уміти зафіксувати й передати письмово елементарну інформацію (оформити з опорою на зразок особистий лист, листівку-вітання, написати адресу тощо – обсягом до 8 речень);

- правильно вимовляти й розрізнявати на слух звуки, слова, словосполучення і речення ІМ, дотримуючись інтонації основних типів речення;

- оволодіти найбільш уживаною лексикою у межах тематики початкового ступеня (не менше 500 лексичних одиниць);

- сформувати уявлення щодо основних граматичних категорій ІМ.

Виховна мета реалізується через систему особистого ставлення до нової культури в процесі оволодіння цією культурою.

Передбачається виховання в учнів: - культури спілкування, сприйнятої в сучасному цивілізованому світі; - ціннісних орієнтацій, почуттів та емоцій; - позитивного ставлення до іноземної мови, культури народу, який розмовляє цією мовою; - розуміння важливості оволодіння іноземною мовою і потреби

користування нею як засобом спілкування; - таких рис характеру як доброзичливість, толерантність, колективізм, активність, працьовитість.

Виховання учнів у процесі навчання іноземної мови забезпечується підбором навчального матеріалу (текстів, малюнків, ситуацій тощо), в якому відображені загальнолюдські моральні цінності; застосуванням у процесі навчання проблемних завдань, вирішення потребує від учнів висловлення своїх почуттів, поглядів, критичної оцінки і своєї власної думки щодо різних подій, стосунків, фактів, які відображені в інформативному навчальному матеріалі.

Освітня мета досягається шляхом здійснення широкого спектра загальноосвітніх завдань, які покликані:

- розширювати філологічний кругозір учнів;
- сприяти усвідомленню учнями свого мислення;
- розширювати загальний кругозір учнів;
- знайомити учнів з державною символікою, з деякими національними традиціями іноземців, характером національної культури спілкування;
- підвищувати загальну культуру учнів (орієнтуватись у предметі, працювати з підручником, робочим зошитом тощо).

Освітня мета реалізується в процесі навчання на базі навчального матеріалу, наприклад, текстів для читання, аудіювання тощо.

Розвивальна мета тісно пов'язана з освітньою. Вона полягає у формуванні особистісної активності молодшого школяра, його інтелектуальної ініціативи та самостійності як суб'єкта учіння, а також у стимулюванні та формуванні в нього готовності до пізнавально-пошукової і творчої діяльності під час роботи над ІМ.

Передбачається розвиток в учнів: - умінь переносу знань та навичок у нову ситуацію на основі здійснення проблемно-пошукової діяльності; - мовленнєвих здібностей (фонетичного та інтонаційного слуху, мовної здогадки, імітації, логічного викладення думок тощо); - інтелектуальних та пізнавальних здібностей (різних видів пам'яті – слухової й зорової, оперативної та тривалої, уваги – довільної та мимовільної, уяви тощо); - готовності до участі в іншомовному спілкуванні; - готовності до подальшої самоосвіти в галузі володіння іноземною мовою.

У навчання всі цілі реалізуються одночасно, у комплексі. На певному відрізку навчального процесу цілі набувають конкретного змісту як відображення конкретних результатів, що мають бути досягнуті по завершенні даного ступеня навчання.

2. Зміст навчання відповідає на запитання „**Чого навчати?**” Зміст навчання має забезпечити досягнення головної мети навчання, яка, нагадаємо, полягає в тому, щоб навчити учнів спілкуватися іноземною мовою в типових ситуаціях повсякденного життя в межах засвоєного програмного матеріалу. Здатність учнів спілкуватися іноземною мовою забезпечується формуванням у них **іншомовної комунікативної компетентності**, яка

охоплює такі види компетенцій: **мовна, мовленнєва та соціокультурна** тощо. Ці компетенції, у свою чергу, теж включають низку компетенцій.

Так, **мовна компетенція** включає мовні знання (лексичні, граматичні, фонетичні та орфографічні) і відповідні навички; **мовленнєва компетенція** включає чотири види компетенцій: в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Формування мовленнєвих умінь неможливе без оволодіння мовним матеріалом (фонетичним, лексичним, граматичним).

Досягнення комунікативної компетенції неможливе без оволодіння певним обсягом культурної інформації, без ознайомлення учнів з культурою народу, мову якого вони вивчають. У зв'язку з цим компонентом змісту навчання поряд з комунікативною компетенцією виступає також і **соціокультурна компетенція**, яка складається з **країнознавчої та лінгвокраїнознавчої** компетенцій. **Країнознавча компетенція** – це знання учнів про культуру країни, мова якої вивчається (знання історії, географії, економіки, державного устрою, особливостей побуту, традицій та звичаїв країни). **Лінгвокраїнознавча компетенція** – передбачає володіння учнями особливостями мовленнєвої та немовленнєвої (міміка, жести, що супроводжують висловлювання) поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування, тобто сформованість в учнів цілісної системи уявлень про національно-культурні особливості країни, що дозволяє асоціювати з мовною одиницею ту ж інформацію, що й носії мови, і досягати у такий спосіб повноцінної комунікації.

Лексичний мінімум початкової школи має бути насиченим різними видами національних реалій: реаліями-антропонімами (імена дітей, дорослих та їхніх прізвищ); етнографічними реаліями (назви іграшок, тварин, дитячих і спортивних ігор, одягу, взуття, їжі, напоїв, свят тощо); реаліями культури та освіти (персонажі відомих літературних казок, творів для дітей, мультфільмів, музикантів, акторів тощо); реаліями шкільного життя; реаліями-топонімами (назви країн, міст, річок, вулиць тощо).

3. Принципи навчання дають відповідь на запитання „Як організувати навчальний процес?”

Навчання іноземної мови здійснюється на основі **дидактичних та методичних** принципів.

До **дидактичних принципів** відносяться принципи наочності, посильності, міцності, свідомості, науковості, активності, виховую чого навчання, індивідуалізації, доступності, систематичності та послідовності, колективності, проблемності, розвиваючого навчання.

Принцип наочності забезпечується у навчальному процесі з іноземної мови створенням відповідних умов для чуттєвого сприймання іншомовного оточення. Розрізняють слухову і зорову наочність.

Принцип посильності у навчанні іноземної мови в середньому навчальному закладі передбачає ретельний відбір навчального матеріалу і видів вправ з цим матеріалом з урахуванням рівня підготовки учнів.

Завдання, що ставляться перед учнями, повинні бути їм зрозумілими. Необхідно врахувати рівень володіння іноземною мовою, а також рівень сформованості спеціальних навчальних умінь, для того щоб поставлене завдання було успішно виконане учнями. На посильність виконання завдань з іноземної мови можуть впливати обсяг матеріалу, темп виконання завдання, невідповідність рівня реальних умінь учнів тим, які необхідні для виконання завдань. Посильність означає відповідність рівня готовності учнів виконати завдання ступеню складності цього завдання.

Принцип міцності набуває особливого значення у навчанні іноземної мови, оскільки опанування мови пов'язане з накопиченням засвоєного мовного та мовленнєвого матеріалу.

Міцність засвоєного мовного та мовленнєвого матеріалу може бути забезпечена у навчальному процесі шляхом підвищення змістовності навчального матеріалу, здійснення яскравого першого знайомства з новим матеріалом для створення живих образів, пошуку конкретних асоціацій, які виконують роль „гачка” в пам'яті, мобілізації мислення і почуттів, які сприяють запам'ятовуванню, виконання численних тренувальних вправ, систематичного повторення того, що зберігається в пам'яті, роботу всіх аналізаторів у процесі засвоєння матеріалу, виконання великої кількості творчих завдань, систематичного контролю знання матеріалу і вмінь володіння ним.

Принцип свідомості передбачає цілеспрямований підбір навчального мовного та мовленнєвого матеріалу, який забезпечує розвиток пізнавальних здібностей учнів. Учні повинні свідомо оволодівати навичками та вміннями інтелектуальної праці. Свідоме оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю забезпечує сталість набутих навичок і вмінь, дає можливість учням здійснювати самоконтроль і самокорекцію.

Принцип науковості – учням пропонуються для засвоєння надійно обґрунтовані в сучасній науці положення і при цьому застосовують методи навчання, які за своїм характером наближаються до методів науки, основи якої вивчаються.

Принцип активності передбачає мовленнєво-розумову активність учнів в оволодінні іншомовною мовленнєвою діяльністю. В методиці навчання іноземних мов розрізняють інтелектуальну (постановка проблемних завдань, які стимулюють пізнавальні процеси), емоційну (цікаво чи не цікаво вчити іноземну мову) та мовленнєву активність.

Принцип виховуючого навчання реалізується в такій організації навчального процесу, який забезпечує учням можливість проявити себе як особистість, отримати гармонійний і всебічний розвиток свого соціального статусу, удосконалити свої здібності.

Принцип індивідуалізації реалізовується шляхом урахування індивідуально-психологічних особливостей учня, які значно впливають на успішність оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю.

Принцип мотиваційного забезпечення навчального процесу. Його реалізації сприяють: особистість учителя, його професійні та моральні якості, новизна змісту, форм і методів роботи, почуття задоволення.

До **методичних принципів** відносяться принципи комунікативності, домінуючої ролі вправ, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, урахування рідної мови.

Принцип комунікативності сприяє успішному досягненню головної мети – навчити учнів здійснювати іншомовне мовленнєве спілкування в межах засвоєного навчального матеріалу.

Принцип домінуючої ролі вправ реалізовується шляхом виконання учнями різноманітних вправ, що спонукають їх до здійснення мовленнєвих дій, в основі яких лежать певні мовленнєво-розумові операції.

Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності дозволяє забезпечити навчання іншомовного спілкування найефективнішим чином.

Принцип урахування рідної мови дає можливість спрогнозувати труднощі у навчанні вимовної, лексичної і граматичної сторін іншомовного мовлення, у навчанні графіки, орфографії, при семантизації мовного матеріалу.

4. Методи навчання дають відповідь на запитання „**Як навчати?**” Поняття „метод” означає шлях до поставленої мети. В сучасній методиці навчання іноземних мов метод трактується в широкому і вузькому смислі.

В широкому – метод – система навчання. **У вузькому** – спосіб упорядкованої діяльності вчителя та учня на шляху до поставлених цілей навчання.

Методи реалізуються через сукупність прийомів, кожний з яких є окремою дією вчителя та учнів.

Для забезпечення навчальної діяльності учнів ІМ учитель застосовує такі **методи-способи**: 1) демонстрацію (показ); 2) пояснення; 3) організацію вправління.

У діяльності **учнів основними методами** є такі: 1) ознайомлення; 2) роздум; 3) вправління.

Супетнім кожному із основних методів учня є **самоконтроль**, до складу якого входять самокорекція та самооцінка.

Типи прийомів:

- **прийоми, спрямовані на навчання функціональних дій** (запитати, повідомити, висловити, привітати, попрощатися тощо);

- **прийоми, спрямовані на навчання соціальної взаємодії** з партнерами по комунікації під час роботи в парах, малих групах, рухомих шеренгах, командах тощо, що передбачає поєднання мовлення й елементів природних комунікативних ситуацій;

- **прийоми, націлені на реалізацію холістичного підходу** (вихід іншомовної мовленнєвої діяльності в інші види діяльності: ігрову, рухову, трудову, естетичну тощо);

- прийоми, націлені на формування когнітивних (пізнавальних, інтелектуальних) здібностей учнів;
- прийоми, спрямовані на формування соціокультурної компетенції;
- прийоми формування мовної компетенції учнів на комунікативно-ігровій основі.

5. Засоби навчання – невід’ємний компонент навчального процесу з ІМ. Це знаряддя і матеріали навчального процесу, які допомагають учителю організувати ефективне навчання ІМ, а учням – ефективно оволодіти нею.

Усі засоби навчання мають бути представлені у навчально-методичному комплексі (НМК):

- **комплекс для вчителя** (Державний стандарт, Програми з ІМ, книжки/зошита для вчителя та ін.);
- **комплекс для учня** (підручник, робочий зошит на друкованій основі, книжки для читання та ін.).

Ті засоби, які вчитель використовує додатково, вважають допоміжними. Це: серії малюнків, виготовлені картки, дидактичний роздавальний матеріал, аплікаційний матеріал, таблиці, схеми, фотографії, іграшки.

Завдання для самоконтролю

1. Визначте суть комунікативного підходу до навчання ІМ.
2. Наведіть приклад практичної мети навчання ІМ.
3. Назвіть основні компоненти змісту навчання ІМ.
4. Визначте структуру та зміст програми з німецької мови для середніх навчальних закладів різних типів.
5. Назвіть основні принципи навчання.
6. Які методи навчання використовуються в початковій школі?
7. Назвіть основні засоби навчання іноземної мови.

Лінгвопсихологічні основи навчання іноземної мови

План

1. Психолого-фізіологічні фактори успішності навчання німецької мови в початковій школі.
2. Особливості навчання іноземної мови у школах різного ступеня.
3. Лінгвопсихологічні характеристики мовленнєвої діяльності та спілкування.
4. Проблема навичок та вмінь мовлення у навчанні іноземних мов.
5. Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Ветохов О. Зрозуміти кожного: Врахування вікових психологічних особливостей учнів під час навчання іноземної мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С.136
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83
5. Павлюк З. Вчити мові живій, а не спрощеній // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.60
6. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
7. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.28 – 36
8. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
9. Парикова О. Навчання іноземних мов у початковій школі // Рідна школа. – 2002.- №2.- С.48-52
10. Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / Под ред. Д.Б.Ельконина.- М., 1998.- С.34-47
11. Бойко Н.В. Лінгво-методичні основи навчання іноземної (німецької) мови в початковій школі // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. – Випуск XIII. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2007. – С.132
12. Навчати малюків із радістю допоможе кожному вчителеві новий навчально-методичний посібник «Лінгводидактичні засади навчання

- іноземної мови учнів початкової школи» // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 5. – С.122
13. Данилевська-Бабій Г.Я. Врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання іноземної мови // Іноземні мови. – 2001. - №1. – С.15-16
 14. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М.: Логос, 2001. – С.248-261
 15. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 220с.
 16. Заброцький М. Основи вікової психології. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 110с.
 17. Андриевская В.В. О психологических основах преподавания иностранного языка в 4 классе // ИЯШ. – 1981. - №4. – С.50-52
 18. Роман С.В., Коло мінова О.О. Розвиток індивідуальності молодшого школяра засобами іноземної мови // Іноземні мови. – 1996. - №3. – С.43-46
 19. Федорець М. Зробимо урок цікавим (Матеріали практичного заняття обласного постійно діючого семінару для методистів з проблем навчання іноземної мови на початковому етапі) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С.44
 20. Мисечко О., Матис М. Раннє вивчення іноземної мови у вітчизняній і зарубіжній шкільній практиці: історія, досвід і «вічні» проблеми // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.95

Діяльність людини в широкому розумінні означає процес активної цілеспрямованої взаємодії суб'єкта з середовищем. Мовленнєва діяльність розглядається як один з багатьох видів людської діяльності і визначається як „активний, цілеспрямований опосередкований мовою та зумовлений ситуацією спілкування процес прийому і видачі мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою”.

Як же співвідносяться між собою такі поняття як мова, мовлення та мовленнєва діяльність? **Мова** – це нормалізована система знаків, морфем, слів та правил їх сполучення на морфологічному, синтаксичному, семантичному та логічному рівнях, тобто система знаків, що є основним засобом спілкування членів певного людського колективу, засобом переробки і подачі інформації від покоління до покоління. Мовлення – це застосування мови у процесі спілкування. **Мовлення** – індивідуальне, динамічне, ситуативно зумовлене. Мовлення є найуніверсальнішим засобом комунікації, тому що при передачі інформації за допомогою мовних знаків смисл повідомлення губиться менш за все.

Мовленнєва діяльність суб'єкта включає мову і мовлення як внутрішні засоби і способи її реалізації.

Розрізняють **чотири основних види мовленнєвої діяльності**: аудіювання, говоріння, читання та письмо.

У процесі *говоріння та письма* людина висловлює свої думки, а при *аудіюванні та читанні* вона одержує мовленнєву інформацію, тобто сприймає і розуміє думки інших людей.

Як і будь-яка інша діяльність, мовленнєва діяльність має такі необхідні **компоненти** як мотив діяльності, її предмет, засоби та способи реалізації мовленнєвої діяльності, продукт і результат.

Якщо **предметом** мовленнєвої діяльності є думка, то **засобом** існування, формування і вираження цієї думки є система мови, її фонетичні, лексичні та граматичні засоби, які мають засвоюватися саме як способи вирішення певної розумової задачі.

В залежності від форм спілкування може бути три **способи** формування та формулювання думки: 1) внутрішній (людина включається у рецепцію або думання); 2) зовнішній усний (людини включається у говоріння); 3) зовнішній письмовий (людини включається у спілкування з відсутнім партнером у письмовій формі).

Продуктом діяльності є те, в чому вона втілюється. Продуктом говоріння та письма виступає висловлювання, текст, продуктом аудіювання та читання є розуміння прослуханого або прочитаного тексту.

Для здійснення мовленнєвої дії в цілому необхідно володіти окремими мовленнєвими діями так, щоб вони не відволікали довільну увагу учасників спілкування.

Викладання іноземної мови має місце у початковій школі (I ступінь), основній (II ступінь), старшій (III ступінь).

Початкова школа (1-4 класи). Навчання іноземної мови в **початковій школі** починається з другого класу.

Практична мета навчання іноземної мови в початковій школі полягає в тому, щоб закласти основи володіння іноземною мовою у молодших школярів, тобто сформувати початки фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок та вмінь аудіювання, говоріння, читання та письма в межах програмних вимог.

Навчання **аудіювання** передбачає формування вміння сприймати мовлення іншої особи як при безпосередньому спілкуванні, так і в звукозапису. Закінчуючи початкову школу, учні повинні розуміти текст, що пред'являється одноразово, та мовлення нормального темпу з голосу вчителя та звукозапису.

Навчання **діалогічного мовлення** полягає в тому, щоб навчити учнів мовленнєвої взаємодії в межах заданої ситуації. На кінець початкового ступеня вони повинні вміти вести бесіду відповідно до навчальної ситуації, а також у зв'язку зі змістом побаченого, почутого або прочитаного, вживаючи формули поздоровлення, запрошення, привітання, вибачення, згоди, заперечення, запитання різних типів, прохання.

Навчання **монологічного мовлення** передбачає досягнення такого рівня розвитку навичок і вмінь, при якому учні можуть без попередньої підготовки у природному темпі застосування засвоєні іншомовні засоби з метою здійснення реальної комунікації. На кінець початкового ступеня вони повинні вміти робити повідомлення, логічно й послідовно висловлюватись за темою, згідно з навчальною ситуацією, а також у зв'язку зі змістом

побаченого або прочитаного, комбінуючи елементи опису і розповіді та висловлюючи своє ставлення до предмета мовлення.

Навчання **читання** ставить за мету оволодіння учнями таким умінням, завдяки якому сприймається необхідна змістова інформація, а всі супутні мовні та технічні труднощі не перешкоджають перебігу усього процесу. В початковій школі учні повинні навчитися читати в голос і про себе з повним розумінням короткі нескладні (адаптовані) тексти, в основному побудовані на засвоєному мовному матеріалі. Тексти можуть містити певну кількість незнайомих слів, значення яких можна знайти в матеріалах довідкового характеру або зрозуміти на основі здогадки.

Навчання **письма** сприяє формуванню вмінь говоріння і читання, тому для цього виду мовленнєвої діяльності мета навчання полягає не тільки в тому, щоб навчити учнів правопису, але й уміння письмово викладати свої думки. На кінець початкового ступеня учні повинні вміти висловлюватись у письмовій формі за схемою або ситуацією.

Визначення **обсягу навчального матеріалу** для початкових класів зумовлюється базовим рівнем володіння іноземною мовою, тобто рівнем, достатнім для спілкування в усній та письмовій формі на елементарному комунікативному рівні. Раннє навчання іноземної мови передбачає оволодіння учнями звуковою та графічною системами мови, засвоєння певної кількості найбільш уживаних граматичних явищ, активного лексичного мінімуму.

Раціональна **організація раннього навчання** іноземної мови в початкових класах зумовлюється дією певних факторів, серед яких виділяються психофізіологічні особливості учнів молодшого шкільного віку, загально педагогічна специфіка навчального процесу та умови навчання іноземної мови в початковій школі.

Таким чином раннє навчання іноземної мови має бути орієнтоване на **психофізіологічні вікові особливості учнів**. Як зазначають психологи, категорія дітей молодшого шкільного віку (6-9 років) характеризується досить високим рівнем розвитку пам'яті, мислення, сприймання, уваги, становлення доволіної організації діяльності.

Пам'ять дітей молодшого шкільного віку має великі можливості. Вони досить легко й міцно запам'ятовують як окремі іншомовні слова, так і словосполучення, фрази, вірші, мовні кліше. Високою ефективністю характеризуються й **імітативні здібності** дітей. Швидкість і міцність запам'ятовування, вікові імітативні здібності пояснюються як перевагою механізмів довготривалої пам'яті, так і закарбуванням мовного або мовленнєвого матеріалу у свідомості за умови необхідної мотивації.

У загальній структурі мислення молодших школярів головну роль відіграють конкретно-образні компоненти. Успішність розв'язання розумових та вербальних завдань залежить від наявності реальних предметів або їх зображень. Інтелектуальний розвиток учнів під час навчання іноземної мови досягається поєднанням комунікативно-практичної спрямованості навчання з когнітивною. Виявленням цього є опора на базу рідної мови,

загально навчальних спеціальних умінь. Особливо сприятливі умови для упровадження цього підходу складаються уже у другому класі. Адже учні за перший рік навчання у школі набувають навичок читання рідною мовою і письма. Вони накопичують елементарні теоретичні відомості про систему рідної мови, яка вже засвоєна ними практично. Тим самим суттєво полегшують засвоєння базових мовних понять іноземної мови.

Швидкий сенсорний розвиток дітей ще в дошкільному віці зумовлює **достатній рівень сприймання** іншомовного матеріалу в початкових класах школи.

Молодші школярі можуть орієнтуватись на форму і колір предмета, тому зовнішня привабливість навчального матеріалу відіграє значну роль у характері їх сприймання. Вони повинні сприймати різні мовленнєві зразки, відповідно до яких мають діяти. Учні даної вікової категорії не можуть довго зосереджуватися на одному об'єкті або дії, тому урок іноземної мови має бути насичений такими вправами, які б дали змогу урізноманітнити навчальну діяльність, допомогли б спрямувати увагу учнів у потрібне русло. Велике значення для підтримки уваги під час уроку має використання наочності і технічних засобів навчання.

Навчальна діяльність учнів залежить від спрямованості їх особистості. Що головним чином виявляється в **потребах і мотивах**. Характерними для молодших школярів є потреби у грі, рухах, зовнішніх враженнях, пізнавальні потреби.

Типовою формою заняття в початковій школі виступає театралізована гра, якій підпорядковані завдання уроку. Театралізована гра-урок характеризується широким використанням елементів гри, змагання, прихованих форм контролю, функціональної музики, поєднанням індивідуальної, фронтальної форм роботи учнів з діяльністю в парах. Особливої уваги набувають рухливі ігри, які допомагають розрядити напруження, дати вихід загальмованій під час уроку руховій енергії учнів, стимулювати їх розумову діяльність.

Навичку називають як „психічне новоутворення, завдяки якому індивід спроможний виконувати певну дію раціонально, з належною точністю і швидкістю, без зайвих витрат фізичної та нервово-психологічної енергії”.

У процесі навчання іноземної мови мовленнєві дії учнів мають бути доведені „до оптимального рівня досконалості”, що забезпечує спрямованість уваги людини при здійсненні мовленнєвої дії лише на зміст свого висловлювання чи того повідомлення, яке вона сприймає на слух або читає.

Щоб досягти „рівня навичок”, мовленнєва дія має набути таких якостей як автоматизованість, стійкість, гнучкість, відсутність спрямованості свідомості на форму виконання, відсутність напруження і швидкої втомлюваності.

Автоматизованість – одна з найголовніших якостей будь-якої навички. Вона передбачає певну швидкість виконання операцій, що входять до дії, її цілісність та плавність, а також послаблення напруженості.

Стійкість, тобто підготувати окремо сформовані навички до взаємодії, об'єднати різні труднощі, які досі долалися окремо.

Ще однією якістю, яка має бути сформована паралельно із створенням автоматизованості та стійкості, є **гнучкість** навички. Її розглядають у двох планах: 1) як здатність включатися у новій ситуації; 2) як здатність функціонувати на новому мовленнєвому матеріалі.

Як уже зазначалося, у процесі виконання того чи іншого виду мовленнєвої діяльності формуються мовленнєві **уміння**. За аналогією з визначенням навички уміння можна визначити як оптимальний рівень досконалості певної діяльності. Відповідно до основних видів мовленнєвої діяльності відносять чотири основних уміння: уміння говорити, уміння писати, уміння аудіювати та уміння читати.

Продуктивні уміння – говоріння та письмо – складаються на ґрунті репродуктивних навичок: граматичних, тобто навичок вибору морфолого-синтаксичного оформлення одиниці усного або писемного мовлення; лексичних, тобто навичок вибору, сполучення та реалізації лексичної одиниці у усному і писемному мовленні; вимовних навичок говоріння, тобто навичок артикулювання та інтонування, каліграфічних та орфографічних навичок письма, тобто навичок графічного зображення мовлення та написання слів за правилами орфографії.

Рецептивні уміння – аудіювання та читання – складаються на ґрунті рецептивних навичок: граматичних, тобто навичок розпізнавання граматичних та прогнозування синтаксичних структур усного або писемного мовлення; лексичних, тобто навичок розпізнавання звукових або графічних образів лексичних одиниць та їх безпосереднього розуміння; слухових, тобто навичок сприймання та розпізнавання звуків, звукосполучень, інтонації в усному мовленні; перцептивних, тобто навичок сприймання та розпізнавання букв, буквосполучень, знаків пунктуації в писемному мовленні.

Виділимо три основних **етапи формування навички**: **Перший етап** (орієнтовно-підготовчий): на цьому етапі учні знайомляться з новим мовним матеріалом – граматичним, лексичним, фонетичним, що пред'являється в ситуації або в контексті, і виконують окремі мовленнєві дії за зразком або правилом. На **другому етапі** (стереотипно-ситуативному або стандартизуючому) має місце автоматизація дій учнів з новим мовним матеріалом в аналогічних ситуаціях мовлення, головним чином на рівні фрази/речення. На **третьому етапі** (варіююче-ситуативному) має місце подальша автоматизація дій учнів з новим мовленнєвим матеріалом на рівні понад фразової єдності. Новий матеріал вживається поряд з тим, що вивчався раніше, завдяки чому формується така якість навички як **стійкість**, продовжується формування автоматизованості та гнучкості навички.

Створення раціональної **системи вправ** є ключем до вирішення проблеми навчання іншомовного мовлення. Важливість системи вправ полягає в тому, що вона забезпечує як організацію процесу засвоєння, так і організацію процесу навчання.

З точки зору **організації процесу навчання** система вправ має забезпечити:

- 1) підбір необхідних вправ, що відповідають характеру певної навички або певного вміння;
- 2) визначення необхідної послідовності вправ;
- 3) розташування навчального матеріалу та співвідношення його компонентів;
- 4) систематичність/регулярність виконання певних вправ;
- 5) взаємозв'язок різних видів.

Вправа – це спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення.

Кожна вправа незалежно від її характеру має три-або чотирифазову структуру. **Перша фаза** – завдання; **Друга фаза** – зразок виконання; **Третя фаза** – виконання завдання; **Четверта фаза** – контроль (контроль з боку вчителя, взаємоконтроль або самоконтроль учнів).

Типи вправ:

У **рецептивних вправах** учень сприймає вербальну інформацію через слуховий або зоровий канал, а потім тим чи іншим способом показує, що він впізнає, розрізняє звуки, граматичні структури, розуміє усне чи писемне висловлювання.

У **репродуктивних вправах** учень відтворює повністю або із змінами сприйнятий ним навчальний матеріал (звук, слово, речення, текст). Всі репродуктивні вправи фактично є рецептивно-репродуктивними, бо учень спочатку сприймає певну вербальну інформацію від учителя, диктора або з підручника, а вже потім репродукує її повністю або частково.

У **продуктивних вправах** учень самостійно породжує висловлювання різних рівнів в усній або письмовій формі.

Типи вправ для навчання іноземної мови

Критерії	Типи вправ
1. Спрямованість вправи на прийом або видачу інформації	Рецептивні Репродуктивні Рецептивно-репродуктивні Продуктивні Рецептивно-продуктивні
2. Комунікативність	Комунікативні (або мовленнєві) Умовно-комунікативні (або умовно-мовленнєві) Не комунікативні (або мовні)
3. Характер виконання	Усні Письмові
4. Функція у навчальному процесі	Тренувальні Контрольні

5. Участь рідної мови	Одномовні Двомовні (перекладні)
6. Місце виконання	Класні Домашні
7. Ступінь охоплення учнів	Індивідуальні Інтерактивні (спрямовані на організацію мовленнєвої взаємодії учнів у парах, групах, командах)
8. Ступінь креативності	Креативні (націлені на максимальну активізацію інтелектуальних умінь) Традиційні
9. Наявність ігрового компонента	Ігрові Навчальні

В **умовно-комунікативних** вправах передбачаються мовленнєві дії учнів в ситуативних умовах. Основні визначальні якості даного типу вправ – наявність мовленнєвого завдання (з'ясувати щось, дати комусь пораду, висловити захоплення і т.п.).

В **некомунікативних** вправах учні виконують дії з мовним матеріалом поза ситуацією мовлення, зосереджуючи увагу лише на формі.

Завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «мовленнєва діяльність».
2. Назвіть основні компоненти мовленнєвої діяльності.
3. Дайте визначення поняття «мовленнєва навичка».
4. Охарактеризуйте якості мовленнєвої навички.
5. Визначте типи мовленнєвих умінь.
6. Назвіть етапи формування мовленнєвої навички.
7. Назвіть фази іншомовної вправи.
8. Назвіть типи вправ за критерієм «комунікативність».
9. Наведіть приклад умовно-комунікативної рецептивної вправи.
10. Наведіть приклад комунікативної продуктивної вправи.
11. Охарактеризуйте особливості навчання іноземної мови у початковій школі (як розвиваються психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку).

Типи уроків з іноземної мови, їх структура та методика проведення

План

1. Планування навчального процесу з іноземної мови.
2. Вимоги до уроку іноземної мови.
3. Типи і структура уроків іноземної мови.
4. Аналіз уроку іноземної мови.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- С.
2. Примерная схема-протокол анализа урока иностранного языка / Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская и др. – Мн.: Выш. шк., 2000. – С.270
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Басай Н. Ефективність навчального процесу визначає урок (особливості роботи за новим НМК з німецької мови для 4-го класу) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.74
5. Роман С. Аналіз уроку іноземної мови в початковій школі // Іноземні мови. – 2005. – № 1. – С.45
6. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.139 – 180
7. Роман С.В. Планирование урока в начальных классах // Іноземні мови. – 1998. - №4. – С.45-47
8. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
9. Ніколаєва С.Ю., Шерстюк О.М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов // Іноземні мови. – 2001. - №1. – С.50-57
10. Рабская С.М. Парная и групповая формы работы на уроках немецкого языка в 4 классе // ИЯШ. – 1986. - №6. – С.46-48

Планування процесу навчання іноземних мов має передумовою планування його результатів на різних за тривалістю відрізках часу. Це означає, що на початку курсу навчання вчитель повинен передбачити хід навчання, мати уявлення про результати, що можуть бути отримані в кінці курсу навчання. Головна мета планування – науково обґрунтована організація навчально-виховного процесу та досягнення оптимального засвоєння учнями навчального матеріалу, визначеного програмою з іноземною мовою.

Успішність планування навчального процесу забезпечується урахуванням таких умов: - цілей навчання іноземної мови; - психологічних закономірностей та основних етапів формування мовленнєвих навичок і вмінь; - наявних засобів навчання; - основних методичних вимог до сучасного уроку іноземної мови; - психологічних факторів навчання (вік учнів, рівень їх загального розвитку, коло інтересів, бажань, нахилів) і педагогічних факторів навчання (ступінь навчання, мовна та мовленнєва підготовка учнів).

Система планування в середній школі охоплює послідовне планування в межах усього курсу навчання, чвертей, циклу уроків та

окремого уроку, виходячи з конкретних цілей кожного відрізка навчального процесу. Розрізняють календарно-річний план, що включає плани на чотири чверті, тематичний план або план циклу уроків та поурочний план.

Календарно-річний план – це проект, в якому подаються теми, визначаються загальні дидактичні завдання, встановлюються терміни вивчення тем, розподіляється за чвертями навчальний матеріал, визначаються способи підсумкового та тематичного контролю, вказуються основні дидактичні засоби. Основою для календарно-річного плану є навчальна програма з іноземної мови та навчальний план. Календарно-річний план складається учителем на основі орієнтовного плану, який міститься в книжках для вчителя певного класу.

Тематичне планування є дещо конкретнішою розробкою календарно-річного плану. Головне завдання тематичного планування – визначення кінцевих цілей в результаті вивчення певної теми. В тематичному плані називається конкретна тема та підтеми, визначається послідовність формування навичок та вмінь, а також кількість уроків, що відводяться на досягнення практичних цілей циклу уроків, вказуються способи контролю та завдання додому, додається перелік засобів навчання. Цикл уроків, об'єднаних однією темою, в методиці також називають системою уроків, під якою розуміють сукупність уроків, яка забезпечує формування мовленнєвих навичок та вмінь стосовно певної теми та на основі певного мовного і мовленнєвого матеріалу.

При **поурочному плануванні** завдання вчителя полягає в тому, як на даному конкретному уроці організувати процес навчання та виховання. Цілі навчання та загальний зміст уроку цього циклу відображені в тематичному плані, отже необхідна подальша конкретизація змісту навчання, етапів уроку. Відбір конкретного навчального матеріалу, прийомів навчання, розробки вправ, засобів навчання, дидактичного матеріалу. Вчитель повинен усвідомити призначення кожного елемента уроку, його взаємодію з іншими елементами уроку.

Підготовча робота вчителя до уроку здійснюється послідовно і включає: аналіз змісту матеріалу, визначення типу уроку, формулювання цілей уроку, поетапний розподіл навчального матеріалу, визначення часу на його опрацювання, розробку вправ, складання плану-конспекту уроку, підготовку засобів навчання.

Аналіз змісту матеріалу починається з уточнення місця уроку в системі уроків і встановлення його зв'язків з попереднім та наступним уроками. Зміст уроку визначений тематичним планом, але його потрібно скоректувати, враховуючи результати попередніх уроків.

Визначення місця уроку в курсі навчання та аналіз змісту матеріалу дають вчителю можливість сформулювати основні практичні цілі уроку.

Визначаючи практичні цілі конкретного уроку, вчитель може поставити одну головну мету та дві супутні. Головна мета звичайно пов'язана з розвитком мовленнєвих навичок і вмінь, тому на уроці учні повинні не стільки засвоювати матеріал, скільки вправлятися в іншомовній

діяльності. Практичні цілі можуть дробитися на окремі завдання в межах певних етапів уроку (триєдина мета).

Готуючись до планування уроку, вчитель також **проводить аналіз матеріалу** з точки зору труднощів, які він може викликати в учнів. При цьому вчитель прогнозує можливі помилки учнів у ході наступної роботи з цим матеріалом, намічає необхідну послідовність дій щодо їх подолання.

Враховуючи конкретні завдання і зміст уроку, важливі психолого-педагогічні фактори, вчитель **визначає структуру уроку** та відповідні прийоми і форми роботи.

Не слід перевантажувати урок різними формами роботи, оскільки вони, так само як і одноманітні вправи, спричиняють швидку стомлюваність учнів. Вчитель повинен прагнути розвивати активну розумову діяльність учнів, їх фантазію, кмітливість. Проте не слід забувати, що творчі завдання потребують старанної підготовки, точного відбору та дозування матеріалу, чіткої його організації, розробки прийомів стимуляції та активізації учнів.

Завданням учителя є **створення природних переходів** від однієї частини уроку до іншої і від одного виду вправ до іншого. Роль таких „місточків” можуть виконувати бесіда з учнями, що переключає їх на інше завдання, коротке дотепне оповідання, ілюстрація, етикетний діалог тощо. Отже кожний з етапів уроку має свій „організаційний момент”, що готує даний етап. Його функція – орієнтування учнів на наступну роботу, мотивація їхньої діяльності, повідомлення про те, чим будуть займатися учні та що для цього слід зробити. Важливо також націлити учнів на результат їх діяльності, якого вони повинні досягти в кінці уроку чи певного етапу.

Потім учитель **розподіляє час** у хвилинали на кожну частину уроку. Без урахування умов навчання важко навести співвідношення між різними етапами уроку. Воно не є стабільним. Проте методично обґрунтованим слід вважати такий розподіл часу, при якому більша його частина припадає на усне мовлення.

Нарешті вчитель **продумує та готує наочні посібники**, роздавальний матеріал, підбирає технічні засоби навчання та складає план-конспект уроку.

План-конспект уроку може бути коротким і розгорнутим. Старанно розроблений конспект уроку сприяє чіткому проведенню цього уроку. На початку конспекту вказується дата проведення уроку, його порядковий номер, клас учнів, тема підтема, цілі, а потім послідовно викладається хід уроку у вигляді докладного сценарію: спочатку вступна частина, потім основна та заключна частина.

Узагальнена схема плану-конспекту може мати такий вигляд:

Схема плану-конспекту уроку

Дата

План-конспект уроку №...в...класі

Тема:

Підтема:

Цілі:

Практична/ні

Освітня/ні

Розвиваюча/чі Виховна/ні Обладнання уроку:	
Схематичний план уроку	
Початок уроку	Час
I. Організація класу.....	2 хв.
II. Мовленнєва/фонетична зарядка.....	3 хв.
Основна частина уроку	
III – VI	35 хв.
Заклучна частина уроку	
VII. Повідомлення домашнього завдання.....	2 хв.
VIII. Підсумки уроку.....	3 хв.

Учитель-початківець повинен скласти розгорнутий план-конспект уроку, в якому має бути розроблений хід уроку іноземною мовою, точні формулювання правил та завдань, зразки виконання вправ.

3

Розглянемо вимоги до уроку іноземної мови, що впливають з цілей, змісту та технології навчання цього предмета у школі.

Мовленнєва спрямованість уроку іноземної мови. Визначення мовленнєвої діяльності як основного об'єкта навчання передбачає формування чотирьох видів цієї діяльності – слухання, говоріння, читання, письма на уроці іноземної мови. **Комплексність уроку іноземної мови.** На уроці іноземної мови всі аспекти мови – фонетичний, лексичний, граматичний – вивчаються взаємопов'язано. **Іноземна мова – мета і засіб навчання.** **Висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів.** Ефективність уроку визначається ступенем розумово-мовленнєвої активності учнів, і завдання вчителя полягає у залученні їх до активної внутрішньої розумової та зовнішньої мовленнєвої діяльності і підтриманні її протягом уроку. **Різноманітність форм роботи учнів.** **Мотиваційне забезпечення навчальної діяльності** (суб'єктивний світ учня, власні бажання, пристрасті, особистісна зацікавленість у навчанні). Матеріал повинен бути цікавим. Відповідати смакам та уподобанням учнів. Прийоми роботи з навчальним матеріалом повинні приваблювати учнів. Цьому сприяють колективні роботи, де учень відчуває себе суб'єктом спілкування, навчальні ігри, що ставлять учнів у життєву ситуацію. Учень повинен усвідомлювати рівень своєї успішності у вивченні іноземної мови, бо це викликає задоволення собою, відчуття прогресу в учнів. На мотивацію навчання позитивно впливає сприятливий психологічний клімат на уроці.

В методиці узвичаєно поділ уроків на два основні типи. **Перший тип** – уроки, що спрямовані на формування мовленнєвих навичок користування мовним матеріалом. На таких уроках має місце ознайомлення з новим мовним матеріалом та тренування з метою його використання в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі. **Другий тип** – це уроки, що спрямовані на

розвиток мовлених умінь. На уроках цього типу переважає практика в мовленнєвій діяльності.

Структура уроку визначається його змістом і місцем у циклі уроків. Традиційно урок складається з етапів. В цілісній його структурі виділяється **початок, основна та заключна частини уроку**.

Початок уроку виконує дві важливі функції: організацію класу до активної роботи на уроці (привітання. Приведення учнів до готовності співпрацювати, повідомлення цілей уроку) та створення іншомовної атмосфери з метою переведення учнів на іншомовну мовленнєву діяльність.

Особливу увагу слід приділяти мовленнєвій зарядці.

В ході **основної частини** уроку вирішуються його головні завдання. Вона може включати такі компоненти: подача нового матеріалу, тренування учнів у вживанні цього матеріалу в мовленні, практика в мовленнєвій діяльності, систематизація (узагальнення) вивченого і контроль мовленнєвих навичок та вмінь.

При плануванні введення нового матеріалу важливо правильно визначити обсяг матеріалу для цього уроку, послідовність його презентації та співвідношення витрат часу на пояснення матеріалу та його тренування на користь останнього.

Кінець уроку повинен підсумувати те, чого було досягнуто на уроці. Його компонентами є повідомлення домашнього завдання та підбиття підсумків уроку. При поясненні домашнього завдання важливо передбачити також його запис на дошці, короткі інструкції щодо способів його виконання та оформлення. В окремих випадках доцільно перевірити як учні зрозуміли завдання і чи зробили записи в щоденниках. Завершуючи урок, учитель підсумовує успіхи учнів, торкаючись разом з тим і недоліків їх роботи, оголошує та мотивує оцінки, записує їх в журнал та щоденники учнів, роз'яснює домашнє завдання.

Структура уроку іноземної мови

Частини уроку	Компоненти уроку	Постійні компоненти	Змінні компоненти
Початок уроку	Організаційний момент Мовленнєва/фонетична зарядка	+	
Основна частина уроку	Подача нового матеріалу Тренування у мовленні Практика у мовленні Систематизація вивченого Контроль навичок та вмінь: - поточний; - тематичний, підсумковий.	+	+
Заключна частина уроку	Повідомлення домашнього завдання Підсумки уроку	+	

Аналіз уроку іноземної мови вимагає як всебічних знань про урок, так і спеціальних умінь його спостереження та оцінювання.

Основні вимоги до уроку:

- цілеспрямованість уроку;
- структурна цілісність і змістовність уроку;
- активність учнів на уроці;
- відповідність мовленнєвої поведінки вчителя цілям, змісту та умовам навчання;
- результативність уроку.

Схема загального аналізу уроку

I. Цілеспрямованість уроку.

1. Визначити тему уроку, місце уроку в тематичному циклі, тип уроку.
2. Назвати цілі уроку: практичні, виховні, загальноосвітні, розвиваючі.
3. Встановити відповідність поставлених цілей типу уроку та його місцю в тематичному циклі уроків.

II. Структура та зміст уроку.

1. Зафіксувати етапи уроку в їх послідовності.
2. Встановити відповідність прийомів навчання основним цілям уроку.
3. Оцінити раціональність співвідношення тренувальних і мовленнєвих вправ.
4. назвати допоміжні засоби навчання, що використовувались, оцінити їх доцільність та ефективність.
5. Визначити розвиваючу, виховну, освітню цінність мовленнєвого матеріалу уроку і вправ, їх відповідність віковим інтересам учнів.

III. Активність учнів на уроці.

1. Визначити основні форми взаємодії вчителя та учнів на уроці, їх місце та ефективність.
2. назвати прийоми стимулювання мовленнєвої і розумової активності учнів.

IV. Мовленнєва поведінка вчителя.

1. Визначити відповідність мовлення вчителя мовній нормі, його адаптованість до рівня мовної підготовки учнів і вимог шкільної програми.
2. Визначити ступінь володіння виразами класного вжитку.
3. Оцінити чіткість і доступність формулювання вчителем завдань для учнів та зверненість його мовлення до учнів.
4. Визначити доцільність використання рідної мови вчителем на уроці.
5. Встановити співвідношення мовлення вчителя та учнів на уроці.

V. Результативність уроку.

1. Підсумувати те, чого навчились учні на уроці.
2. Визначити відповідність рівня сформованості мовленнєвих навичок та умінь поставленим цілям.
3. Оцінити об'єктивність та мотиваційний потенціал виставлених учителем оцінок.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть умови, які забезпечують успішність планування навчального процесу?
2. З чого складається система планування в школі?
3. Назвіть та проаналізуйте основні етапи підготовки роботи вчителя до уроку.
4. Назвіть вимоги до уроку іноземної мови в початковій школі.
5. Основні типи уроків. Структура уроку, охарактеризуйте кожен етап уроку.
6. Які компоненти включає в себе схема загального та поглибленого аналізу уроку.

Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в початковій школі

План

1. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови.
2. Інтенсивне навчання іноземної мови.
3. Позакласна робота з іноземної мови.
4. Сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови.
5. Контроль у навчанні іноземної мови.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Перлова В. Складові педагогічної майстерності: класифікація професійно-педагогічних умінь // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.87
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.139 – 180
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
6. Николаева С.Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам: Монография. – К., 1987. – 137с.
7. Микитюк С.М. Освітньо-виховна робота – потенціал розвитку учнів (для вчителів німецької мови). – Вижниця: Черемош, 2004. – 148с.
8. Мокроусова Г.И., Кузовлева Н.С. Организация внеклассной работы по немецкому языку. – М.: Просвещение, 1989. – 189с.
9. Мягкова Е.В. Игры на уроке немецкого языка и на занятиях кружка в 4 классе // ИЯШ. – 1990. - №2. – С.104-108

10. Савина С.Н. Внеклассная работа по иностранным языкам. – М.: Просвещение, 1991. – 160с.
11. Мастерство и личность учителя. На примере деятельности учителя иностранного языка / Е.И.Пассов, В.П.Кузовлев, Н.Е.Кузовлева и др. – М.: Флинта. Наука, 2001. – 238с.
12. Бойко Н.В. Провідна роль вчителя на уроці німецької мови як іноземної у початковій школі // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. – Випуск IX. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2006. – С.81
13. Усатюк А.Л. Активізація навчальної діяльності на уроках іноземної мови // Іноземні мови. – 1998. – № 3. – С.8-9
14. Цетлин В.С. Какими профессиональными качествами должен обладать учитель иностранного языка? // ИЯШ. – 1996. - №3. – С.28-29
15. Палій Є. Іноземні мови в житті І.Франка // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 4. – С.52
16. Гурман Г. Іван Франко і німецька література (Урок-конференція, присвячена 150-річчю І.Франка) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 4. – С.52
17. Гащенко О., Шинкаренко Т. Зимові свята в Німеччині та Україні (Інтегрований бінарний урок з німецької мови та громадській освіти у 4 класі) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.36
18. Фауст. Гете // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.42
19. Пилипчик М. Сучасні роль та функції вчителя англійської мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С.39
20. Васильківська Л., Ковальчук Н. Христос Воскрес! (Станційна гра на тему «Великодень») // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С.116
21. Алексеєнко І.В. Назустріч тестам (підготовка тестового матеріалу для контролю вмінь і навичок іншомовного спілкування учнів початкової школи) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С.112
22. Ананьєва Н. Серце Європи – Австрія // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 2. – С.88
23. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти: 12-бальна система / М-во освіти і науки України; Ін-т педагогіка АПН України. – К.: Перше вересня та ін., 2000. – С. 3-8; 39-48
24. Рабинович Ф.И. Контроль на уроке иностранного языка // ИЯШ. – 1987. - №1. – С.10-16
25. Вопросы контроля обученности учащихся иностранному языку / Под. ред. А.А.Миролюбова. – Обнинск: Титул, 1999. – 112с.
26. Сологуб М.Л., Виноградова К.М. Що є на землі людина? (Інтегрований урок-роздум) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.42

27. Сулим В. Мавка заговорила німецькою (За підтримки Львівського національного університету ім. Івана Франка побачив світ перший переклад «Лісової пісні» німецькою мовою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.84
28. Пудляк Т. Свято німецького букваря // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С.64
29. Фоміна Г. Пісня – як джерело взаєморозуміння (Використання новітніх методик у процесі розвитку соціально-культурної компетенції) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.106
30. Івашнюва С. «Німеччина – моя любов» (Матеріали до проведення історико-літературної світлиці) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.76
31. Конончук Л., Тряси борода Л. Подорожуємо Німеччиною (Сценарій вікторини для учнів 7 класу) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 3. – С.62
32. Шалагінов Б. Монографічний аналіз вірша «Das Mädchen aus der Fremde» (До 200-ої річниці смерті Ф.Шіллера) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 2. – С.120
33. Лазурко О. День німецької мови: Wir lieben Deutsch у 6-7 класах // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С.42
34. Ситдикова І. Знання, втілене у пісні (Використання сучасного пісенного матеріалу у процесі навчання французької мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С.54
35. Лазурко О. У королівстві АВС (Підсумковий урок-свято у 2 класі) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 4. – С.44
36. Кіт Д. Хліб – усьому голова (Інтерактивний урок у 9-му класі) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.88
37. Ситдикова І. Нам пісня допомагає ... вчитися (Інформаційні технології на допомогу вчителю) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.100
38. Шалагінов Б. Розвиваючи творчу уяву читача (Монографічний аналіз вірша Г.Гейне «Лорелей») // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С.109
39. Ковальчук Н., Васильківська Л. Дружба, любов, сім'я (Методична розробка для розвитку навичок усного та писемного мовлення) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 5-6. – С.48
40. Несін Ю. Двадцять мудрих думок для вчителя іноземної мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 5-6. – С.78
41. Панюшкіна О. Позакласна робота з німецької мови в школі. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 128с.

Під **індивідуальним підходом** мається на увазі навчання учнів іноземного мовлення у групі (класі) за єдиною програмою, але з урахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей. В сучасній методиці навчання іноземних мов **види індивідуалізації** визначаються відповідно до характеру

під структур психологічної структури індивідуальності учня, зважаючи на те, що кожна з них здійснює значний вплив на рівень володіння учнем іноземною мовою.

Змістом мотивуючої індивідуалізації є, з одного боку, врахування сталої системи оволодіння учнем іншомовного мовлення, а з другого – цілеспрямоване формування у кожного учня нових, складніших і поки що відсутніх у них видів мотивації.

Регулююча індивідуалізація спрямована на врахування вчителем реального рівня володіння учнем іншомовним мовленням на кожному з етапів навчального процесу.

Розвиваюча індивідуалізація дозволяє, по-перше, забезпечити в навчального процесі опору на реальний рівень функціонування психічних процесів, а по-друге, реалізувати цілеспрямований розвиток слабо функціонуючих психічних процесів за допомогою спеціально підібраних серій завдань на матеріалі іноземної мови.

Формуюча індивідуалізація має сприяти формуванню в учнів індивідуального стилю оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю з урахуванням і в опорі на індивідуальні особливості нервової системи учня та стиль діяльності, який уже склався.

Мотивуюча індивідуалізація. Основні прийоми реалізації цього виду такі: підбір мовленнєвих партнерів і груп з урахуванням спільності їх інтересів та контексту діяльності; підбір варіантних мовленнєвих завдань, текстів для аудіювання та читання з урахуванням сфери інтересів, бажань та уподобань учнів. Основними засобами реалізації мотивуючої індивідуалізації є тексти для аудіювання, тексти і книжки для читання, комплекси вправ для навчання усного та писемного мовлення.

Регулююча індивідуалізація. Основні прийоми цього виду індивідуалізації такі: зміна цілей, обсягу, ступеня складності та режимів виконання рекомендованих студентам завдань і вправ з урахуванням загального рівня володіння ними іншомовною мовленнєвою діяльністю і рівня підготовки до конкретного уроку.

Ефективним засобом реалізації регулюючої індивідуалізації на уроці і під час виконання завдань удома є підручник та навчальні роздавальні картки.

Позакласна робота з іноземної мови вирішує такі **завдання**: - удосконалення знань, навичок і вмінь, набутих на уроках іноземної мови; - розширення світогляду учнів; - розвиток їх творчих здібностей, самостійності, естетичних смаків; - виховання любові та поваги до людей свого рідного краю та країни, мова якої вивчається.

Важливим фактором успішного виконання цих завдань є врахування психолого-педагогічних особливостей навчання іноземних мов на різних степенях.

У процесі організації позакласної роботи з іноземної мови необхідно врахувати як психологічні особливості особистості, так і **психологічні особливості колективу**: рівень його розвитку, ступінь організаційної,

психологічної, інтелектуальної та емоційної єдності, спрямованість діяльності колективу на стосунки між його членами, емоційний стан класу під час виконання завдань з позакласної роботи.

Принципи організації позакласної роботи з іноземної мови – вихідні положення, які визначають вимоги до її змісту, методів та організаційних форм.

Основними **організаційними принципами** позакласної роботи з іноземної мови є принципи добровільності (учні включаються в позакласну роботу за власним бажанням; учень, який сам визначив свою участь у тому чи іншому виді позакласної діяльності, бере на себе добровільне зобов'язання продовжувати вивчення іноземної мови, що вимагатиме від нього додаткових зусиль) та масовості (активну участь в позакласних заходах якнайбільшої кількості учнів з різним рівнем володіння іноземною мовою), принцип урахування та розвитку індивідуальних особливостей та інтересів учнів (врахування в контексті діяльності учнів їх власного досвіду, інтересів, бажань. Нахилів, світогляду, емоційно-почуттєвої сфери та статусу особистості в колективі), принцип зв'язку позакласної роботи з уроками (забезпечити єдність практичних, розвиваючих та виховних цілей позакласних занять та уроків).

Водночас позакласна робота має позитивно впливати на навчальну діяльність учнів з іноземної мови. **Г.І.Мокроусова і Н.Ю.Кузовлева** доповнюють вищезгадані принципи **принципами комплексності** (єдність і взаємозв'язок патріотичного, морального, естетичного, трудового і фізичного виховання), **захопленості** (пов'язаний з вибором конкретних цікавих прийомів, які сприяють ефективному досягненню поставлених завдань, а також зі змістом навчальних матеріалів, який має бути новим, незвичайним, захоплюючим, здебільшого країнознавчого характеру) та **розвитку ініціативи та самодіяльності** (стимулювання й розвиток у школярів самодіяльності та ініціативи в роботі; вчитель має дати учням можливість самостійно використати свої знання і вміння, дозволити робити все, що стосується підготовки та проведення позакласного заходу; самодіяльність – це основа творчості, а саме творче задоволення в роботі завжди сприяє бажанню працювати краще, знати іноземну мову досконаліше).

Форми позакласної виховної роботи з іноземної мови.

В методичній літературі та у практиці школи традиційно розрізняють три **форми позакласної роботи**: індивідуальні (проводяться з окремими учнями, які готують повідомлення та доповіді про країну, мова якої вивчається, про знаменні дати і події, видатних людей, розучують вірші, пісні, уривки з літературних творів іноземною мовою), групові (мають чітку організаційну структуру і відносно постійний склад учасників, об'єднаних спільними інтересами. До цієї форми належать різноманітні гуртки: розмовні, вокальні, драматичні, перекладачів, позакласного читання тощо) та масові (не мають чіткої організаційної структури. До них відносять такі заходи як вечори художньої самодіяльності, фестивалі, конкурси, карнавали, тематичні вечори і ранки тощо).

За **змістом** можна виділити такі **форми** позакласної роботи з іноземної мови: **1) змагальні** (конкурс, гра, олімпіада, вікторина та інші); **2) засоби масової інформації** (стінгазета, оголошення, бюлетень, усний журнал, виставка-вікторина тощо); **3) культурно-масові** (вечір-свято, присвячений народним традиціям рідної країни, або країни, мова якої вивчається, вечір-портрет, присвячений життю та діяльності відомих письменників, поетів, композиторів, акторів тощо, вечір-зустріч з цікавими людьми, ранок казок та інше); **4) політико-масові** (форум, фестиваль, ярмарка солідарності, телеміст та інші).

Доцільно виділити окремо таку форму позакласної роботи як **Тиждень іноземної мови у школі**. Ця форма за своїм характером є масовою, бо передбачає участь у ній широкого контингенту учнів, а за своєю структурою є комплексною, тому що включає комплекс різних за змістом та формою заходів, які відбуваються в певний період часу і спрямовані на реалізацію завдань комплексного підходу до виховання учнів.

Процес підготовки і проведення Тижня іноземної мови проходить у **три етапи**. **1 етап** (підготовчий) починається складанням програми Тижня. На цьому етапі створюється оргкомітет, до складу якого обираються вчителі іноземної мови, завуч, представники учнівського та батьківського загалу. Члени оргкомітету визначають виконавців програми, організують виготовлення костюмів, оформлення приміщень, виставок, оголошень, запрошень. Безпосередньо підготовку учнів до виступів проводять вчителі іноземної мови, працюючи індивідуально з кожним учнем або групами учнів у гуртках. **2 етап** – це проведення Тижня іноземної мови. Обов'язковою умовою проведення тижня є створення атмосфери святковості, невимушеності. Учні повинні відчувати задоволення і радість від своєї участі у святі. **3 етап** присвячений підсумкам тижня.

Як окрему форму позакласної роботи з іноземної мови можна виділити **листування школярів**. Листування дає можливість учням практично користуватися іноземною мовою як засобом спілкування та отримувати додаткову інформацію до тем програми.

Нові підходи до вирішення проблем освіти, в тому числі і в галузі викладання іноземних мов, висувають нові вимоги і до підготовки вчителя, його кваліфікаційної характеристики.

Кваліфікаційна характеристика – це перелік основних вимог до професійних якостей, знань і вмінь фахівця, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків.

Основні вимоги до теоретичної підготовки

Вчитель іноземної мови повинен знати і вміти:

- 1) основні етапи розвитку методики навчання іноземних мов;
- 2) основні теорії формування комунікативної компетенції учнів, яка складається з: - мовленнєвої компетенції; - мовної (лінгвістичної) компетенції; - соціокультурної компетенції; - країнознавчої компетенції; - навчальної компетенції; - стратегічної компетенції; - дискурсивної компетенції тощо.

Основні вимоги до практичної підготовки

Вчитель іноземної мови повинен уміти реалізовувати: - комунікативно-навчальну функцію, яка складається з інформаційного. Мотиваційно-стимулюючого, контрольного-коригуючого компонентів, тобто кваліфіковано застосовувати сучасні принципи, методи, прийоми і засоби навчання іноземної мови; - виховну функцію, тобто вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, трудового виховання учнів засобами іноземної мови з урахуванням особливостей ступеня навчання; - розвиваючу функцію, тобто прогнозувати шляхи формування і розвитку інтелектуальної та емоційної сфер особистості учня, його пізнавальних і розумових здібностей у процесі оволодіння іноземною мовою; - освітню функцію, тобто допомагати учням в оволодінні вміннями вчитися, розширювати свій світогляд, пізнавати себе та іншу систему понять, через яку можуть усвідомлюватися інші явища.

Завдання для самоконтролю

1. Як розуміти поняття «індивідуальне навчання»? Як відбувається індивідуалізація навчання іноземної мови в початковій школі?
2. Яке навчання називають «інтенсивним»?
3. Які форми позакласної роботи можна проводити в початковій школі? Як потрібно організовувати позакласні заходи? Наведіть приклад.
4. Яким повинен бути вчитель іноземної мови в початковій школі? Назвіть основні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови.
5. Як проводиться контроль на уроках іноземної мови в початковій школі? Яка система оцінювання в сучасній школі?

Методика вивчення фонетики на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Фонетичний мінімум учнів початкової школи.
2. Вимоги до вимови учнів початкової школи.
3. Навчання звуків іноземної мови.
4. Навчання інтонації іноземної мови.
5. Вправи для оволодіння фонетикою:
 - дидактичний матеріал для проведення фонетичної та мовленнєвої зарядки;
 - ігрові вправи для роботи з алфавітом;
 - ігрові вправи для мовної розминки.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Ветохов О. Сприйняти, відчутти і відтворити (Психологічні умови успішної фонетичної іншомовної підготовки учнів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 2. – С.153
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
5. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
6. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.27-49
7. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
8. Пащук В. Поезія навчить, як німецьку мову вчить (формування іншомовної фонетичної компетенції учнів початкової школи з використанням звукозапису віршованих творів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.106
9. Токова А. Поезія на уроках англійської мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 3. – С.54
10. Акулина Е.В. Проблема языковой интерференции при обучении фонетике немецкого языка // ИЯШ. – 2001. - №5. – С.46-49
11. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С.3-7
12. Черноватий Л.М., Яніна Г.Є. Пояснення та імітація в навчанні вимови на початковому етапі в середній школі // Методики викладання іноземних мов. – 1988. – Вип.17. – с.84-88
13. Сильченкова В.Н. Обучение фонетике в младших классах (в помощь учителям – неспециалистам сельских малокомплектных школ) // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 6. – С.54

Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння учнями всіма звуками і звукосполученнями виучуваної іноземної мови, наголосом та основними інтонаційними моделями найбільш поширених типів простих і складних речень.

Існує кілька **критеріїв відбору** фонетичного мінімуму: за **ступенем** **трудності**; за критерієм **відповідності потребам спілкування**; за критерієм **нормативності**.

Основними вимогами до учнів є фонематичність (правильність фонетичного оформлення мовлення, щоб воно було зрозумілим для співрозмовника) та швидкість (автоматизованість вимовних навичок, яка дозволяє учням говорити в нормальному темпі мовлення (**110 – 130 слів за хвилину**)).

За ознакою схожості / розбіжності звуків іноземної та рідної мов усі звуки іноземної мови умовно розділяють на **три групи**:

До **першої групи** відносять звуки, максимально наближені до звуків рідної мови за акустичними особливостями та артикуляцією [**a, u, b, m, n, d, t**]. Вимова цих звуків не викликає особливих труднощів, оскільки має місце позитивний перенос навичок з рідної мови в іноземну. [**a**]: **Stange, lange, Tank, Dank, Blank, krank, Tanz, Kranz, Pass, was**; [**a:**] – **Kamm – kam, satt – Saat, Gast – Gas, an – Ahn, all – Aal**).

Друга група включає звуки, які, на перший погляд, дуже схожі на звуки рідної мови, але відрізняються від них за суттєвими ознаками [**e, o, h, l, ə**]. Учні автоматично переносять навички вимови цих звуків з рідної мови в іноземну, що призводить не тільки до появи акценту в мовленні, але й до помилок на рівні змісту. Звуки цієї групи вимагають від учителя посиленої уваги та спеціального тренування в різноманітних вправах, особливо в тих, де є контрастування з відповідними звуками рідної мови. [**e:**] – **Feder – Beeren – Beete – leben – lesen – legen – der – dem – den – mehr – wer – her – sehr; Ehre – eben – Elend – er**.

Потрібно розмежовувати звуки: [**e:**] – [**e:**], [**e:**] – [**ε**], [**e:**] – [**i:**]: **Beeren – Bären, feder – Väter, den – denn, wen – wenn, leben – lieben, legen – liegen**.

До **третьої групи** входять звуки, які не мають артикуляційних або акустичних аналогів у рідній мові учнів [**η, y:, y, h, ç, oe, pf**].

[**h**] – щоб вимовити цей звук, потрібно уявити собі, що людина дихає на скло перед тим, як витирти його, або на холодні руки.

[**y:**] – у дітей виникають асоціації із українським **ю**. але це помилка. Вправи типу: [**i:**] – [**y:**]: **Tier – Tür, vier – für, Biene – Bühne, Ziege – Züge, liegen – lügen; [u:] – [y:]**: **Zug – Züge, Stuhl – Stühle, Buch – Bücher, Schule – Schüler, klug – klüger; [y:]**: **über, üben, Übung**.

[**a:**] – артикуляція цього звука аналогічна артикуляції в українській мові: широко відкрити рот, губи нейтральні, середня і задня спинки язика опущені, язик висунений вперед, кінчик якого торкається внутрішньої поверхні зубів. [**u:**] – губи округлені, більше висунуті вперед, ніж в українській мові. [**i:**] – артикуляція аналогічна артикуляції в українській мові. [**ç**] – звукосполучення **ch**, не має відповідності в українській мові: **mich, Kirche, wisch**. [**j**] – артикуляція аналогічна артикуляції українського **й** – язик вперед, кінчик і передня спинка впираються в передні нижні зуби, а середня спинка сильно притуляється до твердого піднебіння.

Ознайомлення з новим фонетичним явищем, насамперед із звуками, має відбуватися у звуковому тексті. Текст є природним середовищем для будь-якого мовного явища, у тому числі й фонетичного. Наприклад, щоб

вимовити звук [I:], слід вимовити звук, проміжний між українськими **и** та **і**, розтягуючи губи. Всі пояснення повинні бути чіткими, коротким і практично цінними. Після роботи над звуком / звуками він / вони знову включаються в ціле: склади, слова, словосполучення, фрази, які імітуються учнями.

Інтонація являє собою комплекс засобів, складну єдність таких компонентів як мелодія, фразовий і логічний наголос, ритм, тембр, темп.

Мовлення є ситуативним за своєю природою, тому й наша інтонація завжди залежить від мовленнєвої ситуації: з ким ми розмовляємо, де ми знаходимось, який комунікативний намір ми хочемо здійснити за допомогою інтонації. Насамперед це стосується таких компонентів інтонації як логічний наголос і мелодія.

1. Peter ist mein // Bruder.
2. Peter ist // mein Bruder.
3. // Peter ist mein Bruder.

В німецькій мові **18** голосних фонем (**15** монофтонгів і **3** дифтонга). Редукований звук [ə] не входить до даної системи, тому що він являється варіантом фонем. Він вимовляється неясно, дуже коротко, зустрічається в закінченнях, в ненаголошених суфіксах і префіксах **be-** і **ge-**. Наприклад, lesen [le: zən], nennen [nɛnən], Schule [ʃ u: lə], gesagt [gəza: kt]. Тембр цього звука нагадує український редукований в ненаголошених складах.

Для німецьких голосних характерний твердий початок ('An, 'einem, 'Abend). На початку слова або складу вони супроводжуються енергійним початком артикуляції.

Будь-який голосний звук в українській мові можна вимовляти і довго, і коротко, значення слова або словосполучення при цьому не змінюється. А в німецькій мові ця вимова може змінити значення слова (наприклад, **kam** [ka: m] – прийшов, **Kamm** [kam] – гребінець, розчіска; **Staat** [ʃta: t] – держава, **Stadt** [ʃtat] – місто).

В німецькій мові **22** приголосних звука. Не потрібно пом'якшувати (палаталізація) німецькі приголосні, особливо у співвідношенні з голосними переднього ряду (наприклад, **Miete, leben, fünf** usw.). Не можна говорити, що в німецькій мові є дзвінкі приголосні, вони швидше – напівдзвінкі. У них глухий початок і дзвінкий кінець (наприклад, позначимо напівдзвінкість знаком - *, **gut** [*gu: t], **du sagst** [*du 'za: kst]). Глухі німецькі звуки вимовляються напружено та з сильним видихом. Фонемі [p, t, k] супроводжуються, як правило, на початку і в кінці слова в наголошеній позиції придином (**Pa'** pa, ' **Tanne**, ' **kalt**). В українській мові такого явища немає.

Аффрикати [pf, ts, tʃ] характеризуються послабленим придином першого компонента та повною реалізацією другого (він вимовляється довго, напружено та з інтенсивним видихом).

Німецькі сонанти [m, n, l, ŋ] довгі та напружені, глухо не вимовляються, особливо в позиції після наголошеного короткого голосного [**Amt, Band, Wald, Wange**]. В німецькій мові існує закон глухості дзвінких

приголосних у кінці слова та в кінці складу (наприклад, Tag [ta: k], täglich [tɛ: kliç]).

Вправи на артикуляційну розминку

1. Широко відкрийте рота і тримайте нерухомо нижню щелепу. По черзі впирайте кінчик язика в альвеоли верхніх і нижніх зубів; 2. Відкрийте рота, максимально опустіть щелепу; 3. Максимально висуньте губи вперед; 4. Прикрийте рот і закрийте його, щільно знімаючи при цьому губи; 5. Максимально висуньте язика вперед, потім відтягніть його назад до кореня; 6. Загніть кінчик язика донизу.

Вправи на розвиток мовленнєвого (фонематичного та інтонаційного) слуху

1. Прослухайте на магнітофонній плівці звуки, склади, слова та речення, записані різними дикторами, і відзначте номерами чоловічі, жіночі та дитячі голоси; 2. Визначте більшу чи меншу чіткість вимови дикторів; 3. Усно поділіть почуте слово на звуки і назвіть їх; 4. Визначте кількість складів в почутих словах; 5. Визначте на слух належність слів до рідної чи іноземної мов; 6. Визначте в почутому слові вказаний вчителем звук і проаналізуйте особливості його вимови в мовному потоці; 7. Прослухайте слова і назвіть ті, які римуються; 8. Визначте кількість слів в почутих реченнях; 9. Складіть слово із прослуханих ізольованих звуків.

Вправи на формування вимовних навичок

1. Багаторазово прослухайте звук у фразі, слові, а потім прослухайте ізольований звук; 2. Прослухайте ряд звуків і підніміть руку, коли почуєте поданий звук; 3. Прослухайте декілька звуків і підніміть руку, коли почуєте невідомий (новий) звук; 4. Прослухайте речення і скажіть, скільки разів у ньому зустрічався відповідний звук; 5. Серед слів (словосполучень, речень) підкресліть те, яке вимовляє диктор; 6. Підкресліть в реченні слово, на яке падає наголос; 7. Вимовте за диктором звуки (склади, слова, словосполучення), звертаючи увагу на вимову даних звуків; 8. Назвіть слова, в яких є відповідний звук; 9. Вимовте слова по складам, звертаючи увагу на вимову голосних (приголосних) на початку слова, чи то в кінцевій позиції; 10. Повторіть за вчителем (диктором) окремих звук (звукосполучення, склад, слово, фразу, речення); 11. Назвіть літери алфавіту; 12. Вимовте почуте слово по складам; 13. Назвіть предмети, які зображені на картинках, звертаючи увагу на вимову відповідного звука; 14. Вивчіть напам'ять вірш. Зверніть увагу на чітку вимову звуків та інтонації; 15. Прочитайте вголос уривок тексту; 16. Візьміть участь у фонематичному конкурсі.

Завдання для самоконтролю

1. Назвіть алфавіт сучасної німецької мови. Проаналізуйте звуко-буквенне співвідношення.
2. Що учні повинні вміти і знати з розділу «Фонетика» на кінець 4-го класу.
3. Проаналізуйте основні вимоги до вимови учнів початкової школи.
4. Навчання звуків та інтонації учнів початкової школи.

5. Що таке мовленнєва або фонетична зарядка? Коли її проводити на уроці?
6. Назвіть приклади вправ для оволодіння фонетикою (вправи для навчання букв та звуків; вправи для мовної розминки)

Методика вивчення граматики на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Активний і пасивний граматичні мінімуми.
2. Характеристика граматичних навичок мовлення учнів початкової школи.
3. Ознайомлення з граматичними структурами активного граматичного мінімуму.
4. Автоматизація дій учнів початкової школи з новими граматичними структурами активного граматичного мінімуму.
5. Вправи для оволодіння граматиною:
 - ознайомлення і введення нової граматичної структури;
 - тренувальні вправи;
 - застосування вправ у практиці;
 - ігрові вправи для оволодіння граматиною.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Вєтохов О. Важлива складова комунікативної спрямованості (Психологія з граматичної підготовки учнів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 4. – С.76
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
6. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
7. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.60-64

8. Косиор И.Ю. Тестовые задания по грамматике немецкого языка // ИЯШ. – 1998. - №3. – С.52-56
9. Гапонова С.В. Планування граматичного етапу уроку іноземної мови // Іноземні мови. – 1997. – № 3. – С.6-10
10. Москаленко Л.В. Некоторые приемы работы над грамматическими явлениями на уроке немецкого языка // ИЯШ. – 1999. - №1. – С.39-42

Граматичний мінімум складається з активного та пасивного граматичних мінімумів. До **активного граматичного мінімуму** входять граматичні структури (ГС), якими має володіти учень для вираження власних думок іноземною (німецькою) мовою, а до **пасивного** – граматичні структури, якими учні можуть не користуватися для вираження своїх думок, але які потрібні для сприймання і розуміння мовлення.

Існує дві граматичні навички: **репродуктивна** (граматична навичка говоріння і письма) та **рецептивна** (граматична навичка аудіювання та читання). Сформованість **репродуктивної граматичної навички** – одна з передумов функціонування вміння висловлювати свої думки в усній та письмовій формі. Щоб здійснити комунікативний вибір, той, хто говорить / пише, має спочатку **вибрати** граматичну структуру, яка б відповідала даній ситуації мовлення. Так, якщо людина має намір про щось дізнатися, вона обирає одну із граматичних структур, що виражає запитання. Дальший вибір залежить від часу події, про яку йдеться, від характеру інформації, що потрібна у відповідь на запитання, тощо.

Обрану граматичну структуру потрібно **оформити** відповідно до норм даної мови (синтаксичні та морфологічні особливості граматичної структури). Вибір та оформлення ГС здійснюються паралельно: засвоюючи форму, учень повинен мати певний комунікативний намір, вирішувати конкретне мовленнєве завдання – щось запитати, попросити, комусь заперечити, підтвердити чи спростувати чийсь думку тощо, з тим, щоб у його свідомості поєднувалися комунікативний намір та форма, за допомогою якої він виражається.

Кожна мовленнєва одиниця має свою структуру, яка відбиває певні зв'язки між її компонентами. Розрізняють 5 рівнів мовленнєвих одиниць: - рівень словоформи (слово в його граматичній формі); - рівень вільного словосполучення; - рівень фрази/речення; - рівень понадфразової єдності (відрізок мовлення, який складається з двох або більше речень, синтаксично організований і комунікативно самостійний); - рівень цілого тексту.

ГС, що входять до активного граматичного мінімуму, вживаються в усіх видах мовленнєвої діяльності – аудіювання, говорінні, читанні та письмі.

На початковому ступені навчання весь граматичний матеріал засвоюється активно.

На етапі ознайомлення нової ГС починає формуватися така якість граматичної навички як **гнучкість**. На етапі автоматизації вона продовжує формуватися, але основні мета цього етапу – сформувати найсуттєвішу якість навички – **автоматизованість**. Вона формується на двох рівнях етапу

автоматизації – на рівні фрази та на рівні понад фразової єдності, де, крім автоматизованості, має бути сформована ще й **стійкість** навички.

Вправи, що використовуються на рівні фрази:

Імітація зразка мовлення, підстановку у зразок мовлення, трансформація зразка мовлення, завершення зразка мовлення, відповіді на різні типи запитань, самостійне вживання засвоєної ГС

Вправи, що виконуються на рівні понад фразової єдності:

об'єднання зразка мовлення у понадфразову єдність; об'єднання зразка мовлення у діалогічні єдності (запитання – відповідь, твердження – твердження тощо).

Порівняйте ситуації, знайдіть подібне та відмінне в значенні граматичної структури; - поясніть вживання граматичних явищ; - вкажіть граматичну структуру, яку потрібно вжити в наступних реченнях; - прослухайте декілька речень і назвіть те, яке відповідає перекладу на картці; - випишіть речення з; - знайдіть в тексті граматичні структури, які пояснюють; - утворіть граматичні форми за зразком (за правилом); - назвіть речення, в якому допущена помилка вживання граматичної структури; - назвіть речення, які наведені нижче, до яких можна вжити відповідну граматичну структуру.

Імітаційні вправи: - повторіть за диктором; - повторіть наступні речення, виконуючи при цьому відповідні рухи; - повторіть повільно за диктором, звертаючи увагу на зниження або збільшення тону в кінці речення; - прочитайте речення хором (в парах, по черзі); - переписіть наступні речення; - скажіть, що ви робили те, що й диктор (якщо це відповідає вашим діям); - якщо ви вчора робили щось інше, скажіть про це; - виконайте наказ і скажіть, що ви зробили; - скажіть, що сьогодні все було так, як і раніше; - переконайте співрозмовника, що він помиляється; - погодьтеся з вашим товаришем; - повторіть одну й ту саму фразу голосно, тихо, швидко, іронічно; - вимовте фразу, змінюючи по черзі логічний наголос на окремих словах; - повторіть, додаваючи слово (словосполучення, фразу); - повторіть для того, хто вас не почув тощо.

Підстановчі вправи: - складіть речення за допомогою підстановчої таблиці; - складіть якомога більше речень, використовуючи при цьому таблицю. Перекладіть речення із зірочкою; - складіть речення з поданих слів; - розкрийте дужки, використовуючи відповідну граматичну структуру; - складіть речення за зразком; - складіть речення за зразком, замінюючи надпис до кожного малюнка одним словом; - складіть речення за таблицею. Імена, які подані в таблиці, замініть ім'ям ваших друзів, знайомих; - прослухайте діалог, складіть за аналогією; - виберіть з таблиці речення, які відповідають дійсності; - розкажіть про себе чи про свого товариша, використовуючи зразок; - дайте відповідь на питання, використовуючи зразок; - продовжте речення за зразком; - користуючись таблицею, дайте відповідь на запитання; - згрупуйте наступні речення так, щоб утворилась розповідь; - доповніть таблицю своїми прикладами; - порекомендуйте

подивитися другу фільм, який вам сподобався; - розкажіть про, використовуючи підстановку таблицю; - запитайте, як зробити тощо.

Трансформаційні вправи: - виразіть ту саму думку по-іншому; - доповніть речення, звертаючи увагу на; - замініть виділене слово; - напишіть речення в граматичній структурі; - перекладіть речення іноземною мовою; - розкажіть про те, що ви не зробили вчора, але виконали сьогодні; - подивіться на незавершений малюнок і скажіть, що саме не встиг намалювати художник; - дайте відповідь на питання і запитайте про те ж свого товариша; - намалюйте частину міста (будинку, квартири, кімнати) і скажіть, хто в ньому буде жити; - подумайте, що (де) повинно знаходитись в кімнаті (класі, будинку); - прокоментуйте дії; - поміняйте ситуацію так, щоб в ній можна було б використати іншу граматичну структуру тощо.

Завдання для самоконтролю

7. Дайте визначення активному та пасивному граматичному мінімумів.
8. Охарактеризуйте граматичні навички мовлення учнів початкової школи.
9. Як потрібно вводити граматичні явища на уроках іноземної мови в початковій школі (ознайомлення з граматичними структурами).
10. Назвіть приклади вправ для оволодіння граматичними явищами в початковій школі (на введення нової граматичної структури; тренувальні вправи; застосування вправ у практиці; вправи ігрового характеру).

Методика вивчення лексики на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Активний, пасивний та потенціальний словниковий запас.
2. Характеристика лексичних навичок мовлення учнів початкової школи.
3. Процес засвоєння лексичного матеріалу: ознайомлення учнів з новими лексичними одиницями та автоматизація дій учнів початкової школи з новими лексичними одиницями активного, пасивного та потенціального словника.
4. Вправи для оволодіння лексикою:
 - диференційовані вправи;
 - вправи на повторення;
 - підстановчі та конструктивні вправи;
 - вправи на активізацію лексики в мовленні;
 - ігрові вправи для оволодіння лексикою.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Ветохов О. Скажи, скільки слів ти знаєш? (Психологічні умови успішного навчання лексики іноземної мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.123
3. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
6. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
7. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.49-60
8. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86

У шкільному лексичному мінімуму розрізняють **активний** (лексичний матеріал, яким учні повинні користуватися для вираження своїх думок в усній та письмовій формі, а також розуміти думки інших людей при аудіювання та читанні) та **пасивний** (лексика, яку учні мають лише розуміти при сприйманні чужих думок в усній формі та письмовій формі) мінімум.

Відбір лексичних мінімумів проводиться укладачами програм та авторами підручників, які й визначають кількість лексичних одиниць та їх віднесення до активного або пасивного мінімуму.

Одиницею навчання лексичного матеріалу є лексична одиниця, яка може бути не лише словом, але й сталим словосполученням і реченням.

Активний і пасивний словниковий запас утворюють так званий **наявний** або **реальний словник**, який служить основою для формування **потенціального** (незнайомі слова, про значення яких читач/слухач може здогадатися, зустрівшись з ними при читанні/аудіюванні) словника. До потенціального словника відносяться: інтернаціональні слова, похідні та складні слова, які складаються з відомих учням компонентів, слова, про значення яких учні можуть здогадатися за контекстом.

Центральною ланкою в роботі над засвоєнням лексичного матеріалу є **формування лексичних навичок**. Лексична правильність мовлення визначається сталістю лексичних мовленнєвих навичок.

Репродуктивні лексичні навички – навички правильного вживання лексичних одиниць активного мінімуму в говорінні та письмі згідно із ситуацією спілкування і метою комунікації, що передбачає оволодіння такими операціями: виклик лексичних одиниць з довготривалої пам'яті, зовнішньо мовленнєве відтворення лексичних одиниць у потоці мовлення, миттєве сполучення даної одиниці з іншими словами. **Рецептивні лексичні навички** – навички розпізнавання і розуміння лексичних одиниць активного і пасивного мінімумів при читанні та аудіювання. **Навички обґрунтованої здогадки** – навички, які відносяться до потенціального словника. **Навички користування різними видами словників.**

У процесі засвоєння лексичного матеріалу можна виділити: етап ознайомлення учнів з новими лексичними одиницями (семантизація); етап автоматизації дій учнів з новими лексичними одиницями.

Ознайомлення з новими лексичними одиницями починається із семантизації, тобто розкриття значення нових лексичних одиниць. Всі різноманітні способи семантизації можна поділити на дві групи: **перекладні** (розкриття значень іншомовних лексичних одиниць: однослівний переклад, багатослівний переклад, по фразовий переклад, тлумачення нових лексичних одиниць рідною мовою) та **безперекладні** (розкриття значень іншомовних лексичних одиниць через демонстрацію малюнків, предметів, картин, жестів, рухів, за допомогою контексту, ілюстрованих речень, опису значення нового слова за допомогою уже відомих слів тощо). Обираючи спосіб семантизації, необхідно також брати до уваги належність слова до активного чи пасивного мінімуму, ступінь навчання (початковий), вікові особливості та мовну підготовку. **На початковому ступені** навчання переважають такі способи семантизації як наочність та однослівний переклад.

- **введення іменників** шляхом демонстрації предметів чи їх зображень на картках, а також потрібно багаторазово називати відповідне слово окремо або в певній мовленнєвій ситуації;
- **введення дієслів** за допомогою ілюстрованих рухів та дій, міміки, пантоміміки, або зображених дій на малюнку;
- **введення прикметників** за допомогою різних предметів або їх зображень з яскраво вираженою якістю (колір, розмір, форма, малюнок, орнамент);
- **введення числівників** з використанням карток з різною кількістю предметів або власне предметів, а також годинника, календаря, таблиці, розкладу тощо;
- **введення прислівників** за допомогою різних покажчиків;
- введення прийменників з використанням відповідних предметів у класі, відповідних малюнків, на яких предмети зображені по-різному по відношенню до інших предметів;
- **введення лексичних одиниць способом тлумачення**, якщо всі слова відомі;
- **введення загальних слів** за допомогою слів із конкретним значенням;

- **введення синонімів, антонімів** у системі з іншими лексичними одиницями, які вже відомі учням;
- **введення нових лексичних одиниць за допомогою малюнка**, якщо для учнів є відомими багато слів із картини;

у процесі автоматизації дій учнів з новими лексичними одиницями слід передбачати заходи зняття і подолання труднощів засвоєння різних лексичних одиниць

Диференційовані вправи: – знайдіть в тексті слова, які відносяться до відповідної теми; - згрупуйте слова за відповідною ознакою; - покажіть предмети, які називаються; - виберіть малюнки і розкладіть їх у тій послідовності, в якій вони зустрічаються у тексті; - розкладіть слова за алфавітом; - вставте пропущені у слові літери; - прочитайте відповідні слова; - розкладіть складне слово на компоненти; - згрупуйте слова за аналогією; - знайдіть в тексті антоніми до слова, які подані на дошці; - вгадайте значення слів, які відповідають малюнкам, і для самоперевірки знайдіть їх у словнику; - знайдіть почуте слово у тексті; - знайдіть в іншомовному тексті слова, які вимовляються рідною мовою; - прослухайте слова і повторіть їх за диктором; - запишіть слова з тексту під диктовку тощо.

Вправи на повторення: – прочитайте слова в рядочку; - прочитайте слово, а потім повторіть його; - прочитайте тільки ті слова, які в рідній мові читаються однаково; - повторяйте за диктором слова; - повторіть за диктором набір слів, запишіть їх і складіть із ними речення; - прочитайте речення і поставте до них питання; - прочитайте слова, які починаються однією і тією ж літерою; - читайте, а потім повторюйте, не дивлячись у текст; - прочитайте дві колонки слів, потім повторіть у другій колонці тільки ті, яких немає у першій, а потім навпаки; - прочитайте в тексті тільки ті речення, в яких містяться нові слова; - проконтролюйте знання слів один у одного; - прочитайте слова, вставляючи пропущені літери; - підставте слова у кросворд тощо.

Підстановчі та конструктивні вправи: – підставте відповідні слова замість малюнків у реченнях; - використовуючи різні означення, перевірте значення слів у реченнях; - внесіть усі слова з рядка у підстановку таблицю; - з речень для підстановки складіть самостійно речення за відповідним мовленнєвим зразком; - скажіть, скільки років особам, які намальовані на малюнку; - вставте відповідні до тексту слова замість підкреслених у реченнях; - вставте пропущені в діалозі слова, які дані в окремому списку; - вставте в реченнях артиклі, де вони потрібні; - замініть виділені слова словами із списку; - розкрийте дужки в реченнях, використовуючи слова, які підходять змістовно; - вставте в речення пропущені слова тощо.

Вправи на активізацію лексики в мовленні: – прослухайте діалог, складіть аналогічний; - складіть діалог на основі монологу; - складіть план прослуханого тексту; - прослухайте текст, дайте відповідь на питання; - поставте питання до прослуханої розповіді; - придумайте кінцівку розповіді; - опишіть малюнок, використовуючи нові слова; - прочитайте текст з новими

словами; - дайте відповідь на відповідні питання у процесі читання тексту тощо.

Завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення активного, пасивного та потенціального словникового запасу.
2. Охарактеризуйте особливість лексичних навичок мовлення учнів початкової школи.
3. Як відбувається процес засвоєння нового лексичного матеріалу? Проаналізуйте на прикладі.
4. Назвіть види вправ для оволодіння лексиною.

Навчання аудіювання на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Характеристика аудіювання як виду мовленнєвої діяльності та уміння.
2. Вимоги до текстів для навчання аудіювання.
3. Труднощі аудіювання.
4. Етапи навчання аудіювання.
5. Система вправ для навчання аудіювання:
 - вправи на подолання фонетичних труднощів;
 - вправи на подолання граматичних труднощів;
 - вправи на подолання лексичних труднощів;
 - вправи на сприймання мовленнєвого потоку;
 - вправи на виокремлення різних категорій змістовної інформації;
 - вправи на розвиток автентичної пам'яті, уваги, уяви, логічного мислення;
 - мовленнєві вправи;

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Ветохов О. Наслухатися іноземної мови (врахування психологічних явищ під час навчання аудіювання іноземної мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С.74
3. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.

5. Кульчицька О.Я. Deutsch. Texte zum Hörverstehen. 2. – 6. Klassen. (Німецька мова. Тексти для аудіювання. 2 – 6 класи). – Тернопіль: Мандрівець, 2005. – 80с.
6. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
7. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83
8. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
9. Метьюлкіна О.Б. Адаптивні вправи для індивідуалізованого навчання аудіювання учнів 1 класу // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С.48-49
10. Метьюлкіна О.Б. Ігри для навчання аудіювання молодших школярів // Іноземні мови. – 1997. – № 4. – С.67-69
11. Метьюлкіна О.Б. Індивідуалізоване навчання аудіювання першокласників та шляхи його здійснення // Іноземні мови. – 1997. – № 1. – С.63-66
12. Метьюлкіна О.Б. Корируючі та стимулюючі вправи для індивідуалізованого навчання аудіювання першокласників // Іноземні мови. – 1995. – № 2. – С.55-57
13. Метьюлкіна О.Б. Методичні рекомендації щодо організації індивідуалізованого навчання аудіювання на підготовчому етапі школи з поглибленим вивченням англійської мови. –К.: Фундація ім. О.Ольжича, 1994. – 65с.
14. Овчинникова Л.П. Упражнения и тексты для аудирования // ИЯШ. – 1991. – №2. – С.102-105

Аудіювання – це розуміння сприйнятого на слух мовлення. Аудіювання і говоріння – це дві сторони усного мовлення. Визначальними рисами аудіювання як виду мовленнєвої діяльності в методиці навчання іноземних мов вважаються такі: 1) аудіювання реалізує усне безпосереднє спілкування; 2) форма перебігу процесу аудіювання – внутрішня, невиражена. Основою внутрішнього механізму є такі психічні процеси як сприйняття на слух, увага, розпізнавання та зіставлення мовних засобів, осмислення, тобто відтворення чужої думки та адекватна на неї реакція; 3) результатом аудіювання є розуміння сприйнятого смислового змісту і власна мовленнєва та не мовленнєва поведінка.

На базовому рівні аудіювання розглядається як компонент усного мовленнєвого спілкування. Як самостійний вид мовленнєвої діяльності аудіювання означає сприймання на слух і розуміння текстів з різною глибиною та повнотою проникнення в їх зміст: з повним розумінням та з розумінням основного змісту.

Матеріальною основою аудіювання є **аудіотекст**. Як і всякий текст, він має свою композицію, структуру і смислову організацію. Текст інтонаційно оформлений.

Використовують в основному два види аудіо текстів: **текст-опис** (сукупність ознак об'єкта і фактів, які об'єднані загальною темою, складається з простих речень, в кожному реченні описується один факт) і **фабульні тексти** (динамізм подій, дій та вчинків персонажів, легко виділити основне і другорядне).

Основною вимогою до змісту аудіотекстів слід вважати їх інформативність та цікаву фабулу. Тексти мають бути автентичними, доступними за змістом та мовним складом, короткими за тривалістю звучання. Підбираються такі типи текстів:

- мовлення партнера у стандартних ситуаціях спілкування;
- оголошення програм, прогнозу погоди;
- фабульні тексти (розповіді, повідомлення, роздуми).

1. Суб'єктивні труднощі, пов'язані з індивідуально-віковими особливостями слухачів

Рівень розвитку слухової диференційованої чутливості, слухової пам'яті, механізми ймовірного прогнозування та рівня концентрації уваги. Увага виникає залежно від емоцій, і розвивається за їх рахунок. Успішність аудіювання залежить від потреби учнів узнати щось нове.

2. Мовні труднощі аудіювання

- обсяг наявних продуктивних знань, що мають принципове значення для рецептивної мовленнєвої діяльності;
- обсяг наявних акустичних рецептивних іншомовних знань;
- діапазоном розуміння різних фонетичних реалізацій;
- рівень розуміння наявної в аудіотексті інформації;
- вид аудіотексту;
- обсяг аудіотексту;
- спосіб контролю.

3. Лексичні труднощі виникають не лише при кількісному збільшенні словникового матеріалу і його різноманітності, а й при вживанні слів в переносному значенні, наявності слів, які не несуть великого інформаційного навантаження.

4. Фонетичні труднощі вважаються основними труднощами аудіювання. Це, зокрема, стосується початкового ступеня навчання. Нерозвинутість фонематичного слуху, відсутність вимовних навичок, недостатня сформованість акустично-артикуляційних образів відволікають увагу слухача на мовну форму повідомлення, в результаті чого не розпізнаються значення слів і синтагм як одиниць сприймання. Також труднощі з інтонацією, логічним наголосом і темпом мовлення.

5. Труднощі аудіювання, зумовлені умовами сприймання.

Загальний темп мовлення складається з двох величин – кількості слів за хвилину (**110-130 слів**) та кількості мовленнєвих пауз. Для того щоб темп мовлення не став перешкодою у процесі аудіювання, особливо на

початковому ступені навчання, швидкість може уповільнюватися за рахунок збільшення тривалості пауз між смисловими частинами.

Кількість пред'явлень аудіотексту і тривалість його звучання (для початкового ступеня навчання – 1 хвилина). Навчання аудіювання потрібно починати з текстів невеликої тривалості звучання і поступово її збільшувати

Існує три механізми аудіювання мовленнєвих одиниць:

1) **рівень фрази** (- розуміння повідомлень даного рівня, побудованих на незнайомому матеріалі реакція на почуте – невербальна (дії, символи тощо), - розуміння повідомлення з незнайомим мовним матеріалом реакція на почуте – вербальна (з допомогою засвоєних мовленнєвих зразків, що відповідають темі чи ситуації), - розпізнавання початку повідомлення і його завершення);

2) **понадфразовий рівень** (- розуміння монологічного повідомлення даного рівня, побудованого на повністю знайомому матеріалі, - розуміння мікро діалогів з наступним визначенням характеру взаємодії партнерів шляхом віднесення сприйнятого діалогу до одного з відомих учням комунікативних типів мікродіалогів);

3) **рівень цілого тексту** (- розуміння монологічного мовлення, побудованого на повністю знайомому матеріалі, шляхом членування тексту на смислові частини, - розуміння повідомлення з незнайомим мовним матеріалом, - розуміння тексту побудованого тільки на знайомому матеріалі, - розуміння діалогічного тексту, побудованого на знайомому матеріалі, із завданням на виявлення кількості учасників бесіди, їх характеристик, - розуміння тексту, що містить деякі незнайомі елементи: слова, словосполучення, про значення яких можна здогадатися на підставі співзвучності з рідною мовою тощо).

До системи вправ для навчання аудіювання входять **дві підсистеми**:

1. Вправи для формування мовленнєвих навичок аудіювання. (- вправи для формування фонетичних навичок аудіювання; - вправи для формування лексичних навичок; - вправи для формування граматичних навичок)

2. Вправи для розвитку вмінь аудіювання (- вправи, що готують учнів до аудіювання текстів; - вправи в аудіювання текстів)

Вправи для подолання фонетичних труднощів: - прослухайте наступне слово і підніміть руку, почувши слова зі звуком ; - прослухайте речення і підніміть руку, почувши питальне (розповідне, окличне. спонукальне) речення; - прослухайте речення і скажіть, скільки слів воно містить; - усно поділіть почуте слово на звуки і назвіть їх; - визначте кількість голосних і приголосних у почутих словах; - визначте кількість дієслів у почутих словах; - прослухайте речення, і скажіть, скільки разів вживався відповідний звук; - визначте кількість коротких (довгих) голосних у почутих словах; - помітьте в рядках відповідними номерами почуті слова у тій послідовності, в якій вони звучать; - знайдіть і виділіть в рядку слів почуте слово; - визначте на слух місце наголосу і його роль; - визначте на слух помилки у мовленні диктора; - прослухайте речення і скажіть, скільки питальних, розповідних, спонукальних, окличних речень ви почуєте тощо.

Вправи на подолання граматичних труднощів: - прослухайте речення і назвіть підмет (присудок); - прослухайте речення і скажіть, в якому із них дія уже відбулася; - прослухайте речення і скажіть, скільки у ньому членів речення; - повторіть за диктором речення (речення повинно поступово збільшуватися); - прослухайте речення і вкажіть на елементи, які виключаються у ньому при скороченні (речення повинні поступово скорочуватися); - прослухайте два речення і визначте, чим вони відрізняються один від одного; - прослухайте речення, запишіть слова, які з'являються при кожному його повторенні (речення поступово поширюються); - слухаючи диктора, записуйте нові слова та словосполучення; - прослухайте і наведіть речення з однією і тією ж структурою; - повторяйте за диктором або записуйте речення з різними граматичними структурами; - напишіть граматичний диктант; - прослухайте текст, підкресліть виділені диктором граматичні явища; - прослухайте речення і намагайтесь здогадатися за контекстом про значення невідомих слів у відомій граматичній формі тощо.

Вправи на подолання лексичних труднощів: - прослухайте речення і визначте значення нового слова за контекстом; - прослухайте значення і намагайтесь зрозуміти їх значення, не звертаючи увагу на визначення; - прослухайте синоніми в реченнях і визначте їх значення; - прослухайте відповідні речення і різні варіанти їх лексико-граматичного перефразування, визначте їх основне значення; - прослухайте речення, які відрізняються одне від одного тільки одним новим словом в одній і тій самій позиції; - прослухайте речення і зверніть увагу на те, що вони відрізняються одних від одних тільки одним новим словом в одній і тій самій позиції. Встановіть значення цих речень; - в рядку слів відмітьте ті, які ви почули в реченнях. Назвіть їх вголос; - прослухайте речення, які вимовляються в швидкому темпі і запишіть їх в зошити. Потім проконтролюйте вірність свого написання при повільнішому читанні речень диктором; - відмітьте в рядочку іншомовні слова, які диктор вимовляє в реченнях; - відмітьте в списку власні назви, які прозвучали в реченнях; - запишіть прослухані числа (номера телефонів, дати тощо) тощо.

Вправи на сприймання мовленнєвого потоку: – розділіть вголос понадфразову єдність на речення; - скажіть, що пропущено у понад фразовій єдності; - після подвійного прослуховування декількох речень вкажіть речення, пропущене диктором при повторному читанні; - із поданих речень виділіть те, яке не відповідає даній темі; - в процесі прослуховування речень відмітьте на картках послідовність їх вимови диктором (речення записані на картках в іншому порядку); - порівняйте порядок один і тих самих речень на картці і в звукозаписі, вкажіть різницю; - прослухайте фрагмент тексту, розмістіть у потрібному порядку пункти плану тексту; - розмістіть ключові слова в порядку їх вживання в тексті, який читається диктором; - відміть у списку названі у тексті числа; - відмітьте у тексті власні назви, названі у тексті диктором; - запишіть названі в тексті риси характеру персонажу; - запишіть названі в тексті слова і словосполучення, які відносяться до

відповідної теми; - прослухайте текст і скажіть, до якої теми він належить; - прослухайте два фрагменти до однієї теми і скажіть, яка нова інформація міститься у другому фрагменті у порівнянні з першим; - прослухайте фрагмент тексту і запишіть ключові слова; - прослухайте фрагмент тексту ще раз і перекажіть його, використовуючи записані раніше слова; - прослухайте фрагмент тексту і знайдіть неясність в його письмовому перекладі рідною мовою; - прослухайте фрагмент тексту і, спираючись на зміст, назвіть його тему та проблематику; - прослухайте фрагмент тексту і знайдіть у ньому відповіді на поставлені питання; - прослухайте фрагмент тексту і знайдіть у ньому слова та словосполучення, які відповідають опису малюнків; - прослухайте фрагмент тексту і визначте правильний варіант відповіді на питання (потрібно навести декілька варіантів) тощо.

Вправи на вичленування різних категорій змістовної інформації: – прослухайте речення і складіть своє, подібне за змістом із прослуханим; - прослухайте усне повідомлення і скажіть, про кого (про що) йдеться; - прослухайте декілька речень і визначте речення, яке пояснює основний зміст; - огляньте план тексту і дайте назву тексту; - огляньте список ключових слів і визначте тему тексту; - прослухайте речення з тексту і спробуйте визначити його ідею та тему; - прослухайте початок тексту і спробуйте скласти план продовження тексту; - прослухайте фрагмент тексту і спробуйте продовжити його усно тощо.

Вправи на розвиток автентичної пам'яті, уваги, уяви, логічного мислення: – прослухайте дві логічно пов'язані між собою фрази і повторіть їх; - прослухайте мовленнєві зразки і покажіть ілюстрації, які відповідають їм; - прослухайте речення і виконайте відповідні дії із предметами або зімітуйте ці дії; - прослухайте речення і упорядкуйте їх у логічній послідовності; - прослухайте два речення і скажіть, що пропущено у другому; - вивчіть напам'ять діалог, повторюючи за диктором репліки (репліки поступово збільшуються); - повторюйте за диктором список слів (список поступово збільшується); - повторюйте за диктором кожне нове слово, самостійно повторюючи перед цим вимовлені ним раніше слова; - повторюйте за диктором різні речення з одним і тим самим словом і тією ж граматичною структурою; - порівняйте речення, написані на картці, з реченнями, які називає диктор. Установіть лексичну і граматичну різницю між ними; - прослухайте завдання до тексту для читання і виконайте їх; - прослухайте речення, які вимовляє диктор у швидкому темпі і спробуйте визначити, чи відповідають вони реченням, які написані на картках тощо.

Мовленнєві вправи: – прослухайте тексти різні за змістом у нормальному темпі з опорою на наочність, а потім у звукозаписі без опори на наочність і дайте відповідь на питання; - прослухайте початок розповіді і спробуйте здогадатися про те, що сталося далі; - огляньте малюнок, прослухайте початок розповіді, спробуйте здогадатися про подальший зміст; - прослухайте розповідь і перекажіть ту її частину, яка є описом відповідного малюнку; - прослухайте розповідь і дайте відповідь на питання; - прослухайте дві розповіді і скажіть, що у них спільного та відмінного; -

прослухайте текст і підберіть до нього заголовки; - прослухайте текст і викладіть його зміст двома - чотирма реченнями; - прослухайте текст і розкладіть пункти плану у відповідному порядку; - прослухайте текст і визначте його тип (повідомлення, опис, розповідь, роздум); - прослухайте діалог і коротенько передайте його зміст; - розкажіть про, прослухавши текст; - дайте відповідь на питання, прослухавши фрагмент тексту;

Робота з аудіотекстом

Вся робота з аудіотекстом в умовах фонокласу складається із трьох етапів: передтекстового, текстового, післятекстового.

Завдання для самоконтролю

1. Що таке аудіювання? Охарактеризуйте аудіювання як вид мовленнєвої діяльності.
2. Як потрібно підбирати тексти для навчання аудіювання (характер тексту, зміст, кількість знаків).
3. Які труднощі можуть виникати під час навчання аудіювання?
4. Назвіть основні етапи навчання аудіювання. Проаналізуйте ці етапи на прикладі тексту.
5. Які вправи можна використовувати для навчання аудіювання? Наведіть власні приклади.

Навчання діалогічного мовлення на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Загальна характеристика говоріння як виду мовленнєвої діяльності та уміння.
2. Суть і характеристика діалогічного мовлення.
3. Мовні особливості діалогічного мовлення.
4. Труднощі оволодіння діалогічним мовленням.
5. Етапи навчання діалогічного мовлення.
6. Система вправ для навчання діалогічного мовлення:
 - навчання діалогічного мовлення з використанням тексту-зразка;
 - навчання діалогічного мовлення на основі поступового складання діалогу;
 - навчання діалогічного мовлення на основі складання ситуацій спілкування;
 - ігрові вправи для навчання діалогічного мовлення.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
5. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83
6. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
7. Діалогічне мовлення // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 5. – С.117
8. Павлюк З. Вчити мові живій, а не спрощеній // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.60
9. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
10. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.
11. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77
12. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для вивчення німецької мови // Іноземні мови. – 1997. – № 3. – С.17-21
13. Рабская С.М. Парная и групповая формы работы на уроках немецкого языка в 4 классе // ИЯШ. – 1986. - №6. – С.46-48
14. Сажко Л.А. Використання підстановчих вправ у навчанні діалогічного мовлення // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С.19-20

Говоріння забезпечує усне спілкування іноземною мовою в **діалогічній** та **монологічній** формі. Воно спрямоване до однієї особи або до необмеженої кількості осіб. Як і будь-яка інша діяльність, акт говоріння завжди має певну мету, мотив, в основі якого лежить потреба; предмет – думки того. Хто говорить, продукт – висловлювання (діалог або монолог) і результат, який може виражатися у вербальній або невербальній реакції на висловлювання. **Внутрішнє мовлення** еліптичне, тобто побудоване за

принципом конспекту, йому притаманна згорнутість, воно не озвучене. Далі має місце включення голосового апарату, і сформоване висловлювання шляхом артикуляції та інтонування втілюється у **зовнішньому (озвученому) мовленні**. Умовою здійснення діяльності говоріння є наявність мовленнєвих автоматизмів, або **мовленнєвих навичок**: граматичних, лексичних, вимовних.

Уміння має свої якості: **цілеспрямованість** (постійне співвіднесення мотиву й цілі (основної та проміжних), сигналів зворотного зв'язку – вербальної та невербальної реакції співрозмовника, знань про нього); **продуктивність** (стосується як *змісту* (багатство фактів, відомостей, думок, потрібних для досягнення поставленої мети), так і *форми* (кількість нових комбінацій засвоєного матеріалу: чим менше у висловлюванні заученого, тим вища його продуктивність) висловлювання); **самостійність** (незалежність від рідної мови (без перекладний характер говоріння), а також від опор-підказок, що свідчить про самостійне планування свого висловлювання і підбір відповідних мовленнєвих засобів); **динамічність** (здатність до переносу, співвідноситься із такою ознакою навички як гнучкість); **інтегрованість** (активний синтез різних навичок).

Діалогічне мовлення (ДМ) – це процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець.

ДМ завжди **вмотивоване** – необхідно створити умови, в яких у школярів з'явилося б бажання та потреба щось сказати, передати почуте. ДМ характеризується **зверненістю**. Найважливішою психологічною особливістю ДМ є його **ситуативність** (зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, в якій воно здійснюється). Характерною особливістю ДМ є його **емоційна забарвленість** (мовець передає свої думки, почуття, ставлення до того, про що йдеться), **спонтанність** (діалогічне мовлення неможливо спланувати заздалегідь, обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція вимагає нормального темпу мовлення).

ДМ має **двосторонній характер**. Спілкуючись, співрозмовник виступає то в ролі мовця, то слухача, який повинен реагувати на репліку партнера. Обмін репліками не може здійснюватися без взаємного розуміння.

Структура діалогу. Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань. Такі висловлювання називають **реплікою**. Репліка є першоелементом діалогу. Репліки бувають різної протяжності – від однієї до кількох фраз. В діалозі вони тісно пов'язані одна з одною. Сукупність реплік, що характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають **діалогічною єдністю**. Діалогічна єдність є одиницею навчання діалогічного мовлення. Перша репліка завжди **ініціативна** (репліка-спонукання або керуюча репліка). Друга репліка може бути або повністю **реактивною** або **реактивно-ініціативною**, тобто включати реакцію на попереднє висловлювання і спонукання до наступного.

- Wann hast du Geburtstag?
- Am 30. Juli. Und du ... ?

Учні мають навчитися: 1) **починати** розмову, використовуючи ініціативну репліку; 2) правильно і швидко **реагувати** на ініціативну репліку співрозмовника реактивною реплікою; 3) **підтримувати** бесіду, тобто з метою продовження розмови вживати не суто реактивні, а реактивно-ініціативні репліки.

Основні види діалогічних єдностей: 1) повідомлення – повідомлення

- Ich will ein schönes Kleid kaufen.

- Schöne Kleider gibt es im Kaufhaus am Marktplatz.

2) повідомлення – запитання

- Unsere Fussballmannschaft hat gestern gespielt.

- Wirklich? Wer hat gewonnen?

3) повідомлення – спонукання

- Ich fahre zur Oma.

- Mache die Hausaufgabe rechtzeitig!

4) спонукання – згода

- Bring die Wohnung in Ordnung!

- Gut!

5) спонукання – відмова

- Geh am Abend zu mir!

- Ich gehe mit meinen Eltern ins Kino.

6) спонукання – запитання

- Wollen wir draussen spielen!

- Im Garten?

7) запитання – відповідь на запитання

- Machst du die Hausaufgaben?

- Ja, ich mache die Hausaufgaben.

8) запитання – контрзапитання

- Hast du den Aufsatz geschrieben?

- Den Aufsatz? Und du?

9) привітання – привітання

- Hallo! Wie geht es dir?

- Danke. Und du?

10) прощання – прощання

- Aufwiedersehen! Aufwiederhören!

- Aufwiedersehen! Aufwiederhören!

11) висловлювання вдячності – реакція на вдячність

- Ich danke dir für das Geschenk.

- Bitte! Ich bin zufrieden.

Розрізняють такі типи діалогів:- **діалог-розпитування** (односторонній або двосторонній, тобто ініціатива запитувати належить лише одному або двом партнерам); - **діалог-домовленість** (учні повинні володіти ним з першого року навчання, використовується при вирішенні співрозмовниками питання про плани та наміри, він є найбільш посилюючим для учнів); - **діалог-обмін враженнями/думками** (виклад свого бачення якогось предмета, події, явища, співрозмовники висловлюють свою думку, наводять аргументи для

доказу); - **діалог-обговорення/дискусія** (рішення, висновки, переконання один одного в чомусь).

Характерними мовними **особливостями** діалогічного мовлення є його еліптичність, наявність «готових» мовленнєвих одиниць, слів-заповнювачів пауз.

Розумінню **неповних реплік** партнерів у діалозі сприяють контактність комуні кантів, наявність спільної ситуації, зверненість реплік, вживання позамовних засобів (жестів, міміки), знання обома співрозмовниками обставин дійсності, а в більшості випадків – і один одного. Крім того, випущені члени речення можна відновити, виходячи зі змісту попередньої репліки:

- Wann kommst du zu uns?
- Morgen um 10 Uhr.

У діалозі широко вживаються **«готові» мовленнєві одиниці**. Їх називають «формулами», «шаблонами», «кліше» (Entschuldigung!, Vielen Dank).

В діалогічному мовленні часто зустрічаються слова, які називають **«заповнювачами мовчання»** (gut, also, ja, aha, ach so! Na, Na und? (ну і?)).

Труднощі оволодіння діалогічним мовленням:

- діалогічне мовлення об'єднує два види мовленнєвої діяльності – аудіювання і говоріння. У зв'язку з цим другий партнер має зрозуміти репліку іншого партнера та швидко й адекватно відреагувати на неї, тобто відгукнутися реактивною реплікою. І тут виникає гальмування спілкування;
- необхідність сприйняти і правильно зрозуміти першого партнера, з одного боку, і підготувати свою відповідь – з другого, спричиняє стан роздвоєння уваги і, як результат, неспроможність вести діалог у нормальному темпі за умов недостатнього володіння мовними засобами;
- розпочатий діалог «завмирає» після обміну однією-двома репліками;
- діалог неможливо спланувати заздалегідь, адже мовленнєва поведінка кожного з учасників спілкування у значній мірі визначається мовленнєвою поведінкою іншого партнера.

Існують різні підходи до навчання діалогічного мовлення.

Перший – «зверху вниз» - навчання діалогічного мовлення розпочинається зі слухання діалогу-зразка з його наступним варіюванням, а згодом і створенням власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування.

Другий – «знизу вверх» - передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікативної ситуації, що не виключає прослуховування діалогів-зразків.

Навчання **реплікування** є **підготовчим** або **нульовим етапом** формування навичок та вмінь ДМ учнів.

Перший етап формування навичок і вмінь ДМ – оволодіння певною **діалогічною єдністю**.

Другим етапом є оволодіння учнями **мікро діалогом**. Мікродіалоги відрізняються від діалогічних єдностей не лише обсягом, але й своєю

відносною завершеністю. Власне діалог складається з двох-трьох мікро діалогів. Мета другого етапу – навчити учнів об'єднувати засвоєні діалогічні єдності, підтримувати бесіду, не дати їй зупинитися після першого обміну репліками.

Третій етап – навчитися **вести діалоги** різних функціональних типів, обсяг яких відповідає вимогам чинної програми для відповідного класу і типу школи.

Система вправ для навчання діалогічного мовлення.

Навчання діалогічного мовлення з використанням тексту-зразка:
– прослухайте репліки для відпрацювання правильної вимови та інтонації і прочитайте діалог; - прочитайте діалог за ролями; - прочитайте діалог з пропущеними словами, звертаючи увагу на підказку; - прочитайте діалог, звертаючи увагу на ключові слова; - перекладіть діалог німецькою мовою; - заповніть пропуски в репліках діалогу; - розкрийте дужки в репліках діалогу; - утворіть діалог на основі тексту; - відтворіть діалог з дошки або карток; - відтворіть діалог, відновлюючи окремі репліки одного з співбесідників; - відтворіть діалог, відтворюючи пропущені фрагменти реплік; - відтворіть діалог, використовуючи початок реплік або ключових слів, замінюючи кожен репліку; - відтворіть репліки одного із співбесідників (при звучанні у фонозапису відтворюються тільки репліки другого партнера); - відтворіть по ролях увесь діалог; - самостійно поширте репліки в діалозі у відповідності з контекстом; - самостійно поширте репліки в діалозі у відповідності із комунікативним завданням; - самостійно поширте репліки в діалозі, включаючи у них нові слова або додаючи речення відповідного типу; - трансформуйте діалог шляхом зміни однієї із реплік; - складіть діалог за аналогією до зразка в рамках відповідної розмовної теми; - складіть діалог, розміщуючи змішані репліки у відповідному порядку; - складіть діалог, використовуючи слова до відповідної теми; - складіть діалог до однієї теми, але для різних комунікативних ситуацій; - складіть діалог на основі теми, ситуації, ключових слів із урахуванням відповідної комунікативної задачі; - складіть ситуативний діалог із різних мікро діалогів.

Навчання діалогічного мовлення на основі поступового складання діалогу: – опишіть ситуацію і складіть відповідну до неї репліку, використовуючи ключове слово; - опишіть ситуацію і складіть відповідну до неї репліку спонукання, використовуючи граматичний зразок репліки; - опишіть ситуацію, використовуючи відповідну репліку спонукання; - повторіть мікро діалог і складіть нову діалогічну єдність відповідних реплік спонукання, використовуючи ту саму техніку або сформулюйте її самостійно; - розбийте діалог на мікродіалогічні єдності (спонукання – реакція) і представте їх у самостійних видуманих ситуаціях; - складіть діалог на основі обов'язкових реплік, додаючи інші репліки за змістом; - складіть діалог із запропонованого набору різних за характером реплік до відповідних ситуацій.

Навчання діалогічного мовлення на основі складання ситуацій спілкування: – складіть діалог за відповідними картинками,

використовуючи ключові слова; - складіть діалог за змістом картинки або фотографії; - складіть діалог використовуючи відповідні факти про ситуації, початок і кінцівку діалогу; - складіть діалог до прочитаного тексту; - складіть діалог до теми однієї із ситуацій; - складіть діалог до відповідних обставин.

Завдання для самоконтролю

1. Що таке «діалог» та «діалогічне мовлення»?
2. Охарактеризуйте діалогічне мовлення.
3. Охарактеризуйте мовні особливості діалогічного мовлення.
4. Які можуть виникати труднощі під час навчання діалогічного мовлення у початковій школі?
5. Наведіть приклади вправ для навчання діалогічного мовлення (використання тексту-зразка; поступове складання діалогу; утворення ситуацій спілкування; вправи ігрового характеру).

Навчання монологічного мовлення на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Суть і характеристика монологічного мовлення.
2. Мовні особливості монологічного мовлення.
3. Етапи навчання монологічного мовлення.
4. Система вправ для навчання монологічного мовлення:
 - навчання монологічного мовлення з опорою на текст;
 - навчання монологічного мовлення на ситуативній основі (на рівні фрази, понадфразової єдності, тексту);
 - ігрові вправи для навчання монологічного мовлення.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
5. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83

6. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
7. Павлюк З. Вчити мові живій, а не спрощеній // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.60
8. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
9. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.
10. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77
11. Пащук В.С. Вправи для навчання монологічного мовлення на основі автентичного художнього твору // Іноземні мови. – 2001. – № 1. – С.37-39

Монолог – це безпосередньо спрямований до співрозмовника чи аудиторії організований вид усного мовлення, який передбачає висловлювання однієї особи.

Монологічне мовлення (ММ) характеризується певними комунікативними, психологічними і мовними особливостями, які вчитель має враховувати у процесі навчання цього виду мовленнєвої діяльності.

Основні типи монологічних висловлювань: - **монолог-опис** (описується людина, природа, погода, оточуючі предмети тощо, вказується просторове розміщення предметів, перераховуються їх якості та ознаки): Das ist / Das sind ; - **монолог-розповідь** (розвиток подій, пригод, дій чи станів): Präsens, Präteritum; - **монолог-міркування** (спирається на умовиводи як процес мислення, в ході якого на основі вихідної тези/судження чи декількох тез/суджень робиться висновок): Präsens, Präteritum; - **монолог-переконання** (переконати слухача, сформувати у нього конкретні мотиви, погляди, спонукати його до певних дій).

Основними якісними показниками сформованості загального вміння укласти зв'язне монологічне висловлювання є такі **спеціальні вміння**: 1. Уміння з'єднувати декілька мовленнєвих зразків, нанизуючи їх на основі певної логічної схеми: Хто це? Який він? Що робить тощо. 2. Уміння досить повно висловлюватись відповідно до запропонованої комунікативної ситуації. 3. Уміння відносно правильно, згідно з принципом комунікативної достатності, оформити своє висловлювання мовними засобами виучуваної німецької мови. 4. Уміння оптимально використовувати мовний матеріал певної теми, збагачуючи мовлення з урахуванням рівня навченості, року навчання тощо. 5. Уміння оптимально використовувати раніше вивчений матеріал даної теми, свідомо здійснюючи перенесення набутих знань, навичок і вмінь на нову ситуацію. 6. Уміння залучати для викладу певної теми матеріал суміжних тем, розширюючи і поглиблюючи її, комбінуючи і варіюючи матеріал за формою та за змістом.

Існують такі **типи монологу**: **коротке повідомлення** (повідомити фактичну інформацію, поєднуючи речення в логічній послідовності); **розповідь** (розповідь про себе, свого друга, школу, місто тощо); **опис** (описувати природу, зовнішність, використовуючи слова та словосполучення, що означають якості); **міркування/переконання** (переконати співрозмовника в чомусь, навести докази за чи проти певної дії, спонукати співрозмовника до певних дій).

ММ характеризується структурною завершеністю речень, відносною повнотою висловлювання, розгорнутістю та різноструктурністю фраз, складним синтаксисом, зв'язністю, передбачає володіння мовними засобами між фразового зв'язку. Такими засобами виступають лексичні та займенникові повтори, сполучники та сполучникові прислівники (später, dann, weiter, weil, zuerst, erstens, zweitens, in erster Linie); як сполучні засоби в монолозі вживаються також усно мовленнєві формули, які допомагають почати, продовжити чи закінчити висловлювання (also, ich glaube, ich habe ... gern usw.); показується ставлення того, хто говорить, до висловлювання (ich glaube, ohne Zweifel, es ist klar, ich bin sicher, meiner Meinung nach usw.).

Виділяють **три етапи формування вмінь ММ**.

Перший етап – навчити учнів об'єднувати зразок мовлення рівня фрази в одну понадфразову єдність.

Es ist kalt heute.

Es schneit nicht.

Der Himmel ist blau.

Die Sonne scheint.

Кожен учень вимовляє одну фразу. Будь-які фрази вважаються правильними, якщо вони відповідають темі і грамотно оформлені у мовному відношенні. Враховується самотійність висловлювання: вчитель лише називає тему, визначає загальний напрям думки, а вибір конкретного змісту залишається вільним.

Другий етап – учні вчаться самотійно будувати висловлювання понад фразового рівня. Навчання ММ здійснюється за допомогою різних опор: **зображальних** (малюнки, слайди, тематичні та сюжетні картини, композиції на магнітній дошці тощо), **вербальних** (підстановці таблиці, структурно-логічна схема, яка забезпечує логічну послідовність висловлювання і створює можливості для варіювання змісту в залежності від реальних обставин: Mein Name ist Mein Vorname ist ... Ich bin ... Jahre alt. Ich besuche die ... Klasse), **комбінованих**.

Використовуються також **ілюстративні невербальні опори**, які лише підказують тематику, певний зміст і послідовність висловлювань. Різновидом повної вербальної опори може слугувати **висловлювання-зразок** у звуковому (фонограма, мовлення вчителя) чи зоровому (друкований текст) варіанті.

Третій етап – навчити учнів створювати монологічні висловлювання текстового рівня різних функціонально-сміслових типів мовлення згідно тематики, яка передбачена програмою для даного класу. Розвиток умінь

виражати своє особисте ставлення до фактів чи подій, про які висловлюється учень.

Система вправ для навчання монологічного мовлення.

Навчання монологічного мовлення з опорою на текст: – визначте, до якої тематики належить текст; - скажіть, кому адресовано текст; - визначте характер тексту (опис, розповідь, міркування); - визначте стиль тексту (науковий, публіцистичний, науково-популярний, художній, документальний, розмовно-побутовий); - огляньте текст і визначте, чим він цікавий для складання монологічного висловлювання до відповідної теми; - прочитайте текст і знайдіть речення, в якому сформульована тема; - дайте відповідь на питання до тексту; - розбийте текст на змістовні частини і складіть до них заголовки; - розкладіть пункти плану, який подано на дошці, у відповідності до логічного викладу матеріалу в тексті; - сформулюйте головну ідею тексту; - сформулюйте і запишіть тему, основну та другорядні ідеї поданого тексту; - випишіть із тексту слова, які вказують на перехід від однієї закінченої думки до іншої; - огляньте текст і виберіть ключові слова для передачі його основного змісту; - складіть тези, які передають основний зміст тексту; - огляньте текст і підберіть матеріал із тексту, який розкриває пункти плану; - сформулюйте пункти плану, які можна було б ще віднести до плану; - скажіть, які важливі ідеї не відображені в тезах до тексту; - відмітьте відому для вас і нову інформацію у тексті; - продивіться два перших абзаца тексту і коротенько розкажіть про; - скажіть, що ви знаєте про , - використовуючи план на дошці; - розкажіть про поведінку героя і виразьте своє ставлення до фактів та подій, які подані в тексті; - складіть розповідь за картинкою тощо.

Навчання монологічного мовлення на ситуативній основі (на рівні фрази, понадфразової єдності, тексту): **рівень фрази:** - прослухайте речення і повторіть його вголос; - покажіть предмет та назвіть його; - прослухайте речення і доповніть їх власними реченнями, які підходять за змістом; - назвіть свої дії; - назвіть дії інших; - виконайте просьбу товариша і назвіть її; - опишіть картинку; - скажіть, що одержане повідомлення не відповідає дійсності і поясніть чому; - скажіть, що ви зробили те ж саме; - наведіть контраргументи; - скажіть, що підтримуєте співбесідника; - скажіть, що співбесіднику потрібно зробити; - подякуйте друзям за увагу; - скажіть, що ви поділяєте точку зору співбесідника; - запропонуйте своє рішення; - зробіть висновок; - дайте оцінку діям героя; - зверніться з питанням до співбесідника; - **рівень понад фразової єдності:** - розкажіть про , використовуючи відповідну на дошці логіко- синтаксичну схему; - розкладіть речення на картках у логічній послідовності; - розкажіть про ... , використовуючи словосполучення на дошці; - розкажіть про ... , використовуючи картину-схему; - опишіть свою кімнату; - складіть ситуацію, використовуючи прислів'я; - на основі тезів і ключових слів складіть висловлювання до відповідної ситуації спілкування; - на основі опису ситуації і ключових слів складіть висловлювання; - прослухайте розповідь і запропонуйте свою кінцівку; - складіть висловлювання до відповідної теми

для подальшого використання у дискусії; - складіть невелике повідомлення про які-небудь події; - опишіть картинку; - складіть типові монологічні висловлювання для ситуації до теми. **Рівень тексту:** - у відповідності з планом монологічного висловлювання і ситуації спілкування побудуйте в необхідній послідовності понадфразові єдності; - розкажіть про ... , використовуючи відповідний на дощці план; - розкажіть про ... , використовуючи відповідні ключові слова; - передайте зміст тексту від імені одного із героїв; - опишіть серію картинок за відповідною темою; - складіть свій варіант розповіді за картинкою-схемою; - уявіть собі ситуацію, яка пов'язана із приїздом в чуже місто, розкажіть про ...; - прокоментуйте відповідні прислів'я; - складіть невеликі розповіді, використовуючи відповідні прислів'я; - складіть монологічне висловлювання до відповідної теми з урахуванням відповідної ситуації і характеру співбесідника; - підготуйте розгорнуті монологічні висловлювання до дискусії відповідної теми; - підготуйте висловлювання до відповідної теми у роботі «круглого столу»; - дайте відповідь на питання, які були вам поставлені під час дискусії, «круглого столу», конференції і аргументуйте свої відповіді; - складіть усне (письмове) повідомлення до відповідної теми; - складіть висловлювання у формі міркування до відповідної теми у типовій ситуації спілкування; - складіть опис для використання у відповідній ситуації спілкування; - підготуйте повідомлення про події до відповідних ситуацій спілкування.

Завдання для самоконтролю

1. Що таке «монолог» та «монологічне мовлення»?
2. Охарактеризуйте монологічне мовлення.
3. Охарактеризуйте мовні особливості монологічного мовлення.
4. Які можуть виникати труднощі під час навчання монологічного мовлення у початковій школі?
5. Наведіть приклади вправ для навчання монологічного мовлення (вправи з опорою на текст; вправи на ситуативній основі (на рівні фрази, понадфразової єдності, тексту); вправи ігрового характеру).

Навчання читання на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Суть читання та його психофізіологічні механізми.
2. Характер текстів для читання на уроках німецької мови у початковій школі.
3. Труднощі навчання читання німецькою мовою (засвоєння німецького алфавіту та звуко-буквених відповідностей).
4. Навчання техніки читання.
5. Читання як засіб навчання та його зв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності.

6. Вправи для формування іншомовної компетенції учнів початкової школи у техніці читання.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
5. Бігич О.Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників з використанням ілюстрованої наочності // Іноземні мови. – 1998. – № 4. – С.48-49
6. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.
7. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77
8. Денисенко М. Побачив – запам'ятав – навчився! (Як правильно використовувати наочність при навчанні читання англійською мовою учнів початкової школи) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 3. – С.112
9. Чернявская Л.А. Чтение на иностранном языке как средство развития опыта общения учащихся (начальный этап обучения немецкому языку) // ИЯШ. – 1985. - №1. – С.22-28

Читання – важливий вид мовленнєвої діяльності та найбільш розповсюджений спосіб іншомовної комунікації, яким учні початкової школи мають оволодіти згідно з вимогами чинної програми з іноземних мов.

Читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, який **включає техніку читання (ТЧ) і розуміння** того, що читається, і відноситься до письмової форми мовлення. У зв'язку з цим виділяють змістовий та процесуальний аспекти діяльності читця. Змістовий аспект читання залежить від процесуального і полягає в досягненні розуміння інформації, яка сприймається читцем, завдяки декодуванню графічних знаків та смислових зв'язків тексту.

Розрізняють два основних **рівні розуміння тексту**: рівень значення і рівень смислу/змісту (хоча кожен з них ще включає по декілька проміжних рівнів). Перший пов'язаний із встановленням значень сприйнятих мовних

одиниць та їх безпосередніх зв'язків, другий — з розумінням змісту тексту як цілісної мовної одиниці. У зв'язку з цим **навички** та **вміння**, які забезпечують розуміння тексту, умовно поділяють на дві групи, хоча процеси сприймання та осмислення відбуваються одночасно. *Перша група* — це навички, які пов'язані з технічним аспектом читання. Вони забезпечують безпосередній акт сприйняття графічних знаків та співвіднесення їх з відповідними значеннями; *друга група* — це вміння, які забезпечують смисловий аспект читання: встановлення смислових зв'язків між мовними одиницями тексту, досягнення розуміння змісту, задуму автора, тобто розуміння тексту як завершеного мовленнєвого твору. Щоб досягти такого рівня розуміння, навички техніки читання мають бути гранично автоматизованими, завдяки чому увага читця повністю зосереджується на смисловій переробці тексту.

У процесі навчання іноземної мови в початковій школі необхідно сформувати вміння читання на комунікативно достатньому рівні, з тим щоб учні могли розуміти **основний зміст** нескладних автентичних текстів. Учнів потрібно навчити користуватися двомовними словниками та різними довідковими матеріалами.

Так, **на першому етапі** основним завданням є розвиток навичок техніки читання уголос і про себе/мовчки і досягнення швидкості читання, яка становить 300 друк, знаків/хв. Це включає роботу з укріплення асоціацій між буквами та звуками, формування зорографічних та слухомоторних зв'язків, які сприяють миттєвому впізнаванню і розумінню значень слів; розширення поля читання, синтагматичного членування речень та встановлення смислових зв'язків між компонентами речення і цілими реченнями тексту; розуміння змісту» навчальних текстів, що побудовані на засвоєному матеріалі. У зв'язку з цим розуміння змісту прочитаного можливе без мовного чи смислового аналізу. |

На другому етапі ставиться завдання навчити учнів читати вголос і про себе складніші тексти пізнавального характеру, що представлені в підручнику та в читанці. Учні повинні здогадуватися про значення незнайомих слів на базі контексту, словотворчих елементів, співзвучності зі словами рідної мови. Для визначення значення незнайомого слова використовується морфологічний або структурно-смисловий аналіз.

Читаючи текст, учні повинні зрозуміти основний зміст і важливі деталі. Якщо виникає необхідність у повторному читанні, учитель має поставити нове завдання, наприклад, вилучити з тексту додаткову інформацію або прочитати текст з більшою швидкістю та ін. Темп читання про себе у цих класах повинен бути вищим від читання вголос.

На третьому етапі учні повинні уміти читати без словника з метою отримання основної інформації, або зі словником — для повного розуміння змісту тексту, що включає до 6% незнайомих слів. Використовуються нескладні автентичні тексти суспільно-політичної, науково-популярної та художньої літератури. Удосконалюються прийоми прогнозування на рівні слова (мовна здогадка) та на рівні тексту (антиципація).

Для формування адекватних умінь читання велике значення має **характер текстів**: їх зміст, інформативність, цікава фабула і т. і. Від якості текстового матеріалу залежить мотивація читацької діяльності учнів.

Зміст текстів визначає відношення учнів до читання, а також можливості розв'язання тих освітніх і виховних завдань, які ставляться перед іноземною мовою як навчальним предметом. З іншого боку, структурно-сміслові та мовні особливості текстів визначають характер самого процесу читання.

До іншомовних текстів для читання пред'являються певні **вимоги**, а саме: - ідейно-виховна цінність текстів. Такі тексти повинні сприяти формуванню морально-етичних якостей читця; - пізнавальна цінність текстів, науковість їх змісту. Тексти мають будуватися на фактичному матеріалі про країну та її народ, мова якого вивчається, а також включати відомості з найрізноманітніших галузей людських знань (науково-популярні тексти); - відповідність змісту текстів віковим особливостям та інтересам учнів. Ці тексти повинні відповідати інтелектуальному рівню розвитку учнів, бути значущими для них, задовольняти їх емоційні та пізнавальні запити.

Процес навчання читання іноземною мовою ускладнюється цілим рядом об'єктивних та суб'єктивних факторів. Насамперед, учитель повинен враховувати об'єктивні *труднощі орфографічної системи* виучуваної мови, які склалися історично. Найбільш характерними з них є такі: - кількісна неадекватність між буквами та звуками у слові, тобто між графічним та звуковим образом слова, наприклад: schreiben, schmücken, Platz, deutsch; - різночитання однакових букв та буквосполучень: ich, Buch, sprechen, Suppe, Vater, Vase; - кількість букв алфавіту та кількість графем, які вони утворюють: 26 букв — більше 80 графем; — наявність "німих" букв у словах: wohnen, liegen, Saal; — інші графічні труднощі: а) наявність діакритичних знаків — умляута: Küste, Mädchen, mögen; б) передача одного і того ж звука різними буквами та буквосполученнями: [ç] — schreiben, sprechen.

Згідно з виділеними етапами формування навичок і вмінь читання до системи вправ для навчання читання включаються **три групи вправ**:

- I група — вправи для формування навичок техніки читання;
- II група — вправи для формування мовленнєвих навичок читання;
- III група — вправи для розвитку вмінь читання.

В умінні читати виділяють два основних аспекти: технічний та змістовий, смисловий. **Техніка читання** включає цілий комплекс автоматизованих навичок, які зводяться, врешті-решт, до того, щоб швидко сприймати графічні образи слів, автоматично співвідносити їх зі звуковими образами та значеннями цих слів.

У процесі навчання техніки читання іноземною мовою здійснюється перенос частини сформованих навичок читання рідною мовою у сферу іноземної мови. Це полегшує оволодіння іншомовною буквено-звуковою символікою та іншими навичками читання.

На першому етапі основною формою читання є **читання уголос**, яке є важливим засобом навчання **читання про себе/мовчки**. Методисти (Г.В.Рогова та ін.) умовно виділяють два періоди в навчанні читання уголос — дотекстовий і текстовий періоди. Мета дотекстового періоду — засвоєння первинної матерії, тобто графіки нової (іноземної) мови, оволодіння буквено-звуковими зв'язками, читання окремих слів, словосполучень, простих речень. Важливим завданням цього періоду є розвиток навичок правильного озвучування слів та інтонаційного оформлення речень з точки зору їх логічного членування. Читання уголос допомагає зміцнити вимовний аспект, який є спільним для всіх видів мовленнєвої діяльності.

Дотекстовий період читання уголос триває доти, доки учні читають окремі елементи тексту: слова, словосполучення та речення, не об'єднані ситуативно. Читання простих, але зв'язних текстів відбувається в текстовий період. Його мета — навчити учнів одночасно сприймати і розуміти зміст тексту, не відволікаючи уваги на технічний бік читання. Цей рівень досягається в результаті систематичної тренувальної роботи з текстом: читати можна навчитися лише шляхом читання.

Тексти для читання уголос служать базою для навчання **читання мовчки (про себе)**. Це головна форма читання, яка орієнтована на досягнення комунікативної мети — розуміння інформації.

Розглянемо вправи, які виконуються в дотекстовий період з метою навчання техніки читання уголос.

Некомунікативні вправи з навчання техніки читання уголос покликані розв'язати такі завдання: 1. Засвоєння учнями конфігурації букв іншомовного алфавіту в рецептивному та репродуктивному планах, а саме: а) зорове сприймання, розпізнавання та ідентифікація букв; б) називання усіх функціональних варіантів букви (великої, малої, друкованої, рукописної); 2. Оволодіння буквено-звуковими та звуко-буквеними зв'язками; 3. Розвиток навичок автоматизовано здійснювати операції аналіз-синтез при сприйманні ізольованих слів, результатом яких має стати швидке і точне сприймання слова, його правильне озвучування та адекватне співвіднесення зі значенням; 4. Засвоєння основних правил читання голосних та приголосних, їх комбінацій; 5. Формування навичок читання слів, словосполучень та речень.

Вправи на розвиток графемно-фонемних зв'язків: - озвучити пред'явлені учителем букви; - прочитати букву в різних позиціях у слові; - вибрати названу букву з ряду даних; - визначити кількість букв і звуків у слові; - підібрати до малих букв великі (і навпаки), озвучити їх; - показати/написати букву, що відповідає вимовленому учителем звуку; - знайти і показати літеру, що відповідає вимовленому учителем звуку; - з ряду слів вибрати ті, що починаються з однієї букви; - назвати слова з літерою ... на початку слова; - скласти вимовлене (чи швидко показане вчителем) слово з карток алфавіту (на дошці, парті); - визначити подібність і розходження в словах тощо.

Вправи з техніки читання ізолюваних слів та словосполучень: - визначити тип складу в даних словах; - підібрати малюнки до названих учителем слів; - згрупувати слова відповідно до типу складів; - змінюючи початкову літеру, утворити нові слова, прочитати їх; - прочитати пари слів, що відрізняються одним елементом; - підібрати пари слів, що римуються; - підібрати пари слів з голосними в різних позиціях; - прочитати незнайомі слова за правилами читання; - відгадати пропущену літеру, прочитати слова; - підібрати до слів відповідні малюнки (і навпаки). Прочитати слова; - знайти вимовлене учителем слово серед ряду слів на картках; - використовуючи картки з літерами, скласти пари слів з однією і тією ж голосною у відкритому і закритому складі. Прочитати слова; - прочитати слова-іменники і підібрати до них відповідні прикметники (слова на картках або дві колонки слів на дошці); - прочитати про себе словосполучення і підібрати до них відповідні малюнки; - прочитати вголос ряд слів за ... секунд (орієнтовна швидкість — одне слово за секунду); - знайти "заховані" в оточенні інших літер слова і прочитати їх; - запам'ятати слова, які на картках швидко показує вчитель (3, 5, 7 слів), і відтворити їх якомога точніше вголос; - виконати тести множинного вибору, альтернативні, на групування та ін.

Вправи на прогнозування форми слова: - розшифрувати орфограми і прочитати одержані слова; - скласти слова з окремих букв; - прочитати слова з пропущеними буквами; - прочитати неповні слова; - прочитати незнайоме слово в опорі на правило/таблицю; - прочитати "розмиті" слова; - скласти слово з окремих частин (на картках); - прочитати речення, вставляючи у пропуски (або на місце малюнків) відповідні слова.

Далі вправи ускладнюються. Учні переходять до читання речень, невеликих навчальних текстів. На цьому етапі виконуються вправи на розвиток навичок інтонаційного оформлення речень, їх синтагматичного членування. Використовуються знаки словесного наголосу, інтонації, меж синтагми, зв'язності читання словосполучень і т. і. Доцільно перед виконанням імітативних вправ з читання речень, груп речень, текстів (за диктором або учителем) продемонструвати на дошці розмітку тексту/речення.

Вправи на розвиток навичок синтагматичного членування речень та їх інтонаційного оформлення: - слухаючи диктора (вчителя), стежте по книжці і проговорюйте речення вголос; - слухаючи диктора (вчителя), стежте по книжці і показуйте жестом (рухом руки знизу вгору або зверху вниз) межі синтагми; - так же відмічайте інтонаційний тип фрази; - визначте тип речення (інтонації), поставте в ньому знаки словесного, наголосу, поділіть на синтагми; - прочитайте речення (текст) уголос після попередньої фонетичної розмітки; - підготуйте вдома зразкове читання уголос (після попереднього опрацювання у класі); - підготуйтеся до конкурсу на кращого читця (матеріал для читання подається до конкурсу, учні готуються самостійно); - прочитайте речення, змінюючи логічний наголос у ньому.

Вправи на розширення поля читання та швидкості сприймання

навчального тексту: - прочитати текст/уривок тексту за певний час; - прочитати речення з поступово нарощуваними елементами; - прочитати речення з карток, які демонструє вчитель у швидкому темпі; - прочитати текст і швидко знайти відповідь (інші факти) на запитання вчителя; - відновити "розмитий" текст.

На етапі розвитку навичок техніки читання велику роль відіграють **наочні посібники**, які інтенсифікують навчальний процес, створюють ефективні опори для удосконалення організації навчання: фонограми, картки миттєвого пред'явлення, картки розрізного алфавіту, різноманітні картки зі словами різних типів складів, картки-блоки для складання речень та ін.

Наступний етап роботи — читання текстів з метою одержання необхідної чи бажаної інформації, досягнення визначеного програмою рівня розуміння змісту текстів. Як було сказано вище, психологи виділяють декілька рівнів розуміння іншомовних текстів. На початковому ступені у процесі виконання підготовчих вправ досягаються *три перших рівні розуміння*, пов'язаних з оволодінням технікою читання — рівень значення: читання окремих слів, словосполучень та нескладних навчальних текстів. Рівень смислу, у свою чергу, має ще *чотири проміжні рівні*. Так, четвертий рівень включає сприймання у кожному абзаці тексту таких речень, котрі складають смислове ядро, а також визначення смислових віх та синтаксичних зв'язків між реченнями. З *п'ятим рівнем* пов'язують повне розуміння змісту тексту. Оцінка та розуміння емоційного забарвлення змісту досягаються на *шостому рівні*. *Сьомий рівень* розуміння включає узагальнення ідейно-тематичного змісту та його зв'язок із загальним напрямом твору.

Для виконання цих завдань виконуються вправи вищого рівня складності — з **практики в читанні** і застосовуються різні стратегії/види роботи з текстом. В залежності від комунікативної мети, яка ставиться учителем на уроці, від характеру тексту використовуються такі **види читання**: ознайомлювальне, вивчаюче та переглядове.

Читання з розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне читання). Цей режим/вид читання є найбільш розповсюдженим у всіх сферах життя і здійснюється на матеріалі автентичних текстів, які несуть інформацію про побут, традиції, культуру, історію країни, мова якої вивчається. Це читання про себе без вказівки на обов'язкове наступне використання здобутої інформації. **Особливостями** цього способу читання є високий темп ознайомлення з усім текстом, точність розуміння основного змісту та найбільш суттєвих деталей. Темп ознайомлювального читання 150 слів/хв.

Для розвитку вмінь ознайомлювального читання **використовуються** досить великі за обсягом **тексти** (до однієї сторінки навіть на початковому ступені), легкі для розуміння у мовному та змістовому відношенні, які містять 25-30% надлишкової, другорядної інформації. Спочатку тексти читаються у класі з метою формування в учнів навичок читання та розуміння тексту, потім ця робота здійснюється вдома, а в класі проводиться контроль розуміння прочитаного.

З метою виявлення розуміння учнями основної інформації тексту виконуються **вправи** такого характеру: 1. Прочитати заголовок (початкові речення) і сказати, про що може розповідатися у тексті. 2. Дати відповіді на запитання вчителя щодо основного змісту (допускаються відповіді рідною мовою). 3. Вибрати з кількох запропонованих учителем заголовків найбільш прийнятний. 4. Послухати твердження і виправити неправильні (які не відповідають змісту). 5. Вибрати з ряду малюнків ті, що ілюструють зміст тексту. 6. Підібрати до запитань правильні відповіді згідно з основним змістом. 7. Вибрати з оцінюючих суджень те, яке відповідає думці читця про прочитаний текст, проблему. 8. Коротко передати основний зміст тексту рідною мовою. 9. Висловити свою думку про зміст тексту, дати йому оцінку (рідною мовою).

Читання з повним розумінням тексту (вивчаюче читання). Вивчаюче читання має своєю метою досягнення максимально повного і точного розуміння інформації тексту і критичного осмислення цієї інформації. Однією з цілей такого читання є формування в учнів умінь самостійно долати труднощі мовного та смислового характеру. Це **вдумливе читання**, яке здійснюється у повільному темпі — 50-60 слів/хв., а його об'єктом є "вивчення" не мовного матеріалу, а тієї інформації, що подається у тексті. Читання в такому режимі вимагає цілеспрямованого аналізу змісту на основі мовних явищ та логічних зв'язків. Матеріалом для вивчаючого читання служать пізнавальні тексти, що містять значущу для учнів інформацію та мовні і смислові труднощі. Для того щоб досягти повного і точного розуміння інформації, викладеної у тексті, учень повинен володіти значним запасом лексичних одиниць, мати глибокі знання з граматики (на морфологічному та синтаксичному рівнях) і достатню практику в читанні текстів різних жанрів з великою концентрацією мовних та смислових труднощів. Цей режим читання потребує багато часу та зусиль з боку учнів для оволодіння ним у повному обсязі (цього неможливо досягти в умовах середньої школи). У зв'язку з цим ставиться мета навчити учнів основних прийомів вивчаючого читання, необхідних і достатніх для подальшого професійно орієнтованого доучування.

Тексти, на базі яких формуються вміння вивчаючого читання, за своїм змістом і тематикою повинні задовольняти пізнавально-комунікативні потреби та інтереси учнів. Це мають бути нескладні автентичні або адаптовані тексти різних жанрів: науково-популярні, публіцистичні, художні, а також тексти прагматичного характеру: інструкції, рецепти (переважно кулінарні та ін.). Важливо навчити учнів користуватися різними довідниками, лінгвокраїнознавчим коментарем, поясненнями, висновками.

Вправи, які виконуються з метою формування умінь вивчаючого читання та контролю повноти розуміння прочитаного тексту, носять переважно такий характер: - Відповісти на запитання вчителя щодо основного змісту тексту та його деталей. - Вибрати з кількох малюнків ті, які ілюструють провідну думку тексту. - Визначити, чи відповідає інформація, запропонована у завданні вчителя, основному змісту тексту. -

Визначити у тексті смислові віхи та виписати найбільш суттєву інформацію.
- Скласти план тексту; підібрати до кожного пункту плану речення з тексту, які його уточнюють. - Виконати письмовий переклад тексту і порівняти його з ключем. - Виконати тест множинного вибору, альтернативний чи поєднувальний тест.

Зазначимо, що обсяг текстів для вивчаючого читання має бути значно меншим, а зміст складнішим, ніж для ознайомлювального читання.

Читання з метою пошуку необхідної інформації чи інформації, яка цікавить (вибіркове/ переглядове читання). Метою цього виду/ режиму читання є формування уміння швидко переглянути ряд матеріалів (газет, журнальних статей, різноманітних програм та довідників, інших прагматичних матеріалів), для того щоб **знайти конкретну інформацію**. Вона може бути задана вчителем або пов'язана з інтересами учня. Учень повинен швидко переглянути текст/ тексти (швидкість — 500 слів/хв.), знайти потрібну інформацію і сконцентрувати на ній свою увагу, намагаючись зрозуміти її повністю або основний зміст — залежно від конкретної комунікативної мети. Цей вид читання передбачає наявність в учнів сформованих умінь, необхідних для орієнтування в логіко-смисловій структурі тексту, знаходження та вибір нової чи заданої інформації, об'єднання в логічне ціле здобутої інформації з кількох джерел згідно з конкретною проблемою. Робота з текстом/ текстами може завершуватись підготовкою повідомлення чи реферату. **Точність розуміння тексту** у цьому виді читання визначається правильністю відповіді учня на запитання вчителя про те, чи цікавить учня така інформація, яка частина тексту виявилась найбільш інформативною, чи є в тексті нові для учня факти тощо.

Для організації переглядового читання підбираються тематично пов'язані тексти, які несуть нову або цікаву інформацію.

Контроль розуміння прочитаного проводиться за допомогою завдань такого типу: - відповісти на запитання вчителя щодо основної інформації тексту; - відповісти на запитання, що стосуються важливих деталей; - сказати, чи співвідноситься представлена вчителем інформація з тією, яка почерпнута учнями з тексту; - знайти у тексті вказані учителем факти/ одиниці смислової інформації, інші вправи пошукового характеру; - виконати альтернативний тест, тест множинного вибору та ін.

Розглянуті режими читання з різними комунікативними цілями здійснюються в умовах уже сформованих умінь читання завдяки систематичній роботі з нескладними навчальними текстами чинних підручників.

Наведемо приклад **роботи з текстом на уроці** під безпосереднім керівництвом та контролем учителя.

I. Перед самотійним опрацюванням нового тексту учнями вчитель повинен спрямувати їх увагу на читання та розуміння тексту. Він повідомляє деякі факти з життя і творчої діяльності автора, або називає проблему/галузь науки яка розглядається в тексті. Можна запитати учнів,

які книжки цього автора вони читали (що відомо їм з цієї проблеми).

II. Підготовча робота до читання тексту. На цьому етапі необхідно виконати передтекстові вправи, для того щоб зняти деякі мовні та смислові труднощі тексту. Це може бути робота такого характеру: а. Опрацювання вимови географічних назв, власних імен. Виконуються імітативні вправи, слова записуються на дошці (картках) з транскрипцією. б. Робота з окремими словами, що відносяться до потенціального словника: інтернаціональні, похідні, складні, конвертовані. Учні повинні

здогадатися про значення цих слів, дати свої варіанти перекладу. в. Опрацювання складних граматичних структур: аналіз, переклад. г. Ознайомлення з передтекстовими запитаннями/завданнями, на які учні

мають знайти відповідь, прочитавши текст.

III. Читання тексту про себе з метою розуміння основного змісту (час опрацювання тексту регламентується вчителем залежно від обсягу та складності тексту).

IV. Контроль розуміння прочитаного (виконання післятекстових вправ).

а. Відповіді на запитання вчителя стосовно основної інформації тексту

(короткі або повні відповіді). б. Відповіді на запитання, пов'язані з важливими деталями тексту (повні та короткі відповіді). в. Вправи на знаходження вказаних

вчителем фактів. Перевіряється вміння орієнтуватися в тексті, знаходити одиниці смислової інформації, наприклад, швидко знайти і прочитати речення, в якому називаються головні персонажі (місце дії, час, характеристики персонажів, причини та наслідки дій і т. і.). г. Виконання тестів множинного чи альтернативного вибору з метою

перевірки розуміння учнями основної інформації та важливих деталей.

V. Завершальний етап роботи з текстом. а. Підготовка до переказу тексту: складання плану розповіді; вибір з тексту слів/ словосполучень/ фраз для використання у власних висловлюваннях. б. Переказ тексту з вираженням свого ставлення до проблеми, персонажів, їх дій, оцінка тексту.

Завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте поняття «читання» як один з видів мовленнєвої діяльності. Назвіть основні психофізіологічні механізми навчання читання.
2. Які потрібно підбирати тексти для навчання читання на уроках німецької мови у початковій школі.

3. Які виникають труднощі при навчанні читання німецькою мовою. Як учні засвоюють алфавіт та звуко-буквенні відповідності.
4. Як проводиться техніка читання в початковій школі?
5. Наведіть приклади вправ для формування іншомовної компетенції учнів початкової школи у техніці читання.

Навчання письма та писемного мовлення на уроках іноземної мови в початковій школі

План

1. Суть та характеристика письма і писемного мовлення.
2. Вимоги до базового рівня володіння письмом.
3. Основні психолінгвістичні механізми письма.
4. Навчання техніки письма на початковому етапі навчання.
5. Етапи навчання писемного мовлення.
6. Зв'язок письма з іншими видами мовленнєвої діяльності.
7. Система вправ для навчання письма та писемного мовлення на уроках німецької мови у початковій школі.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
5. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.77-81
6. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.
7. Бігич О.Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників // Іноземні мови. – 1998. – № 4. – С.48-50
8. Грибанова К.Н. Обучение письменной речи на начальном этапе // ИЯШ. – 1999. - №2. – С.18

Все написане називається **текстом**. Окремі тексти чи їх зібрання набирають форми рукописів, книжок, журналів, газет, листівок, плакатів, оголошень, листів, телеграм тощо. Письмові тексти складають автори і

користуються ними мільйони читачів. Письмо не природне, а **суспільне явище**, винахід людини, яким користувались і користуються всі.

Письмо іноді розглядають як особливу графічну форму мови і навіть як писемне мислення. Рельєфніше визначення письма можна дати, порівнюючи його не з мовою, а з мовленням. Як відомо, мовлення - це мова в дії. Письмо ніби зупиняє мовленнєвий потік, дає можливість "слухати, чути" (тобто читати) сказане (тобто написане) в будь-який час. На цій основі письмо розглядається як графічна фіксація мовлення, точніше - тексту мовлення. Написання - процес такої фіксації, письмовий текст - її результат. Письмо можна порівнювати і з мовою. Мова - це система засобів спілкування та правил їх вживання. Аналогічно цьому письмо є системою письмових засобів та правил їх використання.

В сучасній методичній літературі розрізняють **письмо** та **писемне мовлення**. Деякі дослідники використовують лише термін "письмо", підкреслюючи його вузьке чи широке значення. Поділ цей пов'язаний з особливостями механізму письма, що складається з двох фаз: складання слів з допомогою літер та формування письмових повідомлень, до складу яких входять слова, словосполучення тощо. В основі реалізації **першої фази** лежить оволодіння графікою та орфографією. Для реалізації **другої фази** необхідно оволодіти мовленнєвим умінням. **Писемне мовлення** — письмо в широкому розумінні терміна - це специфічний код мовленнєвої діяльності, кодування інформації з урахуванням графічного способу зв'язку. Писемне мовлення відрізняється від інших видів мовленнєвої діяльності не тільки своєю специфікою, але й ступенем розповсюдження його в побуті. Використання писемної мови вужче в порівнянні з усним мовленням.

В шкільних програмах з іноземних мов письмо визначали частіше як засіб, і не мету навчання. На різних ступенях навчання іноземних мов роль письма змінюється. Так, на **першому етапі** реалізується мета оволодіння технікою письма, формування навичок, пов'язаних із засвоєнням звуко-буквених відповідностей. Вказані уміння необхідні для розвитку вмінь читання та усного мовлення.

На **другому етапі** основним є навчання орфографії у зв'язку з накопиченням нового мовного матеріалу. Одночасно розвивається писемне мовлення як засіб, що сприяє формуванню вмінь та навичок мовлення усного. На **третьому етапі** набуті раніше навички письма удосконалюються поряд з вдосконаленням усного мовлення. Певне місце займає також робота, спрямована на засвоєння орфографії нових мовних одиниць. Крім того, писемне мовлення виконує ще одну важливу роль — воно стає допоміжним засобом у самостійній роботі учнів над мовою, зокрема у вигляді складання анотацій та планів до прочитаних текстів.

Чинна шкільна програма підкреслює, що письмо є **метою** і важливим засобом навчання іноземної мови.

Щоб досягти рівня володіння писемним мовленням, учні повинні систематично виконувати конкретні **комунікативні завдання**.

- 1) Завдання для заповнення анкети чи формуляра передбачають виконання таких дій: - писати друкованими літерами, - писати свою адресу, - писати дату народження.
- 2) Завдання для написання привітальної листівки зарубіжному ровеснику передбачають виконання таких основних дій: - написати адресу закордонного адресата, - написати дату, - оформити привітання, - викласти свої думки, - завершити привітання.
- 3) Завдання для написання листа передбачають здійснення таких основних дій: - написати свою адресу, - написати дату, - сформулювати звернення, - повідомити фактичну інформацію, висловлюючи при цьому свою думку, - описати дії, що відбулися, характеризувати їх, - запросити необхідну інформацію, - завершити листа.
- 4) Завдання для написання нотаток, коротких повідомлень і записок передбачають виконання таких основних дій: - точно записати необхідну інформацію, - оформити коротке повідомлення, - оформити коротку записку, - точно і стисло викласти думку.
- 5) Завдання для оформлення виписок з тексту та складання плану прочитаного або прослуханого тексту передбачають виконання таких основних дій: - визначити основну думку тексту і записати її, - вибрати головні факти з тексту і записати їх, - сформулювати своє ставлення до прочитаного, - оформити пункти плану.

Вміти писати — це графічно правильно зображати літери алфавіту, трансформувати в букви звуки та звукосполучення, асоціюючи при цьому звуковий, графічний та кінестетичний образи слова з його значенням; орфографічно правильно писати слова, словосполучення, ставити знаки пунктуації; оперувати мовними структурами; вміти формулювати свої думки в письмовій формі.

Процес писемного мовлення, як відомо, починається з *мовлення внутрішнього*. Саме у внутрішньому мовленні готується програма висловлювання, проводиться відбір лексичних одиниць, граматичне оформлення речень, їх логічне поєднання в абзаци. Увесь процес складається з внутрішнього проговорювання та фіксації підготовленого матеріалу на папері, що вимагає автоматизованого оперування звуко-графічними асоціаціями. За кількістю операцій писемне повідомлення є складнішим від усного. Однак в усному спонтанному висловлюванні породження мовлення і його звукового оформлення є синхронним і тому вимагає повного автоматизму в оперуванні лексичним і граматичним матеріалом.

Процес навчання письма полегшується тим, що той, хто пише, не відчуває браку часу, а це дозволяє ґрунтовніше продумувати зміст і форму майбутнього висловлювання, чіткіше здійснювати як *попередній синтез*, так і *ретроспективний аналіз* написаного. Можливість відшукати в пам'яті необхідні мовні засоби для точного і яснішого вираження думки, можливість використати словник та інші довідники додають тому, хто пише, більшої впевненості.

В результаті регулярного тренування в писемному висловлюванні учні поступово набувають досвіду, процес вибору слів, структур проходить швидше; навички письма стають стійкішими. Вміння писемного висловлювання своїх та чужих думок важливе не тільки саме по собі, але і як засіб підвищення рівня володіння усним мовленням. Відомо, що усне повідомлення стає більш ґрунтовним, логічним, коли воно підготовлене письмом. У свою чергу усне зовнішнє і особливо писемне мовлення стає передумовою розвитку внутрішнього мовлення.

Поєднання слухо-мовленнєворухових образів внутрішнього мовлення та зоро-рукомоторних образів у процесі письма забезпечує комплексне засвоєння знань. Створені у такий спосіб **стійкі асоціації** сприяють ефективнішому сприйняттю, запам'ятовуванню і відтворенню матеріалу. Міцність запам'ятовування забезпечується участю усіх аналізаторів, взаємодією аналізу і синтезу, усвідомленням та мимовільністю процесу письма. Засвоєні шляхом письмових вправ графічні образи слів і структурних моделей речень легше розпізнаються при зоровому сприйнятті. В писемному мовленні чіткіше виявляється мовленнєва природа *зв'язного висловлювання*, яке звичайно складається з декількох логічно і структурно пов'язаних між собою речень.

Удосконалюючи усне мовлення, письмо сприяє також формуванню навичок самоконтролю. Великий обсяг письма в домашній роботі з іноземної мови не є випадковим. Цей факт пояснюється психологією учнів: вони надають більшій ваги виконанню письмових завдань порівняно з усними. У класній роботі письмо - найбільш економний, надійний, ефективний і масовий спосіб контролю знань і рівня володіння мовою.

Як уже згадувалось вище, в методичній літературі вживається термін "**письмо**" у вузькому значенні і це означає техніку використання графічної та орфографічної систем даної мови, а також термін "письмо" в широкому значенні, тобто **писемне мовлення** - вміння викладати думки у письмовій формі.

Розподіл в сучасній методичній літературі письма і писемного мовлення пов'язаний з особливостями механізмів, що мають у своєму складі дві ланки: складання слів із літер і складання писемних висловлювань із слів і словосполучень. В основі першого лежить володіння графікою та орфографією, доведених до рівня навички. Основою другого є мовленнєве вміння - вираження думки за допомогою мовного коду.

Згідно з виділеними етапами формування навичок і вмінь письма до системи вправ для навчання письма включають **три групи вправ**:

- I група — вправи для формування навичок техніки письма;
- II група — вправи для формування мовленнєвих навичок письма;
- III група — вправи для розвитку вмінь письма.

Головна мета **навчання техніки письма** іноземною мовою полягає у формуванні в учнів графічних/каліграфічних та орфографічних навичок. У процесі формування цих навичок учні оволодівають труднощами, які

пов'язані з вивченням особливостей звуко-буквених відповідностей у мові, що вивчається.

Під **каліграфічними навичками** розуміють навички написання букв і буквосполучень даної мови як окремо, так і в писемному мовленні.

Іноземні мови, що вивчаються у школі використовують латинську графіку. Аналіз системи друкованих знаків українського та латинського алфавітів свідчить про те, що в них є подібні букви, букви, які частково співпадають у написанні, і букви, накреслення яких зовсім відрізняється від букв українського алфавіту. Крім того, в різних мовах додатково до букв використовуються діакритичні позначки для окремих фонем.

Головна увага при навчанні техніки письма приділяється **чіткості і нормативному написанню букв**.

З метою полегшення оволодіння читанням і письмом вважається доцільним з самого початку писати друкованими буквами, а пізніше переходити до рукописних букв. Це здебільшого стосується французької, німецької та іспанської мов.

Для формування графічних/каліграфічних навичок слід використовувати **вправи**, метою яких є навчити учнів писати букви алфавіту тієї мови, що вивчається. Це можуть бути вправи на написання окремих букв, на ускладнене списування/ виписування букв, буквосполучень і слів (з елементами комбінування, групування тощо). Такі вправи є некомунікативними, проте надання їм ігрового характеру, а саме проведення вправ у вигляді змагання на особисту/командну першість, робить їх вмотивованими і виправдовує їх використання в сучасному навчальному процесі, який характеризується комунікативною спрямованістю та вмотивованістю дій учнів.

Техніка письма, крім каліграфічних, передбачає володіння орфографічними навичками. Під орфографічними навичками розуміють навички написання слів у відповідності до правил використання письмових знаків у кожному конкретному слові.

Орфографічні системи іноземних мов, що вивчаються в середніх навчальних закладах, базуються на **чотирьох основних принципах**:

1. **фонетичному**, коли буква повністю відповідає звуку, тобто опорою є вимова; 2. **морфологічному**, коли написання визначається правилами граматики (морфології) незалежно від фонетичних умов, наприклад, у споріднених словах чи формах; 3. **традиційному** (історичному), коли орфографічні форми є традиційно закріпленими і відображають зниклі норми вимови; 4. **ідеографічному**, коли звукові омоніми розрізняються за допомогою графічних знаків.

Визначаючи методику навчання орфографії, слід узяти до уваги той факт, що в іноземних мовах, які вивчаються у школі, знаходимо відображення усіх згаданих принципів, проте у кожній мові який-небудь з них переважає. Так, у німецькій мові провідними є фонетичний та морфологічний принципи.

При **навчанні** техніки письма важливо враховувати особливості графемно-фонемних відповідностей кожної конкретної іноземної мови і проводити цілеспрямоване навчання з метою подолання труднощів в оволодінні графемно-фонемною системою мови. Серед таких труднощів насамперед виділяються буквосполучення, що передають один звук (наприклад, sch, ck). Інша трудність - одна буква може передавати різні фонemi, наприклад: буква **s** відповідає кільком звукам. Або навпаки - один звук зображується на письмі різними графемами.

Має місце явище, яке зовсім чуже українській мові — наявність так званих "німих" букв (h). Ці та інші розходження у графемно-фонемних системах української німецької мов стають причиною значної кількості орфографічних помилок у письмовому мовленні учнів.

З метою попередження помилок та навчання учнів правопису згідно з орфографією іноземних мов слід використовувати спеціальні вправи, націлені на формування стійких орфографічних навичок.

У навчанні орфографії виділяють **дві підгрупи вправ**: до першої групи входять вправи на списування (випишування) і дописування; до другої— вправи для запису на слух (диктанти різних видів).

У **першій підгрупі вправ** розрізняють просте та ускладнене списування (з підкреслюванням певних графем, з групуванням слів за певними ознаками тощо). Наведемо приклади завдань до вправ на ускладнене списування. ***Спишіть*** подані слова, підкреслюючи буквосполучення, що передають звук [...]. ***Перепишіть*** пари слів, які пишуться по-різному, але вимовляються однаково (*See - sehe*). ***Згрупуйте*** подані слова за... і підкресліть буквосполучення/букву під наголосом тощо. Добре відомим вправам на *дописування або заповнення* пропусків можна надати ігрового характеру, наприклад: Допишіть "заховані" букви, а потім прочитайте слова і словосполучення однокласникам. Працюємо двома командами. Яка буде першою? (Слова і словосполучення для обох команд записані на дошці, представники кожної команди по черзі виходять до дошки і дописують "заховані" букви).

Складнішими будуть вправи на **"вписування"** або правильне **розташування** усіх букв слова — це кросворди, гра в "поле чудес", головоломки. Наведемо приклади цих ігрових орфографічних вправ. а) У поданих нижче словах букви переплутані. Розплутайте їх, запишіть слова, | прочитайте їх уголос. Ihtcs (Tisch), uthee (heute), ukzr (kurz).

Друга підгрупа вправ включає різні типи **диктантів**: зорові, зоро-слухові, слухові (з попередньо знятими труднощами, з омофонами, пояснювальні, контрольні), самодиктанти.

Слід зазначити, що на початковому ступені важливо закласти міцні основи графічних та орфографічних навичок, щоб забезпечити учням можливість використання письма на подальших ступенях. Зрозуміло, що успішний розвиток мовленнєвих умінь письма зумовлюється якістю сформованих навичок техніки письма, а для цього на кожному уроці іноземної мови необхідно регулярно] виконувати письмові вправи. Серед

вправ для домашнього завдання 1 принаймні одна з них повинна виконуватись у письмовій формі.

У навчанні письма дослідники виділяють **три етапи**: 1. оволодіння графікою, орфографією із залученням матеріалу, опрацьованого усно; 2. засвоєння структурних моделей речень, властивих усній та письмовій формам спілкування, комбінування їх у мовленні; 3. оволодіння писемним мовленням як засобом спілкування. Для кожного з етапів характерні різні типи і види вправ. Так, **на першому етапі** формування орфографічних навичок використовуються вправі з аналізу, вправи на ідентифікацію та диференціацію: - звуко-буквений аналіз слова; групування слів з однаковими звуками але різними графемами; - групування слів на основі протиставлення графем; - диференціація подібних, але не тотожних графем; - списування за зразком; - списування з різними завданнями (підкреслити букву, буквосполучення, слова з однією і тією орфограмою); - групування слів з використанням картинок-орфограм; - складання слів із складів з використанням схем; - написання слів за заданими першими літерами.

Основною метою **другого етапу** поряд з орфографічними навичками, є формування лексико-граматичної правильності письма. На цьому етапі найбільш поширеними визнаються такі види вправ: - вправи на запитання-відповіді з частковою зміною мовного матеріалу; - на трансформацію мовного зразка; - на підстановку; - на розширення та скорочення; - диктанти.

Останній вид вправи широко використовується на різних ступенях навчання. Так, на початковому виконуються такі види диктантів як слуховий, слуховий з попереднім аналізом труднощів, самодиктант, зоровий, зоро-слуховий, вибіркового.

Мета **третього етапу** в навчанні письма і писемного мовлення - формування дій, що забезпечують виклад власних думок в письмовій формі.

Завдання до письмових вправ можуть бути сформульовані таким чином: - Дайте відповіді на запитання. - Поставте запитання до підкреслених слів/фраз. - З'єднайте декілька (2 — 3) речень в одне. - Перепишіть і доповніть речення. - Виберіть правильну відповідь. -Доповніть за зразком початок/кінець розповіді. - Напишіть протилежне. - Подивіться на дві метеорологічні картки і складіть метеобюлетені на вчорашній та завтрашній дні. - Опишіть клімат вашої країни чи вашого району/області. - Розпитайте вашого друга про його смаки, про те, як він/вона проводить вихідні дні. - Заповніть анкету, відповідаючи «так» або «ні». - виправте твердження. - Складіть діалог, об'єднавши розрізнені репліки. - Дайте ваш коментар щодо картини, використовуючи прикметники у вищому та найвищому ступенях. - Розкажіть про ваші останні канікули, вживаючи такі слова... - Висловіть вашу думку щодо..., вживаючи речення... - Складіть звіт про ... - Напишіть, що ви бачите з вашого вікна. - Складіть текст оголошення. - Складіть ваше меню на завтра. - Складіть листа за планом. - Опишіть місто. - Напишіть, хто ви (відрекомендуйтеся).

Для роботи з текстом можна запропонувати такі завдання: - Випишіть з тексту речення, що розкривають його основний зміст. - Поставте запитання щодо змісту тексту. - Складіть резюме прочитаного тексту. - Дайте опис персонажів. - Дайте назву абзацам тексту. - Напишіть інший початок/кінець тексту. - Опишіть житло/одяг персонажів. - Випишіть з тексту нові слова та вирази.

У **навчанні написання листів** - неофіційних та офіційних - можна виділити три етапи: 1) етап ознайомлення із текстом-зразком листа відповідного виду (лист-подяка, лист-вибачення тощо) та стандартами його побудови; 2) етап формування вмінь побудови тексту листа; 3) етап розвитку вмінь написання тексту листа. На *першому* етапі учні ознайомлюються із зразком тексту листа і аналізують особливості його побудови; на *другому* - сприймають і репродукують текст-зразок, використовуючи допоміжну інформацію щодо його логічного плану, мовленнєвих зразків та засобів міжфразового зв'язку; на *третьому* - самостійно створюють текст листа.

Як вказують дослідники, у навчанні лексики, граматики письмова фіксація матеріалу дає змогу: - створювати додаткові асоціації, що допомагають запам'ятовувати лексичні одиниці, речення, структурні зразки; - організовувати письмові вправи (класні та домашні), які сприяють розвиткові навичок користування лексичними та граматичними явищами; - повторювати матеріал, який зафіксований у зошитах учнів; - організовувати усні вправи, спираючись на зафіксовані в зошитах або на дошці структурні зразки, лексичні елементи.

Письмо взагалі має позитивний вплив на процес шкільного навчання. У процесі навчання учні записують значну частину навчального матеріалу і користуються цими записами при заучуванні, повторенні, закріпленні; вони привчаються до різних видів письмових вправ, що є необхідним елементом розвитку умінь і навичок. У процесі письма відбувається опора на всі види відчуттів, активізуються всі аналізатори: акустичний, мовленнєворуховий, зоровий, рухоруховий. Із психології відомо, що запам'ятовування буде швидшим і міцнішим, якщо в його процесі братиме участь якомога більша кількість видів пам'яті, більше число аналізаторів.

Думка про використання однієї форми мовлення для розвитку іншої не є новою в методичній літературі. **Недооцінка ж ролі письма**, писемного мовлення у навчанні іноземних мов негативно впливає на весь навчальний процес. Відомо, що у 90% людей зоровий канал сприйняття інформації в декілька разів сильніший в порівнянні зі слуховим. Це дає підстави для припущення, що обсяг і міцність засвоєного матеріалу, сприйнятого через зоровий канал зв'язку, будуть значно вищими. Недостатня увага до письма, письмових вправ у навчанні іноземних мов, виконання яких пов'язане з функціонуванням більшого, в порівнянні з усним мовленням, числа аналізаторів, веде до збіднення навчального процесу, до швидшого забування, до втрати умінь та навичок, здобутих значними зусиллями.

Письмо здатне відігравати значну роль у навчанні усного мовлення, читання, лексики, граматики. Крім цього, важливою функцією письма у навчанні іноземних мов є те, що на всіх етапах воно здатне служити ефективним засобом контролю. Письмові контрольні роботи, як поточні, так і підсумкові, застосовуються з метою перевірки знань мовного матеріалу, практичних умінь аудіювання, усного висловлювання, читання. **Поточні контрольні роботи** проводяться після засвоєння певної порції мовного матеріалу або усної теми — не рідше одного разу протягом двох тижнів. Вони включають одне-два завдання і тривають від 5 до 15 хвилин. **Підсумкові письмові контрольні роботи** проводяться один раз на семестр відповідно до загальношкільного графіка. Такі роботи передбачають перевірку володіння різними видами мовленнєвої діяльності і можуть тривати 30-45 хвилин. Як зазначають вчителі-практики, письмові роботи слід завжди ретельно готувати. Непідготовлена контрольна робота підриває віру учня у свої сили, викликає почуття страху, невпевненості, що негативно позначається на успішності учня і класу в цілому, спричиняє велику кількість помилок.

В методиці навчання іноземних мов розрізняють такі форми письмових контрольних робіт:

I. Контрольні роботи для перевірки знань мовного матеріалу - лексичного і граматичного.

Для перевірки знань лексичного матеріалу можливі завдання типу: 1. Запишіть рідною мовою значення слів або словосполучень, поданих іноземною мовою. 2. Утворіть словосполучення, поєднуючи елементи різних груп слів (в колонках), наприклад, іменників і прикметників (означень), дієслів та іменників (додатків) тощо. 3. Виберіть з поданого списку слова: а) протилежні за значенням (антоніми); б) близькі за значенням (синоніми). 4. Згрупуйте слова за їх тематичною приналежністю. 5. Перепишіть речення і вставте замість пропусків (відповідно до змісту) одне із двох слів, поданих у дужках. 6. Перепишіть речення і вставте замість пропусків потрібні слова тощо.

Знання граматичного матеріалу можна перевірити за допомогою таких завдань: 1. Напишіть дані іменники у множині. 2. Утворіть форми минулого часу від поданих дієслів. 3. Напишіть дані дієслова в неозначеній формі. 4. Напишіть дані прикметники у вищому ступені. 5. Перепишіть речення, виберіть і вставте правильну форму дієслова (в дужках дається кілька форм) тощо.

Наведені вище завдання і вправи мають суто мовний характер, їх можна доповнити вправами на підстановку, трансформацію, розширення, відповіді на запитання.

II. Контрольні роботи і завдання для перевірки мовленнєвих навичок та вмінь

A. Контроль розуміння аудіотексту. Пропонуються такі завдання: 1. Послухайте текст і дайте відповіді на серію загальних запитань («Так» або «Ні»). 2. Послухайте текст і дайте відповіді на запитання (пропонується серія спеціальних запитань, що передбачають короткі

відповіді). 3. Визначте, які з поданих речень відповідають змісту прослуханого тексту, а які — ні. Поставте відповідно знак «+» або «—». 4. Передайте зміст прослуханого тексту рідною мовою та ін.

Б. Контроль умінь висловлюватись у письмовій формі. Тут можливі такі варіанти завдань: 1. Опишіть зовнішність члена своєї сім'ї, користуючись таблицею (пропонується вибіркова підстановча таблиця). 2. Прочитайте речення, з'єднайте їх за рахунок поданих нижче засобів міжфразового зв'язку і запишіть. 3. Перепишіть речення, скоротіть їх за рахунок вживання займенників. 4. Закінчіть і перепишіть речення (дається набір різнотипних незакінчених фраз, наприклад: «Мій друг живе в ...», «Х. знає добре іноземні мови, тому що...», «Той, хто лікує людей, зветься...».) Такі завдання можна запропонувати і на основі малюнків у підручнику: фраза завершується відповідно до змісту малюнка. 5. Спростуйте на письмі такі твердження (дається набір тверджень типу: «Лондон - столиця Франції» тощо). 6. Опишіть ситуацію на картині (композицію на столі вчителя, на екрані). 7. Опишіть зовнішність вашого батька/друга тощо. 8. Послухайте оповідання і передайте коротко його зміст.

В. Контроль розуміння прочитаного. Учням можна запропонувати такі завдання: 1. Прочитайте текст і напишіть 2-3 речення, які передають його основний зміст. 2. Прочитайте текст і поставте подані нижче речення в послідовності, що відповідає змісту прочитаного. 3. Прочитайте текст і дайте відповіді на запитання. 4. Прочитайте текст і знайдіть еквіваленти таких речень (даються рідною мовою). 5. Напишіть 5 запитань до тексту тощо.

Форма пред'явлення контрольної роботи може бути різною. Завдання можна продиктувати, написати на дошці, спроектувати на екран або дати на окремих картках. До перевірки поточних контрольних робіт корисно час від часу залучати самих учнів, запропонувавши їм самим перевірити свою роботу або організувати взаємну перевірку контрольних робіт за допомогою ключів, словника, підручника, правильного варіанта на дошці тощо.

Завдання для самоконтролю

1. Що таке письмо та писемне мовлення?
2. Охарактеризуйте основні психолінгвістичні характеристики письма.
3. Назвіть етапи навчання писемного мовлення у початковій школі.
4. Охарактеризуйте зв'язок письма з іншими видами мовленнєвої діяльності (говорінням, читанням, аудіюванням).
5. Підберіть вправи для навчання письма та писемного мовлення на уроках німецької мови в початковій школі.

Методи навчання іноземних мов

План

1. Перекладні методи.
2. Прямі методи.
3. Усний метод Гарольда Пальмера.

4. Методична система навчання читання Майкла Уеста.
5. Аудіо-лінгвальний метод.
6. Аудіо-візуальний метод.
7. Сугестивний метод.
8. Комунікативний метод.
9. Метод повної фізичної реакції.
10. Драматично-педагогічний метод.
11. „Мовчазний” метод.
12. Груповий метод.

Література:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Психолого-педагогическая характеристика современных методов обучения иностранному языку в школе // Иноземні мови. – 2006. – № 1. – С.25
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
4. Басіна А. «English weekly 1-4» - нові методичні підходи у навчанні англійської мови учнів початкової школи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.94
5. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.139 – 180
6. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
7. Бим И.Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам // ИЯШ. – 2001. - №4. – С.5-8
8. Борисова Е.М. Проект на уроках немецкого языка // ИЯШ. – 1998. - №2. – С.27-31
9. Венедиктова С.Л. Проектная деятельность учащихся на уроках немецкого языка // ИЯШ. – 2002. - №1. – С.11-14
10. Полат Е.С. Метод проектов на уроках иностранного языка // ИЯШ. – 2000. - №3. – С.3-10
11. Чернилова Н.Г. Использование проектной методике на уроках немецкого языка // ИЯШ. – 2000. - №4. – С.62-65

Перекладні методи, механічно перенесені на живі мови, поділялись на граматико-перекладний та лексико-перекладний в залежності від того, який мовний аспект – граматика чи лексика – знаходився у центрі уваги при вивченні іноземної мови шляхом перекладу текстів на рідну мову.

Представники граматико-перекладного методу брали за основу навчання окремі слова та речення, що ілюстрували певні граматичні явища, тобто граматичні правила мови, яка вивчалась. Метою навчання в межах

граматико-перекладного методу є навчання читання та перекладу текстів, переважно художніх, на рідну мову.

Основні принципи перекладних методів навчання іноземних мов: - писемне мовлення, яке представляє справжню мову, як основа навчання; - синтез і дедукція як найголовніші процеси логічного мовлення, що зумовлюють заучування граматичних правил та слів і складання на їх основі речень; - засвоєння мовного матеріалу шляхом перекладу та механічного заучування, а також застосування аналогії, тобто на базі рідної мови.

В недрах перекладних методів як їх антипод і противник зароджуються **прямі методи**, в яких на перший план висуваються практичні цілі, і, перш за все, - навчання усного мовлення. Основні положення прямих методів можна сформулювати таким чином: в основі навчання іноземних мов лежать ті ж процеси, що й при оволодінні рідною мовою; головну роль у мовленнєвій діяльності відіграють пам'ять та відчуття, а не мислення.

Згідно з соціальним замовленням суспільства метою навчання є практичне володіння іноземною мовою, під яким розуміли оволодіння усним мовленням.

Прихильники прямих методів прагнули виключити рідну мову при навчання іноземної. Особлива роль у боротьбі з рідною мовою надавалась наочності. Відсутність вправ на переклад з іноземної мови на рідну мотивувалась таким чином: переклад вимагає досконалого володіння рідною та іноземною мовою. Забирає багато часу на уроці, заважає проникнути в дух іноземної мови, привчає учнів до складання іншомовних речень по аналогії з рідною мовою, перешкоджає учням думати іноземною мовою; переклад – це мистецтво, що не має нічого спільного з навчанням іноземних мов у школі.

До **недоліків прямих методів** можна віднести безпідставність повного виключення рідної мови з процесу навчання. Незважаючи на всі зусилля викладача, учні мимовільно, особливо на перших порах, намагаються встановити у своїй свідомості зв'язки між словами рідної мови та іноземної.

Англійський педагог і методист **Гарольд Пальмер** – автор понад п'ятдесяти теоретичних праць, підручників та навчальних посібників. Пальмер вважає, що незалежно від мети курсу іноземної мови, **навчання завжди слід починати з усного мовлення**, надаючи початковому ступеню вирішального значення. Завданням цього ступеня, що триває близько півроку, є навчити учнів розуміти іноземну мову на слух, розпізнавати і правильно вимовляти окремі звуки та звукосполучення, а також безпомилково відтворювати вивчений лексичний та граматичний матеріал у бесіді на побутові теми. Безперечною заслугою Пальмера є зведення в систему численних і різноманітних вправ, які об'єднуються головним завданням формувати правильні навички усного мовлення.

Серед недоліків методичної системи пальмера можна виділити неправомірне ототожнення засвоєння дитиною рідної мови, що відбувається одночасно з розвитком її мислення, з процесом оволодіння іноземною мовою в штучних умовах, внаслідок чого учням на першому етапі протягом досить

тривалого періоду часу відводиться пасивна роль – сприймання мови вчителя.

Англійський методист **Майкл Уест** створив свою методичну систему, яка мала великий вплив на подальший розвиток методики навчання читання. Основним завданням системи він вважає навчання учнів, перш за все, **читання іноземною мовою**. Психологічним обґрунтуванням цієї системи є такі положення: читати можна навчити окремо від усного мовлення; читання є легшим видом діяльності, ніж говоріння; читання на будь-якому рівні розвитку має практичну цінність, а пов'язане з цим відчуття успіху підвищує інтерес учнів до іноземної мови; читання є основним шляхом залучення до культури народу, мова якого вивчається; в результаті читання великої кількості текстів у учня розвивається відчуття іноземної мови, завдяки чому послаблюється негативний вплив рідної, що полегшує та прискорює подальший розвиток усного мовлення. Висунувши тезу „Вчись читати - читаючи”, Уест надає виняткового значення навчальним матеріалам – текстам, оскільки вони навчають учнів.

Мету навчання іноземних мов Уест вбачає у вільному читанні про себе із загальним охопленням змісту, у процесі якого читець не заглиблюється у деталі.

Аудіо-лінгвальний метод, створений **Чарльзом Фрізом та Робертом Ладом** в США в 40-50-ті роки ХХст., є своєрідним розвитком ідей Гарольда Пальмера. Фріз розглядає мову як систему знаків, що використовуються у процесі усного спілкування, вважаючи письмо штучним і не дуже точним способом фіксації звукової мови. Незалежно від кінцевої мети **початковий ступінь навчання** повинен бути присвячений розвитку усного мовлення, а до навчання читання слід переходити після того, як учні оволодіють мовою в усній формі. Основний зміст початкового ступеня складає граматики, яка подається у вигляді структур. Лексика в цей період відіграє допоміжну роль, її призначення – ілюструвати звуки та структури, що вивчаються.

Одним із головних завдань у процесі засвоєння іноземної мови є подолання негативного впливу рідної мови. Знати мову – це уміти користуватися структурами, наповнюючи їх необхідним мовним матеріалом та вимовляючи їх у нормальному темпі спілкування.

Цикл занять за аудіо-лінгвальним методом розпочинається роботою з коротким діалогом, який містить необхідні для засвоєння граматичні структури. Заключним етапом є вивчення діалогу напам'ять.

В аудіо-лінгвальному методі **основна увага зосереджується на структурах**, а лексиці не надається особливого значення, що й відрізняє його від прямого методу, де лексичний аспект речення є часто визначальним.

Аудіо-візуальний, або, як його інакше називають, швидкісний чи структурно-глобальний метод виник у Франції у 50-ті роки ХХст. Його створення пов'язане з іменами таких видатних лінгвістів і психологів як П.Риван, Р.Мишеа, А.Соважо (Франція). Незалежно від кінцевої мети, **початковий ступінь**, на думку прихильників цього методу, повинен бути присвячений розвитку усного мовлення. Навчання спочатку письма, а потім і

читання проводиться в кінці початкового ступеня і спрямоване на розвиток уміння написати і прочитати те, що вже добре засвоєне усно. Завдання в галузі усного мовлення полягає в тому, щоб забезпечити учням можливість користуватись іноземною мовою у повсякденному спілкуванні (у країні, мова якої вивчається).

Новий матеріал сприймається учнем протягом тривалого часу лише на слух, а його значення розкривається за допомогою зорової невербальної наочності – діапозитивів, діафільмів, кінофільмів. Особливий інтерес викликає **відбір мовного матеріалу** для аудіо-візуального курсу.

Представники аудіо-візуального методу **надають виключного значення тематиці**, яка охоплює найчастіші випадки повсякденного спілкування.

Цикл роботи над діалогом-темою складається з чотирьох етапів: 1. **Презентація матеріалу.** Учні двічі переглядають новий фільм: вперше без звукового супроводу, вдруге – у супроводі запису діалогу на магнітній плівці. 2. **Пояснення.** Діафільм переглядається ще раз, кадр за кадром, а викладач перевіряє правильність розуміння відповідних реплік. У разі виникнення труднощів він пояснює незрозуміле за допомогою парафразу, жестів, посиланням на деталі в кадрах і т.д. 3. **Повторення.** Учні вчать імітувати репліки діалогу, сприйняті на слух. Діафільм переглядається та прослуховується стільки разів, скільки необхідно для того, щоб кожен учень міг правильно повторити кожне речення за диктором. 4. **Активізація.** На цьому етапі фільм демонструється без звукового супроводу, а діалог повторюється в ролях.

Сугестивний метод (метод навіювання) створений у другій половині ХХ ст.. в Софійському інституті сугестології (Болгарія), названий іменем його творця, психотерапевта за фахом, Георгія Лозанова. Лозанов як лікар-сугестолог дійшов висновку щодо можливості використання у навчанні іноземних мов **неусвідомлених резервних можливостей**.

Наука, названа Лозановим „сугестологією”, розкриває на його думку, механізми, які забезпечують вивільнення та мобілізацію резервних можливостей людини краще запам'ятовувати, засвоювати, спілкуватися. **Головні положення** сугестивного методу: 1. Створювати сприятливі умови для оволодіння учнями усним мовленням шляхом усунення багатьох психологічних бар'єрів, що виникають в ситуаціях навчання.

2. Більша увага приділяється зв'язку навчального процесу з особистими інтересами та мотивами учнів. 3. Між викладачем та учнями встановлюються і підтримуються довірливі стосунки, які сприяють успішній мовленнєвій взаємодії. 4. Мовний матеріал засвоюється в атмосфері гри і багато інших принципів.

Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування, а саме: 1. Діяльнісний характер мовленнєвого спілкування. 2. Предметність процесу комунікації, яка має бути змодельована обмеженням, але точно визначеним набором

предметів обговорення (тем, проблем, подій тощо). 3. Ситуації спілкування, що моделюються, як найтипівіші варіанти стосунків учнів між собою. 4. Мовленнєві засоби, які забезпечують процес спілкування та навчання в даних ситуаціях.

У процесі навчання за комунікативним методом учні набувають **комунікативної компетенції** – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Відповідно усі вправи та завдання повинні бути комунікативними.

У практиці навчання іноземних мов за кордоном широке застосування знайшов також метод Джеймса Ашера **повної фізичної реакції**. Як правило, цей метод використовується на початковому ступені навчання і базується на твердженні, що відсутність стресових ситуацій значно підвищує мотивацію навчання.

Великий інтерес викликає також і драматико-педагогічна **організація навчання іноземних мов**, яка повністю орієнтована на дію. Основним девізом цього методу є: ми вчимо і вчимося мови головою, серцем, руками і ногами. Головна ідея методу – вчителі іноземної мови можуть багато чого запозичити для своєї практичної діяльності у професійних мистецтвознавців та акторів: як зробити банальний діалог підручника напруженим і цікавим; як створити відповідну атмосферу; як вжитися в ситуацію і роль, чітко артикулювати звуки, подавати сигнали за допомогою жестів та міміки.

Так, одним із головних принципів **„мовчазного” методу** розробленого Галебом Гатегно, є підпорядкованість навчання учінню. Цим визначається „мовчазна” роль учителя та одночасно велика мовленнєва активність і самостійність тих, хто навчається. У навчанні широко використовуються жести вчителя, кольорові звукові таблиці, кубики для демонстрації введення та засвоєння звуків, слів. Учитель ніби виконує роль драматурга: він пише сценарій, визначає дійових осіб, моделює їх дії, створює атмосферу для комунікації, та дає оцінку їх учасникам.

Широке розповсюдження отримав також так званий **„груповий метод”**, запропонований чиказьким професором психології Чарльзом Карреном. Основні принципи навчання були запозичені із сфери стосунків консультанта з клієнтом; вони орієнтовані на поєднання пізнавальних та емоційних процесів навчання. Це передбачає тісну взаємодію вчителя і тих, хто навчається, в комунікативних ситуаціях без опори на підручник.

Такими є основні напрями і тенденції вітчизняної та зарубіжної методики навчання іноземних мов.

Завдання для самоконтролю

1. Охарактеризуйте кожен із методів навчання іноземних мов.

Гра як стрижневий елемент уроку іноземної мови в початковій школі

План

1. Поняття «гра», «дидактична гра» у методиці викладання іноземної мови.
2. Класифікація ігор.
3. Особливості навчання іншомовного спілкування із застосуванням гри.
4. Вплив ігрової діяльності на особистісний, інтелектуальний, діяльнісний та комунікативний розвиток молодшого школяра.
5. Специфіка ігрової діяльності в поєднанні з навчальною, спрямованою на оволодіння німецькомовною мовленнєвою діяльністю.
6. Труднощі при використанні ігор та шляхи їх подолання.

Література:

1. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для навчання німецької мови // Іноземні мови. – 1996.- №4.- С.26-34
2. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для навчання німецької мови // Іноземні мови. – 1997.- №2.- С.8-11
3. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для навчання німецької мови // Іноземні мови. – 1997.- №4.- С.6-10
4. Бойко Н.В. Гра як метод навчання німецької мови // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. – Випуск VI. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2005. – С.74
5. Василенко М. Граючись – виграємо: Використання гри як основного методу навчання іншомовного спілкування на початковому етапі // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003.- №1.- С.104-108
6. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні // Рідна школа. – 2000.- №4.- С.63-64
7. Колосов П. Місце навчальної гри у методичній системі сучасної дидактики // Рідна школа. – 2000.- №11.- С.65-67
8. Кочергіна Л. Місце і роль гри у системі навчання іноземної мови // Рідна школа. – 2005.- №3.- С.48-50
9. Кудикіна Н. Ретроспективний погляд на формування сучасної моделі ігрової діяльності // Шлях освіти. – 2003.- №1.- С.46-49
10. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. /Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
11. Фічора Т. Навчаємо із задоволенням – вивчаємо із успіхом (гра та ігрова ситуація як один із найефективніших методів навчання на початковому і середньому етапах вивчення іноземної мови // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003.- №4.- С.80-89
12. Шкваріна Т. Класифікація ігор та ігрових вправ у дошкільному навчанні іноземної мови // Рідна школа. – 2004.- №9.- С.45-47
13. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22

14. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
15. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.77-81
16. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.

Гра – одна з найважливіших сфер життєдіяльності дитини. Зливаючись з працею, навчанням, мистецтвом, спортом, вона забезпечує необхідні емоційні умови для всебічного, гармонійного розвитку особистості. В руках вчителя, вихователя вона стає інструментом виховання, що дає змогу повніше врахувати вікові особливості дітей, розвивати ініціативу і самодіяльність, створювати атмосферу свободи, творчого розкріпачення в колективі та умови для саморозвитку. Гра – явище багатогранне, її можна розглядати як особливу форму існування всіх без винятку сторін життєдіяльності колективу. Ігрова діяльність – це особлива сфера людської активності, в якій особистість не має ніякої іншої мети, крім одержання задоволення від прояву фізичних і духовних сил. Вона може бути включена в будь-який вид людської діяльності. Цю властивість гри суспільство завжди використовувало як засіб навчання дітей особливостям трудових процесів, військової справи, пізнання та інше. Вчені відмічають, що гра може стати засобом самооновлення, самоудосконалення, подолання внутрішнього конфлікту, а також стимулювання піднесеного настрою, активної мобілізації людей.

У методиці початкової школи традиційно виділяється така класифікація ігор:

- ігри за правилами: дидактичні, інтелектуальні (кресворди, ребуси, криптограми та інші);
- творчі ігри: театралізації, інсценізації, сюжетно-рольові.

Ця система дає змогу простежити діалектику гармонізації ігрових та навчальних методів та інтересів. **Дидактичні ігри** покликані пом'якшити вплив перевантаження від одноманітної механічної роботи в процесі багаторазового повторення, сприяє загостренню уваги на етапі усвідомлення нових знань, термінів, понять, визначень. Як відомо, гра має супроводжувати навчання. Найкраще дитину в молодшій школі розвивають дидактичні ігри. Це той фактор, що допомагає малюку краще адаптуватися до навчання, розвивати пам'ять, увагу, винахідливість, зберегти дитячу безпосередність, виховує взаємоповагу. Саме граючись, дитина краще виявляє себе як індивідуальність. Завдання, в яких пов'язані і розумова, і фізична активність, сприяють вихованню гармонійної особистості. Адже гра – не просто розвага, це фантазія, помножена на розум і кмітливість.

На кожному занятті діти виконують ігрові дидактичні вправи. Вправи в навчанні іноземної мови – це, як правило, не відокремлений елемент заняття, а органічна частина ігрової діяльності педагога і дітей. Ігрова діяльність

дитини впродовж заняття – це, власне, і є виконання низки рецептивних, репродуктивних та практичних творчих вправ.

Інтелектуальні ігри є перехідною ланкою від інтересу до форми пізнавальної діяльності способу оволодіння знаннями, закладає основу інтересу до частково-пошукового, евристичного способу засвоєння знань, сприяє закріпленню позитивних інтелектуальних емоцій. Одним із видів таких ігор є **кросворди**, які є одним з улюблених занять як дорослих, так і дітей. Цей вид роботи давно і з успіхом впроваджується на уроках іноземної мови. Найкращий спосіб її проведення – в парах: кожному із учнів видається варіант кросворда з відповідями. При цьому один із них володіє інформацією, яка знаходиться по вертикалі, інший – по горизонталі. Завдання – вгадати слово, користуючись поясненням партнера.

Творчі ігри забезпечують можливість самовираження через набуті знання. Застосування творчих ігор ґрунтується на достатньо сформованій ще в дошкільному віці сюжетно-рольовій ігровій діяльності.

Особливо цікавими і емоційно забарвленими є **рольові ігри** (імітаційні форми активного навчання, які потребують менших затрат часу на розробку та впровадження), під час яких учень відчуває невимушено і заінтриговано, коли розкриваються найкращі його якості, винахідливість, творчість, а тому можна сказати, що саме таке навчання є продуктивним, оскільки те, що цікаво, запам'ятовується краще. Урок, на якому домінує вчитель, є непродуктивним. Одноманітність призводить до швидкої втоми, втрати уваги і зосередженості на обговорюваному предметі.

Ділова гра – це в певному розумінні імітація професійно-педагогічної діяльності, що пов'язана з управлінням навчально-виховним процесом. Такі ігри використовуються для розвитку творчого мислення і формування практичних умінь в керівництві школою, навчально-виховною роботою, для стимулювання і підвищення інтересу студентів до занять, вони активізують процес оволодіння майбутньою професією.

Методологічно вчитель іноземної мови може організувати роботу в класі в одному з чотирьох режимів: 1) учитель – клас; 2) учитель – учень, тобто індивідуально; 3) учень – учень, тобто робота в парах; 4) групова робота.

Колективні ігри залучають до роботи не тільки всіх учнів, а й передбачають активну участь учителя. Вони, як правило, поліфункціональні. У процесі їх проведення розв'язується цілий комплекс завдань, одні з яких є головними, інші – другорядними. Робота в парах вимагає від вчителя набагато більше зусиль та часу, аби підготувати необхідні матеріали і продумати мету та хід виконання цієї роботи. Але результат вартий затрачених зусиль. Найбільш ефективною є робота групи, яка складається з п'яти-шести учнів, різних за здібностями та рівнем володіння мовою. Завдання може включати не тільки отримання та обмін інформацією в кожній групі, а також між групами, що робить її ще цікавішою і ефективнішою.

Індивідуальні та тихі ігри можна виконувати на будь-якому етапі уроку, колективні – здебільшого потрібно виконувати наприкінці уроку,

оскільки в них яскравіше виражений елемент змагання, і вони потребують рухливості.

Вправи ігрового характеру, що проводяться учнями індивідуально, - це так звані тихі ігри. До них зараховують кросворди, ребуси тощо. Для визначення результатів таких ігор немає потреби обирати журі. Підсумки підбиває сам учитель.

На думку Л.Р.Кочергіної, найкращим способом активізації вивченої лексики є **командна гра**. Надзвичайно проста як у підготовці, так і в проведенні, вона дає можливість не тільки розвивати орфографічні навички (хто згадає більше слів на задану тему), але і граматичні (згадати речення з тексту, в якому використане дане слово, або скласти речення з заданим словом; вгадати слово за поясненням). Дуже цікавим є складання тексту з частин. Чим менші частини тексту, тим складніше завдання.

Не менш важливі та цікаві на будь-якому етапі вивчення мови **ігри з малюнками**: тримаючи малюнок у руках, запропонувати партнеру намалювати те, що на ньому зображено.

Ігри-вправи проводяться на уроках, входять до домашніх завдань, позакласних занять, а також можуть використовуватись у вільний від навчання час.

Метод ігрової дискусії. Основне призначення даного методу – виявити відмінності в розумінні питання й шляхом товариської суперечки встановити істину, прийти до спільної точки зору. Дискусійний метод навчання дозволяє серед різних варіантів рішень одного й того ж питання вибрати оптимальний. Різновидами ігрової дискусії є „Мозкова атака”, „дискусія круглого столу”, „метаплан”.

Наступний вид – „**метод ігрової ситуації**”. В його основі лежить проблемна ситуація. Вона активізує пізнавальний інтерес у школярів, спрямовує розумову діяльність. Метод ігрової ситуації сприяє заохоченню учнів до захопливої діяльності, на основі певної ситуації, що розігрується. У зміст ситуації закладено необхідну суму знань, умінь і навичок, якими повинні володіти учні. Ігрова ситуація сприяє посиленню емоційно-психологічного стану, збуджує внутрішні стимули до навчальної роботи, знімає напругу, стомленість.

Метод „**навчально-рольової (ділової) гри**”. Нині спостерігається певний інтерес до використання цього методу у шкільній практиці. Рольова гра дає можливість відтворити практично будь-яку ситуацію в „ролях”.

Коли ми приходимо до 6-9 річних дітей, щоб навчити їх іноземної мови, то перше запитання, яке ми ставимо собі, має бути таким: „Що ж відбувається в головах цих маленьких учнів, котрі вперше чують іноземну мову?” Ввійти в роль учня і стежити за етапами навчання з його позиції – дуже важливе і непросте завдання. Враховуючи психологічні і фізіологічні особливості дітей цього віку, ви розумієте, що найоптимальнішим способом початкового навчання є ігрова ситуація. Для цього необхідно знайти образ того, кому діти довірятимуть, кого вони не боятимуться, кого вони полюблять. Щоб знайти такий образ, вам знадобиться ваша фантазія.

Найефективніше використати м'яку іграшку – яскраву, симпатичну, кольорову, саме таку, яка б зацікавила дітей і викликала позитивні емоції – здивування, захоплення. На першому ж уроці відбувається знайомство. Попередньо учням треба повідомити, що є гість, він приїхав з Німеччини і хоче навчити їх своєї мови. Він не знає жодного слова українською мовою, тому розмовляти з ним можна лише його рідною мовою. Для зустрічі з ним треба підготуватись. Щоб познайомитися з ним, потрібно вивчити необхідні мовні зразки. Діти уважно слухають кожне слово, намагаючись правильно повторити його. Таким чином, нудний і монотонний процес повторення готових фраз перетворюється на вмотивований процес вивчення мовних одиниць для спілкування з уявним „носієм мови”. Він стає з'єднуючою ланкою між учнями і їхнім „другом”.

Труднощі при використанні ігор та шляхи їх подолання: 1. Учні не вступають у гру або вступають у неї формально. Це буває на початковому етапі роботи з комунікативними іграми і тоді, коли ігровий етап навчальної роботи не підготовлений вчителем. 2. Гра затягується, або учасники не можуть знайти вірного вирішення. Вчитель вводить додаткові обставини, що допомагає учням досягти мети, підказує відповідь. 3. Гра затягується, бо учасники відволікаються в діях на інші завдання – вчитель повторно формулює завдання. 4. Гра затягується, бо учні не можуть налагодити взаємодії – вчитель уточнює їм ролі. 5. Гра закінчується швидко, бо учасники йдуть до мети найкоротшим шляхом – учитель створює додаткові умови, які примушують учнів більш активно використовувати знання. 6. Гра переходить у конфліктну ситуацію. Вчитель знімає конфлікт, ліквідуючи предмет суперечки, вводить у гру нових учасників. 7. Учні не включаються у гру, а лише стимулюють ігрову діяльність. Вчитель ще раз формулює мету учасників або змінює їх, іноді зупиняє гру, знову формулює і мотивує установку і підкреслює спільну позитивну емоційність. 8. Функція педагога як керівника навчального процесу трансформується. Якщо педагог постійно коригує дії учасників гри, виходячи зі своєї концепції того, що має відбуватися, то це впливатиме на спонтанність поведінки учнів, вони будуть привчатися до пошуків самостійних рішень. Якщо педагог зовсім не керуватиме грою, виникає загроза, що завдання не буде виконане або виконане небажаним методом. У цьому випадку вчитель ризикує втратити контроль над класом.

Завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняттям «гра», «дидактична гра».
2. За якими критеріями можна охарактеризувати класифікацію ігор.
3. Як можна розвивати іншомовне спілкування за допомогою ігрової діяльності.
4. Охарактеризуйте вплив ігор, ігрової діяльності на особистісний, інтелектуальний, діяльнісний та комунікативний розвиток молодшого школяра.

5. В який спосіб відбувається взаємозв'язок ігрової та навчальної діяльності в початковій школі.
6. Охарактеризуйте труднощі, які виникають під час використання ігор та визначте шляхи їх подолання.

3.3. Практичні заняття

Практичне заняття № 1

Тема: Система навчання іноземної мови

Мета: оволодіти знаннями про цілі, зміст, принципи, методи та засоби навчання іноземної мови.

Завдання: оволодіти 4-ох єдиною метою навчання іноземної мови, вмінням визначати основний зміст навчання, аналізувати та на прикладах навчального процесу визначати принципи навчання іноземної мови, вміннями самостійного пошуку методів та засобів навчання іноземної мови.

План

1. Поняття „система навчання” та її зміст.
2. Цілі навчання іноземної мови.
3. Зміст навчання іноземної мови.
4. Принципи навчання іноземної мови.
5. Методи навчання іноземної мови.
6. Засоби навчання іноземної мови.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
3. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. - № 2. – С.98 (*зробити нотатки*)
4. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
5. Скальська О. Додатковий – теж важливий! (До проблеми типології додаткових дидактичних матеріалів для навчання іноземної мови учнів початкової школи) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С.92 (*зробити нотатки*)
6. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская и др. – Мн.: Выш. шк., 2000. – С.283-291
7. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.45 – 130
8. Парикова О. Навчання іноземних мов у початковій школі // Рідна школа. – 2002.- №2.- С.48-52 (*зробити нотатки*)
9. Карпова Р.М. Опорные схемы для обучения немецкому языку // ИЯШ. – 2000. - №2. – С.37-40
10. Позднякова И.Ю., Павленко Е.А. Просто о сложном или как можно легко запомнить формы немецких глаголов // Іноземні мови. – 1996. - №3. – С.23-26

11. Гузь О.І. Раціональна послідовність використання відеофонограми та друкованих текстів у навчанні іноземної мови молодших школярів // Іноземні мови. – 2000. - №3. – С.40-43
12. Палій О.А. Методичний аналіз мультимедійних комп'ютерних курсів з німецької мови // Іноземні мови. – 2001. - №1. – С.62-65 *(зробити нотатки)*
13. Миньяр-Белоручев Р.К. О принципах обучения иностранным языкам // ИЯШ. – 1982. - №1. – С.42-46 *(зробити нотатки)*
14. Ковальчук Н. Der Computer – ein Neues Werkzeug auch für dich (Матеріали до інтерактивного уроку-дискусії) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 4. – С.52 *(зробити нотатки)*
15. Редько В. Яким бути шкільному підручнику з іноземної мови? (Об'єкти та критерії оцінювання шкільних підручників з іноземної мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 1. – С.75 *(зробити нотатки)*

2. Практичне завдання

1. Вибрати із діючих підручників з німецької мови для початкової школи 3-4 уроки (із різних класів та тематики), ознайомитися з ними та сформулювати мету (ціль) навчання.
2. Визначити, якими методами та прийомами буде користуватися вчитель при проведенні уроків (уроки з 1-го завдання).
3. Занотувати з даних вище джерел у вигляді таблиці питання «Засоби навчання на уроках іноземної мови» та на занятті проаналізувати.

Практичне заняття № 2

Тема: Типи уроків з іноземної мови, їх структура та методика проведення

Мета: оволодіти знаннями про урок іноземної мови як основну форму навчально-виховного процесу з цього предмета і вміннями визначати його цілеспрямованість, структуру, цілісність та змістовність.

Завдання: навчитися визначати типи та цілі уроків іноземної мови, методичні прийоми і засоби навчання, аналізувати цикли уроків у підручниках іноземної мови для початкової школи, аналізувати і планувати фрагменти уроків з іноземної мови.

План

1. Планування навчального процесу з іноземної мови в початковій школі.
2. Вимоги до уроку іноземної мови.
3. Типи і структура уроків іноземної мови.
4. Аналіз уроку іноземної мови.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- С.
2. Примерная схема-протокол анализа урока иностранного языка / Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская и др. – Мн.: Выш. шк., 2000. – С.270
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 193-206 *(зробити нотатки)*
4. Басай Н. Ефективність навчального процесу визначає урок (особливості роботи за новим НМК з німецької мови для 4-го класу) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.74 *(зробити нотатки)*
5. Роман С. Аналіз уроку іноземної мови в початковій школі // Іноземні мови. – 2005. – № 1. – С.45 *(зробити нотатки)*
6. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.139 – 180
7. Роман С.В. Планирование урока в начальных классах // Іноземні мови. – 1998. - №4. – С.45-47 *(зробити нотатки)*
8. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
9. Ніколаєва С.Ю., Шерстюк О.М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов // Іноземні мови. – 2001. - №1. – С.50-57 *(зробити нотатки)*
10. Рабская С.М. Парная и групповая формы работы на уроках немецкого языка в 4 классе // ИЯШ. – 1986. - №6. – С.46-48

2. Практичне завдання

1. Аналіз підручників. Розглянути будь-які три уроки з підручників німецької мови початкової школи та визначити навчальну,розвиваючу, виховну та освітню цінність навчальних матеріалів кожного уроку в даному циклі та його відповідність віковим інтересам учнів.
2. Проаналізувати подані таблиці.
3. Розробити фрагменти уроків (уроки різного типу – на вибір), використовуючи підручники з німецької мови для початкового ступеня навчання. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Додаток 1

Взаємозв'язок практичних задач уроку і завдань розвитку учнів

Практичні задачі уроку	Завдання розвитку учнів
1. Ознайоми учнів з новим фонетичним матеріалом і навчити оперувати ним у мовленні.	1. Стимулювати вимовну готовність учнів. Розвивати їх фонематичний (інтонаційний) слух, здатність до імітації, слухову короткочасну пам'ять, слуховий самоконтроль.

2. Ознайомити учнів з новим лексичним матеріалом і навчити (вчити) використовувати його у мовленні на рівні фрази.	2. Стимулювати комунікативну (комунікативно-ігрову) мотивацію, вказанням на сферу застосування нової лексики. Розвивати довготривалу й оперативну пам'ять, логічне мислення, здатність до здогадки (мовної, контекстуальної, ситуативної). Розвивати здібності самостійно планувати мовленнєві дії (вчинки) із застосуванням нового матеріалу.
3. Ознайомити з новим граматичним матеріалом, організувати тренування учнів у застосуванні цього матеріалу в мовленні на рівні фрази (понад фразової єдності).	3. Стимулювати комунікативну (комунікативно-ігрову) мотивацію вказанням на функцію нового граматичного явища та викликом інтенції до його вживання. Або: стимулювати лінгвопізнавальну мотивацію формуванням в учнів досвіду пошукової діяльності (застосуванням елементів евристичної бесіди та системи пізнавальних завдань за прийомами розумової діяльності) в ході ознайомлення з новим граматичним матеріалом. Розвивати логічне мислення, здатність до здогадки (мовної, контекстуальної, ситуативної). Вдосконалювати здібності самостійно планувати мовленнєві дії (вчинки).
4. Навчити сприймати на слух зміст автентичного тексту ... у звукозапису (у пред'явленні вчителя).	4. Стимулювати пізнавально-комунікативну (естетичну) мотивацію. Розвивати слухову короткочасну пам'ять, слуховий самоконтроль, увагу, уяву.
5. Навчити (вчити) учнів взаємодіяти в заданій ситуації за змістом опрацьованих автентичних діалогів.	5. Стимулювати комунікативну (комунікативно-ігрову) мотивацію ознайомленням з комунікативною (ігровою) перспективою діалогічної взаємодії. Розвивати мовленнєву реакцію, самоконтроль, ініціативу мовлення. Вдосконалювати оперативну пам'ять, уміння самостійно планувати мовленнєві дії (вчинки). Розвивати культуру мовлення.
6. Організувати монологічне мовлення учнів за змістом прослуханого (прочитаного) тексту або за малюнком з використанням опор.	6. Стимулювати комунікативну (комунікативно-ігрову) мотивацію ознайомленням з комунікативною (ігровою) перспективою діалогічної взаємодії. Розвивати уяву, образне мовлення, оперативну пам'ять, самоконтроль, здібності логічно, послідовно викладати думку німецькою мовою. Розвивати культуру усного монологічного мовлення.
7. Навчити учнів виразно читати текст ... Або: Вдосконалювати техніку читання на матеріалі тексту (вірша) ... тощо.	7. Стимулювати ігрову (комунікативну) мотивацію, вказанням прагматичної перспективи завдання (наприклад, підготуватись до конкурсу читців, дикторів,

	акторів), або на комунікативно-ігрову перспективу його виконання (наприклад, підготувати звукового листа до німецькомовного ровесника). Розвивати зорову пам'ять, слуховий самоконтроль, темп читання, чіткість та ясність вимови (дикцію), культуру виразного читання, естетику поведінки.
--	---

Додаток 2

Практичні цілі і задачі уроку

Приклади практичних цілей уроку	Приклади відповідних практичних задач уроку
Формувати навички німецькомовної артикуляції	Ввести звуки ... і навчити (вчити) їх правильно вимовляти. Ввести звуки ... і навчити (вчити) їх правильно вимовляти (ізолювано в словах, словосполученнях, реченнях) за допомогою пояснень правил артикуляції, імітації зразків та ігрових прийомів тощо.
Формувати (розвивати) фонетичні навички говоріння	Автоматизувати дії учнів у постановці логічного наголосу з опорою на звукозапис автентичного діалогу в ході взаємодії в ситуації ... (Наприклад, «Знайомство з німецьким ровесником»). Автоматизувати дії учнів у дотриманні ритміко-інтонаційних особливостей з опорою на звукозапис автентичного діалогу в ході підготовки до взаємодії в ситуації «Інтерв'ю ...» (Наприклад, «Інтерв'ю ровесника з Німеччини») тощо.
Формувати лексичні навички говоріння	Ознайомити учнів з лексичними одиницями ... і навчити (вчити) оперувати ними у мовленні на рівні фрази в ситуації ..., (в лексичних іграх) тощо.
Формувати (розвивати) граматичні навички говоріння	Ознайомити з новою граматичною структурою ..., автоматизувати дії учнів з цією структурою на рівні фрази (понадфразової єдності) в ситуації ... (ситуаціях ...).
Формувати (розвивати) мовленнєві вміння в аудіюванні	Навчити учнів сприймати на слух текст ... у звукозапису (у пред'явленні вчителя).
Формувати (розвивати) вміння діалогічного мовлення	Навчити учнів драматизації діалогу-зразка ... Навчити учнів модифікації діалогу-зразка ... Навчити (вчити) учнів мовленнєвої взаємодії в діалозі етикетного характеру в ситуації ... Навчити (вчити) учнів взаємодіяти в діалозі «Обмін думками» за змістом тексту для читання ... тощо.
Формувати (розвивати) вміння монологічного мовлення	Навчити (вчити) учнів розповідати про свою сім'ю з опорою на ... (малюнок, фото або схему родинного дерева). Навчити (вчити) учнів описувати свою кімнату з опорою ... (на план або малюнок, фото кімнати) тощо.
Розвивати техніку читання вголос	Навчити (вчити) виразно читати текст вірша ... (наприклад вірші німецьких письменників) з використанням різного темпу і ритму. Навчити (вчити) читати вголос текст ... з опорою на його звукозапис (або із застосуванням графічної розмітки тексту) тощо.

Формувати (розвивати) вміння ознайомлювального читання.	Навчити (вчити) читати текст ... про себе (мовчки) з вилученням основної інформації.
Формувати вміння писемного мовлення	Навчити (вчити) складати лист за зразком до німецькомовного ровесника.

Практичне заняття № 3

Тема: Методика вивчення фонетики на уроках іноземної мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання німецької вимови.

Завдання: ознайомитися з метою і змістом навчання фонетики іноземної мови; навчитися проводити методичний аналіз звуків іноземної мови з урахуванням їх методичної типології, складати вправи для розвитку фонематичного та інтонаційного слуху учнів, складати вправи для формування слуховимовних (артикуляційних та ритміко-інтонаційних) навичок, добирати матеріал для проведення фонетичної зарядки, планувати і проводити фрагменти уроків з навчання вимови.

План

1. Фонетичний мінімум учнів початкової школи.
2. Вимоги до вимови учнів початкової школи.
3. Навчання звуків іноземної мови.
4. Навчання інтонації іноземної мови.
5. Вправи для оволодіння фонетикою:
 - дидактичний матеріал для проведення фонетичної та мовленнєвої зарядки;
 - ігрові вправи для роботи з алфавітом;
 - ігрові вправи для мовної розминки.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Ветохов О. Сприйняти, відчути і відтворити (Психологічні умови успішної фонетичної іншомовної підготовки учнів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 2. – С.153 (зробити нотатки)
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 152-153 (зробити нотатки)

4. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
5. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
6. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.27-49
7. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
8. Пащук В. Поезія навчить, як німецьку мову вчить (формування іншомовної фонетичної компетенції учнів початкової школи з використанням звукозапису віршованих творів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.106 *(зробити нотатки)*
9. Токова А. Поезія на уроках англійської мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 3. – С.54 *(зробити нотатки)*
10. Акулина Е.В. Проблема языковой интерференции при обучении фонетике немецкого языка // ИЯШ. – 2001. - №5. – С.46-49
11. Склярєнко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С.3-7 *(зробити нотатки)*
12. Черноватий Л.М., Яніна Г.Є. Пояснення та імітація в навчанні вимови на початковому етапі в середній школі // Методики викладання іноземних мов. – 1988. – Вип.17. – с.84-88
13. Сильченкова В.Н. Обучение фонетике в младших классах (в помощь учителям – неспециалистам сельских малокомплектных школ) // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 6. – С.54 *(зробити нотатки)*

2. Практичне завдання

1. Повторити алфавіт сучасної німецької мови та зробити звуко-буквенні співвідношення.
2. Підібрати або скласти дидактичний матеріал для проведення фонетичної та мовленнєвої зарядки.
3. Виготовити дидактичний матеріал до ігор для роботи з алфавітом та для мовної розминки (користуючись посібником: Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.27-49).
4. Підготувати власні фрагменти уроків з навчання вимови звуків, використовуючи один із підручників німецької мови для початкового ступеня навчання. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Практичне заняття № 4

Тема: Методика вивчення граматики на уроках іноземної мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання активного граматичного матеріалу.

Завдання: ознайомитися з метою і змістом навчання активного граматичного матеріалу; проаналізувати прийоми і способи подачі активного граматичного матеріалу та вправи, що використовуються в різних підручниках німецької мови для його засвоєння; оволодіти ефективними способами і прийомами навчання активного граматичного матеріалу; навчитися складати і проводити фрагменти уроків з навчання активного граматичного матеріалу.

План

1. Активний і пасивний граматичні мінімуми.
2. Характеристика граматичних навичок мовлення учнів початкової школи.
3. Ознайомлення з граматичними структурами активного граматичного мінімуму.
4. Автоматизація дій учнів початкової школи з новими граматичними структурами активного граматичного мінімуму.
5. Вправи для оволодіння граматиною:
 - ознайомлення і введення нової граматичної структури;
 - тренувальні вправи;
 - застосування вправ у практиці;
 - ігрові вправи для оволодіння граматиною.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Ветохов О. Важлива складова комунікативної спрямованості (Психологія з граматичної підготовки учнів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 4. – С.76 (*зробити нотатки*)
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 160 – 164 (*зробити нотатки*)
4. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6

6. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
7. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.60-64
8. Косиор И.Ю. Тестовые задания по грамматике немецкого языка // ИЯШ. – 1998. - №3. – С.52-56
9. Гапонова С.В. Планування граматичного етапу уроку іноземної мови // Іноземні мови. – 1997. – № 3. – С.6-10 (*зробити нотатки*)
10. Москаленко Л.В. Некоторые приемы работы над грамматическими явлениями на уроке немецкого языка // ИЯШ. – 1999. - №1. – С.39-42

2. Практичне завдання

1. Користуючись програмою з німецької мови, виписати усі граматичні явища, якими повинні володіти учні у початковій школі.
2. Виготовити дидактичний матеріал до ігор для оволодіння граматиною (користуючись посібником: Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.60-64).
3. Підготувати власні фрагменти уроків з навчання граматичних явищ, використовуючи один із підручників німецької мови для початкового ступеня навчання. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Додаток 1

Організація ознайомлення з новою граматичною структурою

1. Постановка задачі, стимулювання потреби та інтересу до засвоєння нового граматичного явища. Виклик мовленнєвої **інтенції** цікавим ігровим / комунікативним завданням. Показ дефіциту знань для виконання відповідного завдання. Загальна настанова щодо функції нової граматичної структури.

2. Пред'явлення нової граматичної структури в усному мовленні в типовій для молодших школярів ситуації.

3. Контроль первинного розуміння нової структури.

Здійснення перевірки: за реакцією учнів, за допомогою гри в перекладача, застосуванням лаконічних відповідей на альтернативні запитання вчителя.

4. Пояснення щодо функції та форми нової граматичної структури із застосуванням правил-інструкцій та елементів посиленої пошукової діяльності учнів.

5. Розпізнавання учнями нової граматичної структури у зв'язному ситуативному контексті з метою перевірки розуміння нової структури, її диференціювання від засвоєних раніше структур.

6. Підбивання підсумків роботи. Ознайомлення з наступною перспективою засвоєного.

Додаток 2

Організація тренування (вправляння) учнів в оперуванні новою граматичною структурою у мовленні

1. Постановка задачі стимулювання потреби та інтересу комунікативною, ігровою настановою вчителя.
2. Автоматизація дій учнів з новою граматичною структурою на рівні фрази.

Виконання тренувальних вправ з комунікативним та **пізнавально-ігровим** завданням: імітаційних, **підстановчих**, трансформаційних, у завершенні або розширенні висловлювання, в самостійному складанні висловлювань із окремих слів, поданих на картках, відповіді на запитання (загальні та спеціальні); добір необхідної пари тощо.

Примітка. Набір тренувальних вправ зумовлений труднощами засвоєння кожної конкретної граматичної структури та умовами реальної педагогічної ситуації. Але обов'язковим має бути фонетичне опрацювання нової граматичної структури. Автоматизації дій молодших школярів з новим граматичним матеріалом допомагає заучування дитячих віршиків, які можуть бути поетичною ілюстрацією правил-інструкцій, розучування дитячих пісень, про що вже йшлося раніше, застосування ігрових ситуацій на лінгвокраїнознавчій основі тощо.

3. Самостійні висловлювання учнів на рівні фрази з використанням нової граматичної структури при виконанні ігрових та комунікативних завдань.
4. Автоматизація дій учнів з новою граматичною структурою на рівні **понадфразової** єдності. Виконання умовно-комунікативних вправ на поєднання двох-трьох фраз: а) з однотипними структурами, б) з різними структурами (з новою та вивченою). Обмін репліками за схемою: твердження - твердження, запитання - відповідь, твердження - запитання, твердження - спрощення тощо.
5. Самостійне застосування граматичних структур відповідної структурної групи в ході ситуативної взаємодії, що моделюється на уроці.
6. Підбивання підсумків роботи. Оцінка навчально-мовленнєвої та навчально-ігрової діяльності дітей. Ознайомлення з подальшою комунікативною перспективою вивченого.

Практичне заняття № 5

Тема: Методика вивчення лексики на уроках іноземної мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання лексичного матеріалу.

Завдання: ознайомитися з метою і змістом навчання активного лексичного матеріалу; проаналізувати прийоми і способи подачі активного лексичного матеріалу та вправи, що використовуються в різних підручниках німецької мови для його засвоєння; оволодіти

ефективними способами і прийомами навчання активного лексичного матеріалу; навчитися складати і проводити фрагменти уроків з навчання активного лексичного матеріалу.

План

1. Активний, пасивний та потенціальний словниковий запас.
2. Характеристика лексичних навичок мовлення учнів початкової школи.
3. Процес засвоєння лексичного матеріалу: ознайомлення учнів з новими лексичними одиницями та автоматизація дій учнів початкової школи з новими лексичними одиницями активного, пасивного та потенціального словника.
4. Вправи для оволодіння лексиною:
 - диференційовані вправи;
 - вправи на повторення;
 - підстановчі та конструктивні вправи;
 - вправи на активізацію лексики в мовленні;
 - ігрові вправи для оволодіння лексиною.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Вєтохов О. Скажи, скільки слів ти знаєш? (Психологічні умови успішного навчання лексики іноземної мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.123 *(зробити нотатки)*
3. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 153-160 *(зробити нотатки)*
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
6. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
7. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.49-60
8. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86 *(зробити нотатки)*

2. Практичне завдання

1. Проаналізувати способи семантизації активного лексичного мінімуму в різних підручниках німецької мови початкової школи.
2. Виготовити дидактичний матеріал до ігор для оволодіння лексиною (користуючись посібником: Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.49-60).
3. Підготувати власні фрагменти уроків з навчання лексичних одиниць, використовуючи один із підручників німецької мови для початкового ступеня навчання. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Додаток 1

Організація ознайомлення учнів з новою лексиною ... (перелік лексичних одиниць)

1. Постановка задачі, стимулювання потреби та інтересу: накреслення перспективи застосування нової лексики: ігрової, комунікативної.
2. Пред'явлення нової лексики у мовленнєвому зразку (реченні) у відповідній ситуації на основі знайомих граматичних структур.
3. Пояснення лексичного матеріалу: 1) **семантизація** лексики, 2) демонстрація можливостей сполучення з іншими словами, 3) робота над формою слова (фонетичною, структурною, граматичною).

Примітка. Пояснення нової лексики вимагає застосування наступних правил:

1) головним компонентом пояснення нових лексичних одиниць є семантизація. Демонстрація взаємозв'язків нових слів і робота над їх формою мають факультативний характер. Вправлення в їх застосуванні зумовлено специфікою лексичної одиниці, рівнем мовленнєвої підготовки учнів, їх віковими особливостями;

2) **безперекладна** семантизація є методично доцільною щодо слів з конкретним значенням. Найпоширенішими є такі її способи: а) демонстрація учителем відповідних дій, предметів, зображувальної наочності; б) опора на здогадку учнів: ситуативну, контекстуальну, мовну)

3) перекладні способи **семантизації** доводять свою правомірність при роботі зі словами, які мають абстрактне значення, цікаву етимологію або є національними реаліями. При роботі зі словами з абстрактним значенням методично доцільним є однослівний переклад. Для лексичних одиниць з цікавою етимологією (наприклад, назв місяців, днів тижня, слів, що походять від спільної індоєвропейської прамови), а також для багатозначних слів слід застосовувати переклад-тлумачення. Ознайомлення з національними реаліями потребує використання лінгвокраїнознавчих коментарів.

4. Контроль в ігровій формі засвоєння семантики нової лексики. Виконання вправ на упізнавання.

Примітка. Вправи на упізнавання вимагають:

1) застосування **невербальних** дій як засобів упізнання, зокрема виконання серії команд; демонстрація предметів, малюнків, що відповідають змісту слів, які називає вчитель; диференціювання відповідних слів (наприклад, слів, що означають назви кольорів або назви тварин, або назви місяців тощо) від інших плесканням у долоні, підніманням руки, сигнальної картки тощо; виконання завдань з настановами: прослухати і намалювати; прочитати і намалювати; послухати і вказати на потрібний малюнок, іграшку, предмет; знайти відповідну пару; використання тесту на впізнання нової лексики тощо;

2) використання вербальних засобів контролю розуміння учнями значення нової лексики: відповідь на запитання вчителя / підручника, заповнення пропусків відповідними словами; розв'язування кросвордів, **чайнвордів** тощо.

5. Підсумки роботи: загальна оцінка діяльності учнів, їх заохочення. Ознайомлення з наступною перспективою застосування засвоєного.

Додаток 2

Організація тренування (вправляння) учнів у застосуванні нової лексики в мовленні на рівні фрази та **понадфразової** єдності

1. Постановка завдання. Виклик потреби та інтересу.
2. Автоматизація дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні фрази.

Виконання тренувальних вправ з ігровим або комунікативним завданням: імітаційних; **підстановчих**; трансформаційних; на завершення зразків мовлення, їх розширення; пошук відмінностей в малюнках, однакових за змістом; виконання завдань за змістом малюнків; складання речень із окремих слів, поданих у підручнику або на роздавальних картках; відповіді на запитання учителя / підручника тощо.

Примітка. Набір тренувальних вправ учитель визначає у відповідності до умов педагогічної ситуації. Але обов'язковим є фонетичне опрацювання нової лексики.

3. Самостійні висловлювання учнів на рівні фрази та **понадфразової** єдності з використанням нової лексики в ситуаціях під час взаємодії в іграх, конкурсах, змаганнях.

4. Підбивання підсумків роботи: оцінка навчально-мовленнєвої діяльності учнів, ознайомлення з наступною перспективою використання засвоєного: комунікативною, ігровою, прагматичною.

Практичне заняття № 6

Тема: Навчання аудіювання на уроках німецької мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання аудіювання іноземної (німецької) мови.

Завдання: ознайомитися з метою і змістом навчання аудіювання; проаналізувати способи і прийоми навчання аудіювання на

початковому ступені та вправи, що використовуються в різних підручниках німецької мови для формування вмінь аудіювання; оволодіти ефективними способами і прийомами навчання аудіювання німецькомовних текстів; навчитися складати і проводити фрагменти уроків з навчання аудіювання.

План

1. Характеристика аудіювання як мети і засобу навчання.
2. Цілі та зміст навчання аудіювання.
3. Система вправ для навчання аудіювання.
4. Етапи роботи з аудіотекстом для навчання аудіювання.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Ветохов О. Наслухатися іноземної мови (врахування психологічних явищ під час навчання аудіювання іноземної мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С.74 *(зробити нотатки)*
3. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 164-174 *(зробити нотатки)*
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
6. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83
7. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
8. Метьолкіна О.Б. Адаптивні вправи для індивідуалізованого енавчання аудіювання учнів 1 класу // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С.48-49 *(зробити нотатки)*
9. Метьолкіна О.Б. Ігри для навчання аудіювання молодших школярів // Іноземні мови. – 1997. – № 4. – С.67-69 *(зробити нотатки)*
10. Метьолкіна О.Б. Індивідуалізоване навчання аудіювання першокласників та шляхи його здійснення // Іноземні мови. – 1997. – № 1. – С.63-66 *(зробити нотатки)*

11. Метьолкіна О.Б. Корируючи та стимулюючі вправи для індивідуалізованого навчання аудіювання першокласників // Іноземні мови. – 1995. – № 2. – С.55-57 (зробити нотатки)
12. Метьолкіна О.Б. Методичні рекомендації щодо організації індивідуалізованого навчання аудіювання на підготовчому етапі школи з поглибленим вивченням англійської мови. –К.: Фундація ім.О.Ольжича, 1994. – 65с.
13. Овчинникова Л.П. Упражнения и тексты для аудирования // ИЯШ. – 1991. – №2. – С.102-105
14. Кульчицька О.Я. Deutsch. Texte zum Hörverstehen. 2. – 6. Klassen. (Німецька мова. Тексти для аудіювання. 2 – 6 класи). – Тернопіль: Мандрівець, 2005. – 80с.

2. Практичне завдання

1. Підготувати (підібрати) тексти для навчання аудіювання для кожного класу початкової школи за вимогами програми (по 2).
2. Вивчити вимоги програми до вмінь аудіювання в різних класах початкової школи. Виписати їх у таблицю:

Клас	Уміння	Тривалість звучання	Обсяг фрази	Незнайомі слова
1				
2				
3				
4				

3. Розробити і записати фрагмент уроку з навчання аудіювання на початковому ступені (користуючись методичними рекомендаціями для вчителя початкової школи). За власним бажанням вибрати один із аудіотекстів, виділити в ньому лексичний та граматичний матеріал, що може бути складним для учнів, а також труднощі змісту. Скласти завдання, що готують до слухання тексту та контролюють розуміння його змісту. Використовувати будь-який з чинних підручників німецької мови для початкової школи. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Додаток

Організація аудіювання тексту у пред'явленні вчителя / в звукозапису

1. Постановка завдання, стимулювання інтересу створенням комунікативної обстановки для запуску механізму прогнозування змісту тексту. Можливі варіанти навчальних дій:
 - введення учнів у контекст повідомлення в ході аудіювання вступного слова вчителя з опорою на ілюстрацію;

- робота над заголовком: пред'явлення заголовка на магнітній дошці, угадування за назвою тексту його можливого змісту;
 - організація короткої навчальної розмови за темою **аудіотексту** в режимі **учитель-клас**;
 - організація пошукової діяльності, спрямованої на здобуття цікавої інформації про... та її повідомлення 2-3 реченнями.
2. Зняття можливих труднощів аудіювання: фонетичних, лексичних, граматичних, змістових (лінгвокраїнознавчих).
 3. Цільова настанова до первинного **прослуховування**: прослухати і зрозуміти загальний зміст аудіотексту, бути готовими: дати короткі відповіді на: а) загальні запитання, б) альтернативні запитання, в) розділові запитання.
 4. Первинне аудіювання учнями тексту у пред'явленні вчителя із застосуванням ілюстративної опори.
 5. Перевірка розуміння загального змісту аудіотексту в ході відповідей учнів на: а) загальні запитання, б) розділові запитання, в) альтернативні запитання.
 6. Настанова до вторинного слухання: прослухати і зрозуміти деталі змісту аудіотексту, бути готовими дати відповіді на спеціальні запитання або виконати інші завдання.
 7. Організація повторного слухання тексту у пред'явленні вчителя або у звукозапису з використанням вербальних опор (ключових запитань на дошці або в підручнику).
 8. Перевірка детального розуміння змісту аудіотексту. Варіанти перевірки:
 - відповіді на спеціальні запитання вчителя;
 - участь у грі-змаганні між командами „Папужок” та „Мавпочок” на кращого перекладача;
 - виконання тесту систематизації: Розташуй малюнки у відповідності до змісту прослуханого;
 - виконання тесту множинного вибору;
 - виконання завдання: Прослухай і намалюй.
 9. Підбиття підсумків роботи. Загальна оцінка діяльності учнів, їх заохочення. Ознайомлення з перспективою наступної роботи.

Практичне заняття № 7

Навчання діалогічного мовлення на уроках німецької мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання діалогічного мовлення.

Завдання: ознайомитися з метою і змістом навчання діалогічного мовлення; проаналізувати способи і прийоми навчання діалогічного мовлення на початковому етапі та вправи, що використовуються в різних підручниках; оволодіти ефективними способами і прийомами навчання діалогічного мовлення; навчитися складати і

проводити фрагменти уроків з навчання діалогічного мовлення у початковій школі.

План

1. Характеристика діалогічного мовлення.
2. Вимоги програми з іноземної (німецької) мови до діалогічного мовлення учнів початкової школи.
3. Система вправ для навчання діалогічного мовлення.
4. Навчально-мовленнєва ситуація для розвитку усного мовлення.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 174-177 (*зробити нотатки*)
4. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
5. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83
6. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
7. Діалогічне мовлення // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 5. – С.117 (*зробити нотатки*)
8. Павлюк З. Вчити мові живій, а не спрощеній // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.60 (*зробити нотатки*)
9. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
10. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.
11. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77
12. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для вивчення німецької мови // Іноземні мови. – 1997. – № 3. – С.17-21
13. Рабская С.М. Парная и групповая формы работы на уроках немецкого языка в 4 классе // ИЯШ. – 1986. - №6. – С.46-48

14. Сажко Л.А. Використання підстановчих вправ у навчанні діалогічного мовлення // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – С.19-20 (зробити нотатки)

2. Практичне завдання

1. Опрацювавши літературу, охарактеризувати психологічні та лінгвістичні особливості діалогічного мовлення, які слід враховувати у процесі навчання цього виду мовленнєвої діяльності.
2. Проаналізувати динаміку розвитку вмінь діалогічного мовлення учнів з 2 до 4 класу і внести їх у таблицю:

Клас	Уміння	Обсяг діалогу
1		
2		
3		
4		

3. Проаналізувати вправи для навчання діалогічного мовлення в чинних підручниках німецької мови: визначити групу (вид), до якої належать вправи, мету і найбільш ефективний режим їх виконання.
4. Виготовити дидактичний матеріал до ігор для оволодіння діалогічним мовленням (користуючись посібником: Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77).
5. Спланувати і скласти фрагмент уроку з елементами навчання діалогічного мовлення на початковому ступені. Використати при цьому будь-який з чинних підручників німецької мови для початкової школи. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Додаток

Організація діалогічного мовлення учнів на базі автентичного діалогу-зразка

1. Постановка завдання, стимуляція потреби та інтересу. Наприклад, зацікавленням учнів перспективою спілкування з носіями мови, що мають їх незабаром відвідати (німецькими ровесниками, їх вчителями, туристами), показом дефіциту знань та вмінь, потрібних для цього: стереотипів поведінки носіїв мови, відповідних формул мовленнєвого етикету тощо.
2. Підготовка учнів до слухання фонограми автентичного діалогу-зразка. Зняття труднощів лексичного та фонетичного характеру.
3. Первинне аудіювання фонограми автентичного діалогу з використанням графічної опори.
4. Контроль розуміння змісту діалогу у формі гри в перекладача.

5. Фонетичне опрацювання діалогу: позначення наголошених слів легеньким постукуванням по парті або плесканням у долоні, відтворення за вчителем ритмізованих рухів, що позначають ритмічну організацію реплік.
6. Відтворення учнями тексту діалогу хором за схемою: а) учитель дає спонукальні репліки, а учні - реактивні, б) учні дають спонукальні репліки, вчитель - реактивні.
7. Модифікація діалогу-зразка з опорою на **підстановчі** елементи і відповідну наочність, наприклад, плакат діалогу-зразка.
8. Конкурс на краще розігрування трансформованого діалогу.
9. Взаємодія учнів у запропонованій рольовій грі за змістом автентичного діалогу.
10. Підбиття підсумків.

Примітка. Бажано поєднувати роботу над фонетичним аспектом діалогу-зразка з навчанням дітей прийомів драматизації. Цікавою формою контролю в цьому плані є ляльковий театр або конкурс акторів.

Практичне заняття № 8

Навчання монологічного мовлення на уроках німецької мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання монологічного мовлення.

Завдання: ознайомитися з метою і змістом навчання монологічного мовлення; проаналізувати способи і прийоми навчання монологічного мовлення на початковому етапі та вправи, що використовуються в різних підручниках для формування вмінь монологічного мовлення; оволодіти ефективними способами і прийомами навчання іншомовного монологічного мовлення; навчитися складати і проводити фрагменти уроків з навчання монологічного мовлення у початковій школі.

План

1. Характеристика монологічного мовлення.
2. Цілі та зміст навчання монологічного мовлення.
3. Етапи і система вправ для навчання монологічного мовлення.
4. Мовні особливості монологічного мовлення.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.

3. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С.174-177 (*зробити нотатки*)
5. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83
6. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
7. Павлюк З. Вчити мові живій, а не спрощеній // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.60
8. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
9. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.
10. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77
11. Пащук В.С. Вправи для навчання монологічного мовлення на основі автентичного художнього твору // Іноземні мови. – 2001. – № 1. – С.37-39 (*зробити нотатки*)

2. Практичне завдання

1. Сформулювати цілі і зміст навчання монологічного мовлення в початковій школі. Вивчити вимоги програми до монологічного мовлення учнів початкової школи та виписати їх у таблицю:

Клас	Уміння	Обсяг монологу
1		
2		
3		
4		

2. Проаналізувати вправи для навчання монологічного мовлення в чинних підручниках німецької мови: визначити групу (вид), до якої вони належать, мету і найбільш ефективний режим їх виконання.
3. Виготовити дидактичний матеріал до ігор для оволодіння монологічним мовленням (користуючись посібником: Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77).

4. Спланувати і скласти фрагмент уроку з елементами монологічного мовлення на початковому ступені. Використати при цьому будь-який з чинних підручників німецької мови для початкової школи. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя. Інші студенти виконуватимуть роль учнів.

Практичне заняття № 9

Тема: Навчання читання на уроках німецької мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання читання іноземної (німецької) мови.

Завдання: ознайомитися з метою і змістом навчання читання; проаналізувати прийоми і способи навчання читання на початковому етапі та вправи, що використовуються в різних підручниках німецької мови для формування вмінь читання; оволодіти ефективними способами і прийомами навчання читання іншомовних текстів; навчитися складати і проводити фрагменти уроків з навчання читання.

План

1. Цілі навчання читання та вимоги програми до оволодіння учнями цим видом мовленнєвої діяльності.
2. Функції (призначення) іншомовного тексту як джерела інформації.
3. Класифікація видів читання.
4. Диференційований підхід до іншомовного тексту в залежності від його характеру (художній, суспільно-політичний, науково-популярний, тематичний).
5. Передтекстові (підготовчі) і післятекстові (контрольні) завдання у навчанні читання.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 177-182 (*зробити нотатки*)

5. Бігич О.Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників з використанням ілюстрованої наочності // Іноземні мови. – 1998. – № 4. – С.48-49 *(зробити нотатки)*
6. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.
7. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77
8. Денисенко М. Побачив – запам'ятав – навчився! (Як правильно використовувати наочність при навчанні читання англійською мовою учнів початкової школи) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 3. – С.112 *(зробити нотатки)*
9. Чернявская Л.А. Чтение на иностранном языке как средство развития опыта общения учащихся (начальный этап обучения немецкому языку) // ИЯШ. – 1985. - №1. – С.22-28

2. Практичне завдання

1. Визначити вимоги програми щодо вмінь читання в різних класах початкової школи. Виписати їх у таблицю:

Клас	Уміння	Характер тексту	Обсяг тексту	Незнайомі слова
1				
2				
3				
4				

Проаналізувати динаміку розвитку вмінь читання учнів з 1 по 4 класи.

2. Проаналізувати завдання та вправи для читання, визначити вид читання і способи контролю розуміння тексту в 2 класі.
3. Виготовити дидактичний матеріал до ігор для навчання читання та техніки читання (користуючись посібником: Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.64-77).
4. Розробити свій фрагмент уроку з навчання читання до будь-якої теми 4 класу (на вибір). Використати будь-який з чинних підручників німецької мови для початкової школи. Приготувати необхідне унаочнення. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Додаток 1

Організація навчання виразного декламування та інсценізації зразка твору дитячої німецької поезії або дитячого фольклору

1. Постановка завдання, виклик потреби та інтересу: а) на основі цікавого літературно-історичного **коментаря**, б) ознайомлення з перспективою практичного застосування даного матеріалу (наприклад, виступ на

- батьківських зборах, участь у конкурсі між паралельними класами на кращого декламатора).
2. Первинне слухання твору у пред'явленні вчителя з його **пофразовим** перекладом.
 3. Вторинне **аудіювання** твору у звукозапису.
 4. Контроль розуміння змісту твору у формі гри в перекладача.
 5. Хорова декламація за вчителем з відбиванням ритму в опорі на графічну розмітку тексту.
 6. Повторення рядків вірша / римування за вчителем з відповідними рухами, що ілюструють зміст, у формі гри „Школа юних акторів».
 7. Контроль засвоєння у формі гри „Кінозірка». Спочатку вчитель, а потім 2-3 учні показують ті чи інші рухи, пов'язані зі змістом твору, а діти їх хором коментують відповідними рядками.
 8. Підготовка до конкурсу на кращого актора в малих групах (командах).
 9. Конкурс на кращого актора-декламатора між переможцями команд.
 10. Підбиття підсумків.

Додаток 2

Організація читання учнями тексту вголос

1. Постановка задачі, стимулювання потреби та інтересу: читання конкретного тексту з комунікативним або ігровим завданням. Наприклад: а) підготувати звукового листа своїм німецьким ровесникам про..., для чого озвучити текст (зміст якого використовується в якості листа) і провести конкурс на краще озвучування; б) прочитати текст і підготуватися до конкурсу на кращого читця; в) провести конкурс між малими групами на кращого диктора для озвучування кадрів **відеофільмів** тощо.
2. Контроль розуміння змісту тексту: а) за допомогою гри в перекладача, б) в ході відповідей на запитання вчителя.
3. Первинне слухання зразкового читання вчителя / фонограми тексту з відкритими книгами.
4. Пояснення інтонаційних особливостей тексту. Складання фонетичної розмітки частини тексту (розмітка пауз, наголосу, мелодії).
5. Повторне слухання зразкового читання (у звукозапису або пред'явленні вчителя) з опорою на його графічну розмітку. Читання за диктором / учителем із збереженням правил синтагматичного членування речень, логічного наголосу, пауз, інтонації з відбиванням ритму фраз, що промовляються.
6. Організація виразного читання в парах або малих групах з комунікативним або ігровим завданням.
7. Контроль виразного читання у формі звітування окремих пар (груп) при виконанні іншими учнями функції асистентів учителя, які допомагають йому виявити кращих читців.
8. Підбиття підсумків роботи. Оцінка діяльності учнів. Ознайомлення з комунікативною перспективою проведеної роботи.

Практичне заняття № 10
Тема: Навчання техніки письма та писемного
іншомовного мовлення

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для навчання техніки письма та писемного іншомовного мовлення.

Завдання: ознайомитися з метою та змістом навчання техніки письма та писемного мовлення; навчитися аналізувати навчальний матеріал і визначати труднощі навчання техніки письма та писемного мовлення; складати вправи для навчання техніки письма та писемного мовлення; планувати і проводити фрагменти уроків з навчання техніки письма та писемного мовлення; складати завдання для визначення рівня володіння учнями навичками техніки письма і вміннями писемного мовлення; розробляти наочні посібники для навчання техніки письма та писемного мовлення.

План

1. Мета і зміст навчання письма в початковій школі. Роль письма у навчанні іноземної мови. Вимоги програми.
2. Навчання техніки письма. Вправи для формування каліграфічних та орфографічних навичок.
3. Письмо як засіб навчання та контролю.
4. Навчання писемного мовлення.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. Пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская, А.Ф. Будько, С.И. Петрова .- 6-е изд., стереотип .- Мн.: Выш. Шк., 2000 .- 522с.
3. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
4. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 182-184 (*зробити нотатки*)
5. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.77-81
6. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.

7. Бігич О.Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників // Іноземні мови. – 1998. – № 4. – С.48-50 (зробити нотатки)
8. Грибанова К.Н. Обучение письменной речи на начальном этапе // ИЯШ. – 1999. - №2. – С.18 (зробити нотатки)

2. Практичне завдання

1. Вивчити вимоги програми до техніки письма і писемного мовлення у початковій школі та виписати їх у таблицю:

Клас	Навички та вміння	Обсяг висловлювання
1		
2		
3		
4		

2. Проаналізувати в різних підручниках німецької мови для 1 – 4 класів:
 - вправи для навчання техніки письма;
 - вправи для навчання писемного мовлення;
 - письмові контрольні вправи (з контрольних уроків).
 Визначити їх мету, тип і вид. Навести свої приклади вправ для навчання письма та писемного мовлення.
3. Виготовити дидактичний матеріал до ігор для навчання письма та писемного мовлення (користуючись посібником: Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.77-81).
4. Підготувати власні фрагменти уроків з елементами навчання техніки письма у будь-якому класі. Підібрати або розробити необхідні наочні посібники, запропонувати власні вправи. На занятті розіграти свій фрагмент, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

Практичне заняття № 11

Тема: Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в початковій школі

Мета: оволодіти методичними вміннями, необхідними для індивідуалізації процесу навчання, навчання іноземної мови за інтенсивною методикою; ознайомитися з основними функціями різних видів контролю на уроках іноземної мови та оволодіти способами їх реалізації, з основними вимогами до кваліфікації вчителя іноземної мови початкової школи.

Завдання: навчитися добирати види та форми контролю, адекватні цілям; ознайомитися з принципами методу активізації резервних

можливостей особистості і колективу; навчитися забезпечувати практику у спілкуванні, організовувати колективну взаємодію учнів на уроці; ознайомитися з основними шляхами індивідуалізації процесу навчання іноземної мови, навчитися співвідносити види індивідуалізації зі способами, прийомами і засобами їх реалізації.

План

1. Індивідуалізація процесу навчання іноземної мови.
2. Інтенсивне навчання іноземної мови.
3. Сучасні вимоги до кваліфікації вчителя іноземної мови.
4. Контроль у навчанні іноземної мови.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. І перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
2. Перлова В. Складові педагогічної майстерності: класифікація професійно-педагогічних умінь // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.87 (*зробити нотатки*)
3. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – С. 203-228 (*зробити нотатки*)
4. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.139 – 180
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
6. Николаева С.Ю. Индивидуализация обучения иностранным языкам: Монография. – К., 1987. – 137с.
7. Микитюк С.М. Освітньо-виховна робота – потенціал розвитку учнів (для вчителів німецької мови). – Вижниця: Черемош, 2004. – 148с.
8. Мастерство и личность учителя. На примере деятельности учителя иностранного языка / Е.И.Пассов, В.П.Кузовлев, Н.Е.Кузовлева и др. – М.: Флинта. Наука, 2001. – 238с.
9. Бойко Н.В. Провідна роль вчителя на уроці німецької мови як іноземної у початковій школі // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. – Випуск ІХ. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2006. – С.81
10. Усатюк А.Л. Активізація навчальної діяльності на уроках іноземної мови // Іноземні мови. – 1998. – № 3. – С.8-9
11. Цетлин В.С. Какими профессиональными качествами должен обладать учитель иностранного языка? // ИЯШ. – 1996. - №3. – С.28-29 (*зробити нотатки*)

12. Пилипчик М. Сучасні роль та функції вчителя англійської мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С.39 (зробити нотатки)
13. Алексєєнко І.В. Назустріч тестам (підготовка тестового матеріалу для контролю вмінь і навичок іншомовного спілкування учнів початкової школи) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С.112 (зробити нотатки)
14. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти: 12-бальна система / М-во освіти і науки України; Ін-т педагогіка АПН України. – К.: Перше вересня та ін., 2000. – С. 3-8; 39-48
15. Рабинович Ф.И. Контроль на уроке иностранного языка // ИЯШ. – 1987. - №1. – С.10-16
16. Вопросы контроля обученности учащихся иностранному языку / Под. ред. А.А.Миролюбова. – Обнинск: Титул, 1999. – 112с.
17. Несін Ю. Двадцять мудрих думок для вчителя іноземної мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 5-6. – С.78 (зробити нотатки)

2. Практичне завдання

1. Розробити картки для учнів початкової школи (клас на вибір) для розвитку вмінь монологічного (діалогічного) мовлення з низьким, середнім і високим рівнями володіння цим видом мовлення діяльності.
2. Проаналізувати вправи будь-якого уроку, теми, класу (на вибір) і визначити, які з них відносяться до вправ етапу тренування у спілкуванні, а які – до вправ етапу практики у спілкуванні.
3. Скласти власні тестові завдання (граматичні або лексичні), використати при цьому будь-які з чинних підручників німецької мови для початкової школи.
4. Проаналізувати подані таблиці.

Аналітичні (гностичні) вміння вчителя

Спеціаліст учитель II категорії	Учитель першої категорії	Учитель вищої категорії
Знає основні параметри уроку і вміє адекватно аналізувати власні уроки та уроки колег. Спроможний оцінити НМК та інші навчальні матеріали з німецької мови з метою визначення їх відповідності/невідповідності конкретним навчальним програмам та індивідуальним особливостям учнів, а також проаналізувати адекватність використання тих чи інших	Уміє методично грамотно аналізувати власні уроки та уроки колег, відзначаючи не тільки недоліки та достоїнства, але й визначаючи об'єктивні та суб'єктивні причини, покладені в їх основу. Під час аналізу уроку пропонує конструктивні рішення щодо оптимізації навчального процесу. Спроможний аналізувати і рецензувати навчальну	Уміє провести грамотний, критичний і конструктивний самоаналіз уроку іноземної мови. демонструє високий рівень професійно-педагогічної рефлексії. Аналізує та рецензує навчально-методичні матеріали з іноземної мови та методики її викладання. Уміє підбирати необхідний практичний і теоретичний матеріал для оновлення

завдань, форм роботи, логіку їх подання в різних ситуаціях навчального спілкування.	літерату з іноземних мов.	змісту навчання з урахуванням вікових та інших здібностей тих, хто вчиться.
---	---------------------------	---

Дослідницькі вміння вчителя

Спеціаліст учитель II категорії	Учитель першої категорії	Учитель вищої категорії
Практично не веде самостійного наукового дослідження, але бере участь в роботі методичного об'єднання і спроможний зробити повідомлення на запропоновану тему. Має необхідні академічні навички.	Має достатні навички академічної роботи. Може підготувати доповідь і виступати з повідомленням на різні професійні теми. Бере участь в експериментальних проектах.	Самостійно визначає тему дослідження, намічає план і логіку подальшої роботи, має необхідні навички роботи з літературою, виявляє самостійність у висновках. Бере участь у наукових конференціях і семінарах. Публікує статті і виступає з науковими доповідями.

Практичне заняття № 12

Позакласна робота з німецької мови у початковій школі

Мета: ознайомитися з основними характеристиками позакласної роботи з іноземної (німецької) мови, оволодіти основними методичними вміннями, необхідними для планування та реалізації різних видів позакласної роботи.

Завдання: навчитися визначати методичні вимоги до позакласної роботи; добирати форми та види позакласної роботи, адекватні цілям навчання; методично правильно планувати різні види позакласної роботи з німецької мови; аналізувати, робити висновки, формулювати пропозиції щодо вдосконалення сценаріїв позакласних заходів; розробляти сценарії позакласних заходів.

План

1. Мета і принципи організації роботи з іноземної (німецької) мови.
2. Форми і види позакласної виховної роботи з іноземної (німецької) мови.
3. Зміст, структура та методика проведення Тижня німецької мови у початковій школі.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. / Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 2002.- С.

2. Микитюк С.М. Освітньо-виховна робота – потенціал розвитку учнів (для вчителів німецької мови). – Вижниця: Черемош, 2004. – 148с.
3. Мокроусова Г.И., Кузовлева Н.С. Организация внеклассной работы по немецкому языку. – М.: Просвещение, 1989. – 189с. *(зробити нотатки)*
4. Мягкова Е.В. Игры на уроке немецкого языка и на занятиях кружка в 4 классе // ИЯШ. – 1990. - №2. – С.104-108
5. Савина С.Н. Внеклассная работа по иностранным языкам. – М.: Просвещение, 1991. – 160с. *(зробити нотатки)*
6. Палій Є. Іноземні мови в житті І.Франка // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 4. – С.52 *(зробити нотатки)*
7. Гурман Г. Іван Франко і німецька література (Урок-конференція, присвячена 150-річчю І.Франка) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 4. – С.52 *(зробити нотатки)*
8. Гащенко О., Шинкаренко Т. Зимові свята в Німеччині та Україні (Інтегрований бінарний урок з німецької мови та громадській освіти у 4 класі) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.36 *(зробити нотатки)*
9. Фауст. Гете // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.42 *(зробити нотатки)*
10. Васильківська Л., Ковальчук Н. Христос Воскрес! (Станційна гра на тему «Великодень») // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С.116 *(зробити нотатки)*
11. Ананьєва Н. Серце Європи – Австрія // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 2. – С.88 *(зробити нотатки)*
12. Сологуб М.Л., Виноградова К.М. Що є на землі людина? (Інтегрований урок-роздум) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.42 *(зробити нотатки)*
13. Сулим В. Мавка заговорила німецькою (За підтримки Львівського національного університету ім. Івана Франка побачив світ перший переклад «Лісової пісні» німецькою мовою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 6. – С.84 *(зробити нотатки)*
14. Пудляк Т. Свято німецького букваря // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 2. – С.64 *(зробити нотатки)*
15. Фоміна Г. Пісня – як джерело взаєморозуміння (Використання новітніх методик у процесі розвитку соціально-культурної компетенції) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.106 *(зробити нотатки)*
16. Івашньова С. «Німеччина – моя любов» (Матеріали до проведення історико-літературної світлиці) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.76 *(зробити нотатки)*
17. Конончук Л., Тряси борода Л. Подорожуємо Німеччиною (Сценарій вікторини для учнів 7 класу) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 3. – С.62 *(зробити нотатки)*

18. Шалагінов Б. Монографічний аналіз вірша «Das Mädchen aus der Fremde» (До 200-ої річниці смерті Ф.Шіллера) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 2. – С.120 *(зробити нотатки)*
19. Лазурко О. День німецької мови: Wir lieben Deutsch у 6-7 класах // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С.42 *(зробити нотатки)*
20. Ситдикова І. Знання, втілене у пісні (Використання сучасного пісенного матеріалу у процесі навчання французької мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С.54 *(зробити нотатки)*
21. Лазурко О. У королівстві ABC (Підсумковий урок-свято у 2 класі) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 4. – С.44 *(зробити нотатки)*
22. Кіт Д. Хліб – усьому голова (Інтерактивний урок у 9-му класі) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.88 *(зробити нотатки)*
23. Ситдикова І. Нам пісня допомагає ... вчитися (Інформаційні технології на допомогу вчителю) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.100 *(зробити нотатки)*
24. Шалагінов Б. Розвиваючи творчу уяву читача (Монографічний аналіз вірша Г.Гейне «Лорелей») // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С.109 *(зробити нотатки)*
25. Ковальчук Н., Васильківська Л. Дружба, любов, сім'я (Методична розробка для розвитку навичок усного та писемного мовлення) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2007. – № 5-6. – С.48 *(зробити нотатки)*
26. Панюшкіна О. Позакласна робота з німецької мови в школі. – К.: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 128с.

2. Практичне завдання

1. Визначити основні форми позакласної роботи з німецької мови і дати характеристику кожній з них. До кожної форми позакласної роботи з німецької мови потрібно добрати певні види позакласної діяльності учнів, перелік яких подано нижче, і заповнити таблицю:

Індивідуальні	Групові	Масові	Об'єднуючі	Комплексні
А	Б	В	Г	Д
Розучування віршів, ролей до вистав	Гурток перекладачів	Вечір-свято	Літературний клуб	Тиждень іноземної мови
...	...	...	...	...

- Театр ляльок;
- Секція шанувальників німецької поезії;
- Підготовка доповідей або повідомлення до конференції, дискусії;
- Усний журнал;

- Ранок «В гостях у казки»;
- Вечір-портрет;
- Прес-конференція;
- Літературний клуб;
- Шкільний поштамт;
- Розучування віршів, ролей до вистави тощо;
- Гурток перекладачів;
- Драматичний гурток;
- Клуб веселих та кмітливих (КВК);
- Вечір-свято;
- Конкурс на краще читання віршів;
- Тиждень іноземної мови;
- Випуск стінгазети.

2. Скласти план проведення Тижня німецької мови в середній загальноосвітній школі для 1 – 4 класів.

День Тижня	Зміст роботи	Класи, які беруть участь
Понеділок		
Вівторок		
Середа		
Четвер		
П'ятниця		

3. Розробити свій фрагмент позакласного заходу (клас та захід на вибір), дотримуючись відповідної структури позакласної роботи.

Практичне заняття № 13

Тема: Гра – основна форма роботи на уроці німецької мови в початковій школі

Мета: ознайомитися з поняттями «гра», «дидактична гра» у методиці викладання іноземних мов.

Завдання: навчитися складати ігрові завдання (ігри дидактичного характеру) до кожного із видів мовленнєвої діяльності та для формування фонетичних, лексичних, граматичних навичок і вмінь.

План

1. Поняття «гра», «дидактична гра» у методиці викладання іноземної мови.
2. Класифікація ігор.
3. Особливості навчання іншомовного спілкування із застосуванням гри.
4. Труднощі при використанні ігор та шляхи їх подолання.
5. Планування уроків із використанням гри у початковій школі.

Попередня підготовка

1. Опрацювати літературу:

1. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для навчання німецької мови // Іноземні мови. – 1996.- №4.- С.26-34
2. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для навчання німецької мови // Іноземні мови. – 1997.- №2.- С.8-11
3. Бориско Н.Ф., Красовська Н.О. Ігрові вправи для навчання німецької мови // Іноземні мови. – 1997.- №4.- С.6-10
4. Бойко Н.В. Гра як метод навчання німецької мови // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія педагогічна. – Випуск VI. – Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2005. – С.74 *(зробити нотатки)*
5. Василенко М. Граючись – виграємо: Використання гри як основного методу навчання іншомовного спілкування на початковому етапі // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003.- №1.- С.104-108 *(зробити нотатки)*
6. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні // Рідна школа. – 2000.- №4.- С.63-64 *(зробити нотатки)*
7. Колосов П. Місце навчальної гри у методичній системі сучасної дидактики // Рідна школа. – 2000.- №11.- С.65-67
8. Кочергіна Л. Місце і роль гри у системі навчання іноземної мови // Рідна школа. – 2005.- №3.- С.48-50
9. Кудикіна Н. Ретроспективний погляд на формування сучасної моделі ігрової діяльності // Шлях освіти. – 2003.- №1.- С.46-49
10. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид.2-е, випр. і перероб. /Кол.авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002.- 328с.
11. Фічора Т. Навчаємо із задоволенням – вивчаємо із успіхом (гра та ігрова ситуація як один із найефективніших методів навчання на початковому і середньому етапах вивчення іноземної мови // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003.- №4.- С.80-89 *(зробити нотатки)*
12. Шкваріна Т. Класифікація ігор та ігрових вправ у дошкільному навчанні іноземної мови // Рідна школа. – 2004.- №9.- С.45-47
13. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22
14. Довідник учителя німецької мови в запитаннях та відповідях / Авт.-упорядн. С.Ф. Корогодіна, О.С. Любченко. – Х.:Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 576с.
15. Бойко Н.В., Іванова Л.О. Дидактичні ігри на уроках німецької мови: навчально-методичний посібник для вчителів і студентів. – Кам'янець-Подільський, 2007. – С.77-81
16. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.

2. Практичне завдання

1. Скласти різноманітні ігрові завдання до кожного виду мовленнєвої діяльності для учнів початкової школи. Підібрати або розробити необхідні наочності. На занятті розіграти їх, виконуючи роль вчителя, студенти – учнів.

3.4. Самостійна робота

№ з/п	Питання	Години	Форми контролю
1.	Система освіти в Україні та викладання іноземних мов.	2	Опитування
2.	Шкільний курс іноземної мови як наука і навчальна дисципліна.	2	Опитування
3.	Методика викладання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками.	2	Опитування
4.	Система навчання іноземної мови.	4	Опитування
5.	Методи та прийоми навчання іноземної мови.	2	Опитування
6.	Засоби навчання іноземної мови.	2	Опитування
7.	Лінгвопсихологічні основи навчання іноземних мов.	2	Опитування
8.	Методика вивчення фонетики.	6	Опитування, написання плану-конспекту уроку
9.	Методика вивчення граматики.	6	Опитування, написання плану-конспекту уроку
10.	Методика вивчення лексики.	6	Опитування, написання плану-конспекту уроку
11.	Навчання аудіювання.	6	Опитування, написання плану-конспекту уроку
12.	Навчання діалогічного мовлення.	6	Опитування, написання плану-

			конспекту уроку
13.	Навчання монологічного мовлення.	6	Опитування, написання плану- конспекту уроку
14.	Навчання читання.	6	Опитування, написання плану- конспекту уроку
15.	Навчання письма та писемного мовлення.	6	Опитування, написання плану- конспекту уроку
16.	Типи уроків з іноземної мови, їх структура та методика проведення.	2	Опитування
17.	Організація та забезпечення процесу навчання в початковій школі.	2	Опитування
18.	Позакласна робота з іноземної мови.	2	Опитування, написання плану- конспекту уроку
19.	Аналіз уроку з іноземної мови.	2	Опитування
20.	Методи навчання іноземних мов.	2	Опитування
21.	Гра – основна форма роботи на уроці.	2	Опитування, підбір дидактичного матеріалу
22.	Методична робота вчителя іноземної мови.	2	Опитування
23.	Система вправ для формування навичок та вмінь мовлення.	2	Опитування, підбір дидактичного матеріалу

3.5. Індивідуальна робота

Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань з методики раннього шкільного навчання іноземних мов спрямовано на забезпечення управління процесом самостійної конструктивно-планувальної та дослідної діяльності майбутніх учителів під час їхньої активної педагогічної практики

у початкових класах. Воно має допомогти їм здійснити на практиці зв'язок методичної теорії з технологією шкільного викладання іноземної мови в умовах реальної педагогічної ситуації і зробити цю діяльність більш прицільною, конкретною, практично орієнтованою і водночас індивідуалізованою.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання зі шкільного курсу іноземної (німецької) мови та методики його викладання – це поза аудиторна самостійна робота студентів прикладного характеру, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, сформованих у процесі опанування навчальною дисципліною і завершується разом зі складанням підсумкового іспиту. Мета цих завдань – практичне застосування знань студентів з навчальної дисципліни та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст індивідуально-дослідних завдань зі шкільного курсу німецької мови та методики його викладання.

1. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі мотиваційне забезпечення навчальної діяльності ваших учнів на цьому уроці.
2. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі реалізацію освітнього потенціалу цього уроку.
3. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі реалізацію розвиваючого потенціалу цього уроку.
4. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі реалізацію виховного потенціалу цього уроку.
5. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі реалізацію принципів автентичності та **соціокультурної** спрямованості процесу навчання німецької мови.
6. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови у... класі реалізацію методичного принципу **комунікативності** в ході проведення цього уроку.
7. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови в ... класі реалізацію методичного принципу урахування рідної мови учнів у ході проведення даного уроку.
8. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови в ... класі реалізацію принципу індивідуалізації навчального процесу в ході проведення цього уроку.
9. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови в ... класі реалізацію принципу колективної взаємодії в ході проведення цього уроку.
10. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови в ... класі реалізацію методичного принципу диференціації та інтеграції навчання іноземної мови в ході проведення даного уроку.
11. Обґрунтуйте на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови в ... класі реалізацію дидактичного принципу цілісності впливу навчально-виховного процесу в ході проведення даного уроку.

12. Доведіть на матеріалі звітнього плану-конспекту уроку німецької мови в ... класі правомірність застосування допоміжних засобів (технічних, **нетехнічних**), запланованих для використання на даному уроці. Обґрунтуйте їх доцільність для активізації навчальної діяльності ваших учнів і забезпечення її щільності та результативності.
13. Складіть тематичний план серії уроків, які ви маєте провести під час педагогічної практики в ... класі на матеріалі підручника ... Обґрунтуйте його методичну доцільність з точки зору взаємодії цілей і задач уроків цієї серії, їх спроможності забезпечити системну і взаємопов'язану роботу з формування мовних навичок (фонетичних, лексичних, граматичних) та розвитку мовленнєвих умінь в **аудіюванні**, говорінні, читанні і письмі на їх основі.
14. Проведіть на матеріалі звітнього плану-конспекту уроку у ... класі аналіз вправ, запланованих для реалізації практичних задач цього уроку. Доведіть їх методичну ефективність для формування відповідних мовних навичок і вмінь мовлення.
15. Проведіть аналіз змісту навчального циклу ... підручника з німецької мови (конкретно якої) для учнів ... класу з точки зору його насиченості одиницями **соціокультурної** інформації: фоною лексикою, національними реаліями, формулами мовленнєвого етикету, елементами фольклору. Зробіть, у разі потреби, конструктивні висновки стосовно модернізації змісту навчального матеріалу цього циклу.
16. Доведіть методичну доцільність структури і змісту звітнього уроку іноземної мови в ... класі з точки зору: 1) послідовності етапів уроків, 2) відповідності прийомів навчання запланованим практичним задачам, 3) раціонального співвідношення тренувальних і власне мовленнєвих вправ, 4) відповідності навчального матеріалу віковим інтересам ваших учнів.
17. Доведіть методичну доцільність фонетичної зарядки, запланованої у звітньому плані-конспекті уроку німецької мови в ... класі з точки зору: 1) відповідності її змісту віковим інтересам учнів, 2) його лінгвокраїнознавчої, **лінгвопізнавальної** та комунікативної цінності, 3) ефективності змісту **фонзарядки** для: а) настройки артикуляційного апарату, б) для запуску іншомовного мовленнєвого ритму як пускового сигналу до наступної мовленнєвої діяльності. Запропонуйте добірку матеріалу для проведення **фонзарядок** у відповідності з цими критеріями на уроках в ... класі.
18. Доведіть методичну доцільність проведення **психолого-педагогічної** розрядки на звітньому уроці іноземної мови в ... класі у формі динамічної паузи. Які фактори враховані вами для забезпечення оптимального ритму навчальної праці учнів даної вікової категорії і попередження спаду інтересу та працездатності? Які прийоми і види роботи рекомендуєте для проведення динамічних пауз на уроках іноземної мови в ... класі. Запропонуйте добірку навчального матеріалу для проведення динамічних пауз.

19. Доведіть методичну правомірність організації кінцевого етапу уроку німецької мови у ... класі, запланованому у звітному поурочному плані. Яким вимогам мають відповідати основні компоненти цього етапу: домашнє завдання, оцінювання навчальної діяльності, підбиття підсумків з точки зору цілеспрямованості уроку, а також заохочення учнів, формування в них відчуття прогресу в оволодінні німецькою мовою, позитивної самооцінки? Ваші рекомендації у цьому напрямі.
20. Доведіть за матеріалами звітного плану-конспекту уроку доцільність вирішення задачі ознайомлення учнів ... класу з новою лексикою ... і навчання оперувати нею в мовленні. Визначте, в чому полягають елементи творчої новизни (якщо такі є), запропоновані вами, у порівнянні з прийомами підручника, за яким ви навчали. Як це позначилось на результативності навчання?
21. Доведіть доцільність вирішення у звітному плані-конспекті уроку німецької мови в ... класі задачі ознайомлення учнів з новою граматичною темою і навчання оперування цим граматичним явищем у мовленні. Обґрунтуйте, в чому полягають елементи творчої новизни (якщо такі є), запропоновані вами, у порівнянні з прийомами підручника, за яким ви навчали. Зазначте, як це позначилось на результативності уроку.
22. Доведіть методичну доцільність вирішення вами у звітному плані-конспекті уроку німецької мови в ... класі задачі навчання техніки читання: а) на рівні слова, б) фрази, в) тексту (виберіть один із варіантів). Зазначте, які корективи були внесені в технологію навчання, запроповану підручником, за яким ви навчали. Оцініть результативність вашого підходу.
23. Доведіть методичну доцільність запропонованої вами у звітному поурочному плані технології навчання учнів ... класу іншомовного діалогічного мовлення на основі автентичного діалогу-зразка.
24. Доведіть методичну доцільність вирішення вами у звітному плані-конспекті уроку німецької мови в ... класі задачі навчання учнів описувати свою квартиру (кімнату, школу, зовнішність тощо) або будувати повідомлення за темою ... (виберіть один із варіантів) на рівні **мікромонологу** з використанням вербальної опори (якої конкретно) або зображальної опори.
25. Доведіть методичну доцільність та ефективність вирішення вами у звітному плані-конспекті задачі навчання учнів ... класу читання тексту ... з вилученням його основної інформації.
26. Доведіть на матеріалі звітного плану-конспекту уроку методичну доцільність вирішення вами практичної задачі навчання учнів ... класу **аудіювання** тексту ... з вилученням повної інформації. Зазначте, чи передбачена робота з навчання аудіювання в підручнику, за яким ви навчали. Якщо ні, то поділіться досвідом подолання недосконалості підручника в аспекті навчання аудіювання.
27. Проведіть на матеріалі звітного плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі самоаналіз методичного **аспекта** вашої діяльності на цьому уроці.

28. Проведіть на матеріалі звітнього плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі самоаналіз **психолого-дидактичного** аспекта вашої діяльності на цьому уроці.
29. Проведіть на матеріалі звітнього плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі самоаналіз **лінгвометодичного** аспекта вашої діяльності на цьому уроці.
30. Обґрунтуйте на матеріалі звітнього плану-конспекту уроку німецької мови у ... класі доцільність застосування на ньому елементів інтенсивної методики.

3.6. Програма семестрового іспиту

1. Сучасна система освіти в Україні та викладання іноземних мов.
2. Ступені загальної середньої освіти. Початковий етап та його роль у викладанні іноземної мови.
3. Методика навчання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками.
4. Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов.
5. Історичний огляд розвитку методики навчання іноземних мов як науки.
6. Класифікація методів навчання іноземних мов.
7. Застосування комунікативних методів у викладанні іноземної мови для молодших школярів.
8. Підходи до навчання іноземної мови.
9. Цілі, зміст та принципи навчання іноземної мови на початковому етапі.
10. Застосування методів та прийомів на початковому етапі навчання іноземної мови.
11. Психологічні особливості учнів початкових класів.
12. Проблема навичок та вмінь у викладанні німецької мови початківцям.
13. Система вправ, спрямована на формування мовленнєвих вмінь та навичок на початковому етапі вивчення німецької мови.
14. Роль мотивації у процесі вивчення німецької мови.
15. Навчання вимови молодших школярів.
16. Навчання лексики в початкових класах.
17. Навчання граматики на початковому етапі.
18. Навчання монологічного мовлення молодших школярів.
19. Навчання діалогічного мовлення молодших школярів.
20. Навчання аудіювання в початкових класах.
21. Навчання говоріння в молодших класах.
22. Навчання читання на початковому етапі.
23. Навчання письма молодших школярів.
24. Програма з німецької мови для загальноосвітніх навчальних закладів.
25. Планування уроків з німецької мови для початкової школи.
26. Сучасні вимоги до уроку німецької мови.
27. Типи та структура уроків.
28. Аналіз уроку з німецької мови в початкових класах.
29. Основні вимоги до вчителя іноземної мови на початковому етапі.

30. Ігри у викладанні німецької мови як іноземної на початковому етапі.
31. Організація групової та парної роботи у колі молодших школярів.
32. Проведення позакласної роботи з німецької мови у початкових класах.
33. Характеристика комунікативно-орієнтованого підходу до викладання іноземних мов.
34. Організація уроку в комунікативно-орієнтованому викладанні.
35. Розвиток навичок та вмінь в комунікативно-орієнтованому викладанні

3.7. Програма державного іспиту

1. Сучасна система освіти в Україні та викладання іноземних мов.
2. Ступені загальної середньої освіти. Початковий етап та його роль у викладанні іноземної мови.
3. Методика навчання іноземних мов як наука та її зв'язок з іншими науками.
4. Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов.
5. Історичний огляд розвитку методики навчання іноземних мов як науки.
6. Класифікація методів навчання іноземних мов.
7. Застосування комунікативних методів у викладанні іноземної мови для молодших школярів.
8. Підходи до навчання іноземної мови.
9. Цілі, зміст та принципи навчання іноземної мови на початковому етапі.
10. Застосування методів та прийомів на початковому етапі навчання іноземної мови.
11. Психологічні особливості учнів початкових класів.
12. Проблема навичок та вмінь у викладанні німецької мови початківцям.
13. Система вправ, спрямована на формування мовленнєвих вмінь та навичок на початковому етапі вивчення німецької мови.
14. Роль мотивації у процесі вивчення німецької мови.
15. Навчання вимови молодших школярів.
16. Навчання лексики в початкових класах.
17. Навчання граматики на початковому етапі.
18. Навчання монологічного мовлення молодших школярів.
19. Навчання діалогічного мовлення молодших школярів.
20. Навчання аудіювання в початкових класах.
21. Навчання говоріння в молодших класах.
22. Навчання читання на початковому етапі.
23. Навчання письма молодших школярів.
24. Програма з німецької мови для загальноосвітніх навчальних закладів.
25. Планування уроків з німецької мови для початкової школи.
26. Сучасні вимоги до уроку німецької мови.
27. Типи та структура уроків.
28. Аналіз уроку з німецької мови в початкових класах.
29. Основні вимоги до вчителя іноземної мови на початковому етапі.
30. Ігри у викладанні німецької мови як іноземної на початковому етапі.
31. Організація групової та парної роботи у колі молодших школярів.

32. Проведення позакласної роботи з німецької мови у початкових класах.
33. Характеристика комунікативно-орієнтованого підходу до викладання іноземних мов.
34. Організація уроку в комунікативно-орієнтованому викладанні.
35. Розвиток навичок та вмінь в комунікативно-орієнтованому викладанні

3.8. Критерії та норми оцінювання знань, умінь та навичок студентів з навчальної дисципліни

Об'єктом контролю екзамену з шкільного курсу іноземної (німецької) мови з методикою її викладання є теоретичні знання та професійно-методичні, набуті студентами в результаті вивчення усього курсу.

Метою екзамену є перевірка глибини теоретичних знань з усіх розділів курсу, володіння термінологією, уміння творчо використовувати набуті знання при розв'язанні методичних завдань.

Екзамен складається з двох частин:

- 1) усна співбесіда (теоретичне запитання);
- 2) практичні завдання.

Оцінка **«відмінно»** ставиться:

- за якісну, ґрунтовну та повну відповідь на теоретичне запитання, творче висвітлення проблем;
- відповідь відображає досконале володіння теоретичним матеріалом, вміння аналізувати підходи до методичної проблеми та добирати такі, які сприяють її максимальному вирішенню;
- подаючи теоретичний виклад проблеми, студент залучає власний досвід;
- за якісне, теоретично-обґрунтоване та творче виконання практичного завдання;
- студент спирається на зразки методичних матеріалів, грамотно в методичному та мовному аспектах подає вирішення завдання;
- завдання виконується, спираючись на реальні цілі із доббором ефективних методів та прийомів для їх досягнення;
- студент виявляє вміння обґрунтовувати доцільність саме такого підходу до виконання практичного завдання.

Оцінка **«добре»** ставиться:

- за правильну, але не достатньо розгорнуту і ґрунтовну відповідь;
- студенту не вдається проявити високий рівень творчості при висвітленні проблеми;
- він не залучає власний досвід, подаючи теоретичний виклад проблеми;
- відповідь відображає не всі аспекти теоретичного питання, які необхідні для його всебічного висвітлення;
- у студента відсутні навички глибокого аналізу методичної проблеми та досконалий вміння добирати такі підходи, які найкраще сприяють її вирішенню;

- не зовсім якісне виконання практичного завдання;
- простежується не достатній рівень сформованості вмінь та навичок, спрямованих на практичне їх застосування;
- не простежується чітка постановка цілей та помітні незначні недоліки під час добору методів та прийомів для їх реалізації;
- відсутній чіткий індивідуальний підхід та низький рівень творчості при виконанні завдання;
- невміння в повній мірі викликати інтерес до більшості навчальних дій, які застосовують для методично-вмотивованого виконання завдання.

Оцінка «задовільно» ставиться:

- за правильну відповідь в цілому, яка, проте, характеризується порушенням логіки викладу, відсутністю його повноти та обґрунтованості, неаргументованим висвітленням проблем та ігноруванням творчого та індивідуального підходу до його висвітлення;
- відповідь відображає лише окремі аспекти теоретичного питання;
- студент мало орієнтується в сучасних підходах до викладання, а, отже, поверхнево їх аналізує, не вміє чітко обґрунтовувати свою позицію щодо вибору того чи іншого підходу чи їх поєднання;
- за недостатньо якісне виконання практичного завдання із значними недоліками в його обґрунтуванні;
- низький рівень сформованості вмінь та навичок, спрямованих на їх практичне застосування;
- помітні помилки в методичному та мовному аспектах;
- не чітка постановка цілей, не продуманий добір методів та прийомів для їх досягнення, що призводить до неповного досягнення цілей;
- відсутність залучення прийомів активізації учнів при виконанні завдання.

Оцінка «незадовільно» ставиться:

- за неправильну, неповну відповідь на запитання білета, відсутність теоретичних знань для висвітлення проблеми, невміння аналізувати різні методичні підходи до викладання, нетворчий підхід до вирішення проблеми;
- за неякісне виконання практичного завдання та серйозні помилки при його обґрунтуванні;
- незначний рівень сформованості вмінь та навичок спрямованих на виконання завдання;
- значні помилки в методичному та мовному аспектах;
- відсутність постановки цілей, хаотичний добір методів та прийомів для їх реалізації, а, отже, недосягнення цілей;
- відсутні спроби творчості та індивідуального підходу при виконанні завдання.

3.9. Орієнтовна тематика курсових і дипломних робіт зі шкільного курсу німецької мови з методикою викладання

1. Цілі навчання іноземних мов у початковій загальноосвітній школі.
2. Зміст навчання іноземної (німецької) мови у початковій загальноосвітній школі.
3. Особливості навчання іноземних мов у різних типах середніх навчальних закладів.
4. Лінгвокраїнознавство та викладання іноземної (німецької) мови у початковій школі.
5. Професійна майстерність учителя іноземної (німецької) мови.
6. Навчання фонетичного матеріалу у початковій школі.
7. Навчання граматичного матеріалу у початковій школі.
8. Навчання лексичного матеріалу у початковій школі.
9. Навчання **аудіювання** у початковій школі.
10. Навчання діалогічного мовлення у початковій школі.
11. Навчання монологічного мовлення у початковій школі.
12. Навчання техніки читання у початковій школі.
13. Навчання читання як виду мовленнєвої діяльності у початковій школі.
14. Навчання письма у початковій школі.
15. Контроль у навчанні іноземних мов у початковій загальноосвітній школі.
16. Тести у навчанні іноземних мов у початковій загальноосвітній школі.
17. Урок іноземної (німецької) мови у початковій школі.
18. Навчальні ігри на уроках іноземної (німецької) мови у початковій школі.
19. Рольова гра у навчанні іноземних мов у початковій школі.
20. Вірші та пісні на уроці іноземної (німецької) мови у початковій школі.
21. Засоби зорової наочності на уроці іноземної (німецької) мови в початковій загальноосвітній школі.
22. Технічні засоби у навчанні іноземних мов у початковій загальноосвітній школі.
23. Особливості навчання іноземної (німецької) мови на різних ступенях загальноосвітньої школи.
24. Навчання іноземної (німецької) мови дітей молодшого шкільного віку.
25. Інтенсивне навчання іноземних мов у загальноосвітній школі.
26. Індивідуалізація процесу навчання іноземної (німецької) мови у загальноосвітній школі.
27. **Позакласна** робота з іноземної (німецької) мови у середній загальноосвітній школі.
28. Зарубіжна методика викладання іноземних мов.
29. Розвиток методики викладання іноземних мов.
30. Комунікативні методи навчання іноземних мов.
31. Проектна методика навчання іноземної (німецької) мови у середній загальноосвітній школі.

32.Особливості планування навчального процесу з іноземної (німецької) мови у початковій школі.

33.Проблема навичок та вмінь у методиці викладання іноземної (німецької) мови в середній загальноосвітній школі.

Навчання іноземної (німецької) мови з використанням комп'ютерних технологій у середній загальноосвітній школі.

3.10. Методичні вказівки щодо написання курсових робіт із дисципліни

Курсова робота як самостійна письмова робота реферативно-дослідного характеру передбачає вивчення конкретної наукової проблеми.

Метою курсової роботи є:

- поглиблення знань студентів з актуальних проблем методики;
- подальший розвиток умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел;
- формування дослідницьких умінь студентів;
- стимулювання студентів до самостійного наукового пошуку;
- розвиток умінь аналізувати передовий досвід та узагальнювати власні спостереження;
- формування вмінь практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

Курсова робота виконується згідно з навчальним планом на одну з тем, запропонованих кафедрою мовознавчих дисциплін викладачем іноземної (німецької) мови.

Курсова робота з методики виконується українською мовою. Обсяг курсової роботи – 20 – 25 сторінок машинопису.

Курсова робота має бути чітко структурованою з дотриманням таких вимог щодо оформлення: з виділенням окремих частин роботи, абзаців, з нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань, цитат; наявності висновків і списку використаної літератури (20 – 25 джерел). обов'язковим є використання наукової літератури іноземною (німецькою) мовою, що вивчається. До бібліографічного списку включаються новітні видання.

Обов'язковими компонентами курсової роботи мають бути: визначення актуальності дослідного завдання та розробка навчально-методичних матеріалів.

При написанні курсової роботи студент може використовувати такі дослідні завдання: педагогічне спостереження та аналіз уроків; вивчення та опис позитивного досвіду роботи вчителів іноземної мови; анкетування учнів; визначення рівня засвоєння учнями знань програмного матеріалу і рівня володіння ними іншомовним спілкуванням (за допомогою тестів, експериментальних методик); аналіз навчального процесу та вправ навчально-методичного комплексу. При необхідності може проводитися методичний експеримент.

Навчально-методичні матеріали, розроблені студентами в ході написання курсової роботи, повинні свідчити про їхні вміння розробляти цікаві прийоми і способи навчання й виховання учнів, серії та комплекси вправ з формування певних мовленнєвих навичок і розвитку мовленнєвих умінь, добирати мовний та мовленнєвий матеріал відповідно до мети дослідження, виготовляти наочні засоби навчання. Розроблені матеріали повинні бути впроваджені у навчальний процес з іноземної мови під час педагогічної практики.

Структура курсової роботи

- **титульна сторінка;**
- **план;**
- **вступ** (обґрунтовується актуальність теми, її значення для теорії та практики певної науки, мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження);
- **основна частина** (поділяється на теоретичні та практичні розділи; теоретичні розділи включають аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з визначенням перспектив подальших дослідних пошуків; практичні розділи містять опис виконаного дослідного завдання та розробки навчально-методичних матеріалів, використаних студентами під час педагогічної практики);
- **висновки** (зумовлюються змістом курсової роботи);
- **список використаної літератури** (бібліографія). На наукові джерела, що представлені в бібліографії, повинні бути посилання в тексті курсової роботи. Всі наукові роботи подаються в алфавітному порядку і мають бути оформленні з урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису. У списку наукової літератури повинні переважати новітні видання.
- **додатки**, куди можуть бути винесені експериментальні матеріали, методичні розробки та рекомендації.

Зразок оформлення титульної сторінки

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кам'янець-Подільський державний університет

Кафедра

Курсова (дипломна) робота на тему:

Виконавець:
студента (ки)
групи
факультету

Науковий керівник:

(Місто - рік)

3.11. Критерії та норми оцінювання написання курсових робіт із навчальної дисципліни

Курсові роботи, які за висновком наукового керівника заслуговують позитивної оцінки, подаються до захисту. Студенти, роботи яких не допущені науковим керівником до захисту, отримують оцінку «незадовільно». Захист курсових робіт відбувається у встановлений деканатом термін у присутності студентів та комісії: наукового керівника і викладачів кафедри. Під час захисту **студент повинен назвати:**

- тему і мету дослідження;
- план роботи і коротко передає її зміст.

Особливу увагу при цьому необхідно звернути на практичну частину роботи, власне на результати виконання дослідного завдання та методичні розробки. Виступ завершується формулюванням висновків.

За результатами захисту курсової роботи виставляється оцінка, яка заноситься до екзаменаційної відомості та залікової книжки.

Оцінка **«відмінно»** виставляється у разі:

- відповідності змісту роботи темі дослідження;
- наявності правильного оформлення наукового апарату дослідження;
- глибокого аналізу наукової літератури та авторських висновків;
- якісно підготовлених практичних розробок;
- успішного виконання дослідних завдань;
- дотримання усіх вимог щодо технічного і естетичного оформлення роботи та орфографічного стандарту.

Оцінка **«добре»** виставляється при наявності незначних недоліків у виконанні теоретичних і практичних завдань роботи та її оформленні.

Оцінка **«задовільно»** виставляється при наявності суттєвих недоліків у виконанні практичної і теоретичної частин роботи, окремих недоліків у її оформленні.

Оцінка **«незадовільно»** виставляється при повній невідповідності вимогам щодо обсягу, оформлення та викладу змісту роботи.

Захищена курсова робота зберігається на кафедрі мовознавчих дисциплін протягом двох років. Роботи, відзначені преміями на студентських конкурсах, зберігаються постійно.

3.12. Методичні вказівки щодо виконання дипломних робіт із навчальної дисципліни

Дипломна робота – це самостійне наукове дослідження експериментального або теоретико-прикладного характеру, яке виконується студентами У курсу університету.

Тематика дипломних робіт визначається кафедрою мовознавчих дисциплін викладачем іноземної (німецької) мови у координації із загальною науковою проблематикою кафедри. Виконання дипломної роботи – це творчий процес, зорієнтований на:

- розширення парадигми теоретичних знань студентів з проблем, що є суб'єктом дослідження;
- конкретну систематизацію й аналіз сучасних аргументованих наукових рішень теоретичних і практичних завдань;
- поглиблення знань студентів із суміжних наук;
- розвиток умінь застосовувати засвоєнні знання при вирішенні конкретних наукових завдань;
- удосконалення вмінь самостійної роботи студентів з науковою літературою;
- формування вмінь самостійно організовувати проведення фахових експериментальних етапів наукового дослідження.

Вимоги до написання дипломних робіт:

- тема дипломної роботи затверджується на засіданні кафедри мовознавчих дисциплін і схвалюється вченою радою факультету наприкінці VIII семестру;

- у дипломній роботі подається обґрунтування вибору наукової теми, її актуальності, визначення об'єкта, предмета, мети і конкретних завдань дослідження, його структури;

- у роботі необхідно розкрити суть визначеної дослідної проблеми переважно з урахуванням даних нової наукової літератури;

- дипломна робота спрямована на виявлення вмінь студента методологічно грамотно проводити дослідження, інтерпретувати, систематизувати і класифікувати одержані результати;

- у роботі повинні бути чітко сформульовані висновки, в яких подаються основні результати дослідної роботи та рекомендації щодо їх практичного використання;

- дипломна робота виконується українською мовою;

- обсяг дипломної роботи – 40-50 сторінок машинопису. Робота подається у переплетеному вигляді;

- дипломна робота має бути чітко структурованою з виділенням окремих її частин, цитат, списку використаної літератури (не менше 50 джерел), абзаців, з нумерацією сторінок, правильним оформленням посилань.

Структура дипломної роботи має відповідати таким вимогам:

- титульна сторінка;
- план;
- вступ;
- основна частина (складається з двох-трьох розділів);
- висновки;
- резюме іноземною мовою (до 5 сторінок);
- список використаної літератури;
- додатки.

(Див. у методичні рекомендації написання курсових робіт.)

Структура наукової роботи

У **вступі** наукової роботи з методики на основі залучення філософських, **психолого-педагогічних**, мовознавчих, методичних джерел з'ясовується рівень дослідження проблеми.

Об'єкт наукового дослідження виступає загальною сферою пошуку, а **предмет** - те конкретне, що виявляється в загальній сфері пошуку. Предмет дослідження завжди вказує на конкретну сторону об'єкта, яка підлягає вивченню. Об'єкт - це ціле, предмет - якась його частина.

При визначенні об'єкта необхідно враховувати, що об'єкт у методичному дослідженні - це процес або явище, що породжується проблемною ситуацією та обирається для вивчення.

Предмет методичного дослідження міститься в межах об'єкта як вузька, чітко окреслена частина педагогічної реальності, яка безпосередньо досліджується.

Чітке формулювання об'єкт-предметного відношення (не занадто широкого та не занадто вузького) дає змогу досліднику отримувати справді наукові, конкретні знання, які можуть впроваджуватися в школі.

Надзвичайно важливим для наукового дослідження є визначення мети, формулювання гіпотези та постановка його завдань.

Мета наукового дослідження - центральний елемент структури і надзвичайно важливий методологічний інструмент дослідження. Вона впливає із необхідності виділити новий аспект проблеми, що досліджується.

Для правильної постановки мети дослідження необхідно чітко визначити: 1) сутність проблеми, що досліджується, та її основні суперечності; основні проблемні питання теоретичного та (або) експериментального характеру, які підлягають розв'язанню шляхом наукового дослідження; 2) наявні теоретичні знання, що можуть бути використані для пояснення структури й законів функціонування об'єкта, який вивчається; 3) основні шляхи та обсяги необхідної розробки теоретичного та (або) експериментального обґрунтування об'єкта дослідження; 4) існуючі в педагогіці, психології та методиці (або провідній щодо об'єкта дослідження науці) методи й засоби для проведення теоретичного та (або) експериментального обґрунтування об'єкта.

Не варто формулювати мету, як «дослідження...», «вивчення...», тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Важливу роль у методичних дослідженнях відіграє **гіпотеза**, яка є конкретною формою наукового передбачення. Гіпотеза виступає як припущення, що висувається для пояснення явища, що вивчається, його сутності, структури, зв'язків, рушійних сил і **т.ін.**

Гіпотеза правомірно вважається основним методичним стрижнем будь-якого дослідження, однак лише тоді, коли їй підпорядкований

цілеспрямований пошук, обробка й аналіз наукової інформації на всіх етапах дослідження, яке здійснюється.

Є два типи гіпотез:

- описові гіпотези, які містять причини і можливі наслідки;
- пояснювальні гіпотези, в яких додається пояснення можливих наслідків залежно від певних причин, а також характеризуються умови, за яких ці наслідки обов'язково матимуть місце, тобто пояснюється, завдяки яким факторам і умовам буде досягнуто очікуваного результату. Для правильної розробки та побудови гіпотези необхідно:

1) однозначно встановити основний рівень розвитку суперечностей найменш розробленого питання проблеми дослідження;

2) деталізувати **невизначені** чи заново введені наукові поняття як межі предмета дослідження; на основі логіки дослідження дати однозначне їх трактування; як припущення сформулювати поняття, яких не вистачає;

3) чітко визначитися в розумінні явища, яке є об'єктом дослідження; осмислити його структуру, функції, зв'язки і т.ін.; доповнити моменти та зв'язки, яких бракує, відповідними припущеннями про їх призначення й функціонування;

4) дати критичний аналіз взаємодії елементів, які вивчаються, в обсязі явища (об'єкта), яке розглядається, і узагальнити (синтезувати) отримані знання в гіпотезу дослідження;

5) чітко й лаконічно обґрунтувати основні моменти та методи теоретичної й емпіричної перевірки гіпотези загалом та її окремих припущень.

Гіпотеза має формулюватися так, щоб її можна було експериментально перевірити. Перебіг того чи іншого педагогічного явища чи процесу залежить від багатьох чинників, і треба науково обґрунтовано встановити, впливом яких саме факторів можна нехтувати в тому чи іншому разі й, водночас, вплив яких факторів є вирішальним.

Гіпотеза наукового дослідження з методики - це зроблене на основі аналізу наукових джерел, власних висновків і спостережень припущення про основні напрями розв'язання наукової проблеми дослідження. У ній важливо зазначити умови активності визначених результатів дослідження для цілей **оптимізації** та процесу підготовки у загальноосвітній школі.

Гіпотеза може бути як проста, традиційна, так і **рівнева**, що визначає також і припущення щодо впровадження в навчальний процес загальноосвітньої школи.

З метою реалізації мети автор наукової роботи визначає конкретні **завдання**, які віддзеркалюють логіку наукового пошуку.

Основні методологічні вимоги до постановки завдань дослідження:

1) завданнями дослідження називаються проблемні запитання, отримання відповідей на які необхідні для досягнення мети дослідження;

2) послідовність постановки викладу завдань дослідження повинна точно відповідати назві його теми, меті, об'єкту й предмета дослідження;

3) сукупність поставлених у дослідженні завдань повинна бути мінімальною за ознакою їх необхідної достатності для досягнення мети дослідження.

Методологічною основою досліджень з методики німецької мови є теорія пізнання, вчення про мову як засіб спілкування, пізнання і розвитку, здобутки психолінгвістики в галузі мовленнєвої діяльності; **комунікативно-діяльнісний**, функціонально-стилістичний підходи до навчання мови і мовлення; дані вікової та педагогічної психології, праці мовознавців, методистів, нормативні документи про освіту.

Методологічні питання вивчення тієї чи іншої методичної проблеми можуть носити як теоретичний, так і більш вузький, конкретний чи просто прикладний характер.

Загальна й спеціальна методологія дозволяє розробити концепцію дослідження того чи іншого явища та, як наслідок, аналізувати експериментальні та інші факти з точки зору певного загальнотеоретичного їх розуміння.

Одним із методологічних напрямів сучасної педагогічної й психологічної науки є **системний підхід**, який пов'язаний із уявленням, вивченням, конструюванням методичних фактів, явищ і об'єктів як систем. Системне дослідження характеризується:

- 1) підходом до досліджуваного явища, об'єкта як цілого;
- 2) розкриттям стійких компонентів і зв'язків між ними, які утворюють структуру системи, тобто забезпечують її впорядкованість і організацію;
- 3) знаходженням вертикальних і горизонтальних структур, перші з яких передбачають різні рівні та їх ієрархію;
- 4) управлінням, за допомогою якого розвивається система, реалізуються зв'язки між різними компонентами та рівнями.

Реалізація системного підходу до дослідження методичних проблем передбачає розробку системи методів наукового дослідження.

Метод дослідження - нормативний обґрунтований спосіб здійснення наукового дослідження; шлях дослідження, який впливає із загальних теоретичних уявлень про сутність об'єкта, який вивчається.

Розуміння, визначення й вибір методів дослідження залежать від **загальнонаукової** та конкретно-наукової методології.

Методика дослідження - конкретне втілення методу - вироблений спосіб організації взаємодії суб'єкта й об'єкта дослідження на основі конкретного матеріалу та конкретної процедури.

Методи дослідження бувають: **теоретичні** (аналіз здобутків, висвітлених у дисертаціях, монографіях, проблемних статтях; теоретичне осмислення передового досвіду роботи вчителів) та **емпіричні** (констатуючий зріз; педагогічний експеримент (пошуковий, навчальний, контрольний); спостереження й аналіз уроків; моделювання уроків; бесіда з учителями та учнями; анкетування вчителів і учнів; аналіз планів-конспектів і стенограм уроків та учнівських робіт, вивчення шкільної документації).

Способи обробки даних: а) методи **математико-статистичного** аналізу даних (кількісний аналіз); б) методи якісного аналізу.

Теоретичний аналіз літератури з методики викладання німецької мови і суміжних дисциплін. Цей метод допомагає ознайомитися з тим, як розв'язувалося те чи інше питання в історії розвитку школи, які є досягнення, в якому напрямі необхідно вести дослідження далі.

Метод **цілеспрямованих спостережень за діяльністю учнів** допомагає вивчити й узагальнити досвід вчителів, зробити вмотивовані висновки і сформулювати робочу гіпотезу дослідження. Дані, одержані за допомогою цього методу дослідження, підлягають перевірці шляхом належної організації викладання.

Вивчення й узагальнення передового досвіду викладання мови служити надійним критерієм для перевірки правильності теоретичних висновків. Дослідник може організувати вивчення досвіду, залучаючи до цього вчителів, які можуть зрозуміти завдання дослідження, застосовувати ту методику, що пропонується. Сам дослідник при цьому спостерігає за викладанням, проводить бесіди з учнями, організовує перевірні роботи, аналізує їх результати.

Для методичних досліджень важливо вказати експериментальну базу (зазначається повна назва загальноосвітньої школи, класи, на базі яких проводилося дослідження).

Педагогічний експеримент (констатуючий, навчальний, контрольний) дозволяє спостерігати предмет дослідження з точним обліком умов, тому служить надійним засобом перевірки теорії, що розробляється дослідником, ефективності окремих методів і прийомів навчання. Цей метод дозволяє виявити об'єктивні закономірності та доказово з'ясувати явища, які вивчаються, одержати науково правильні й переконливі висновки.

Природний експеримент (його проведення передбачає організацію за вмотивованою системою викладання того чи іншого розділу або теми в одному чи кількох класах) супроводжується контрольним експериментом з тієї самої теми в інших класах та школах. Звичайно обмежуються двома класами, в яких студент-практикант використовує однаковий матеріал, але варіює прийоми роботи. Проведення такого експерименту важливе навіть тоді, коли класи не зовсім однакові: під час аналізу можна відкинути показники роботи кількох учнів і експериментальне порівняння дасть достовірні результати.

Для здійснення природного (педагогічного) експерименту треба дуже добре продумати його мету і завдання, план проведення, підготувати необхідні методичні матеріали, скласти інструкцію проведення експерименту відповідно до накресленого плану, розробити систему обліку результатів експерименту й обробки одержаних результатів.

Експерименти при наукових дослідженнях проводяться студентами, зазвичай, упродовж навчальної практики.

Орієнтовна програма педагогічного експерименту

1. Вибір інформативного (дослідного) матеріалу для наступної розробки змісту, форм, методів організації роботи на уроках німецької мови.

2. Розробка критеріїв відбору відповідного матеріалу для учнів певного віку.

3. Проведення констатуючого зрізу (на основі розроблених **опитувальників**), у ході якого з'ясовується рівень знань учнів про певні мовні одиниці, вміння ними користуватися у відповідних ситуаціях.

4. Підбір контрольних і експериментальних класів з приблизно однаковим рівнем знань, **науково-обґрунтований** відбір принципів, методів і прийомів навчання, розробляється оптимальна система завдань, вправ, занять для учнів експериментального класу, визначається перелік відповідних умінь.

5. Порівняльний аналіз результатів проведених контрольних робіт, тестів у контрольних і експериментальних класах.

6. Зіставлення результатів із концепціями й науковими теоріями.

Формулювання загальних висновків. Оцінювання перспектив подальшої розробки проблеми.

У науковій роботі з методики може бути два або три розділи. За своєю назвою та змістом розділи повинні віддзеркалювати завдання наукового дослідження. У кінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладом наведених результатів.

У першому розділі (описовому) наукової роботи необхідно стисло і критично оглянути праці вітчизняних і зарубіжних науковців з відповідної проблеми. Важливо висловити власні міркування, продемонструвати вміння аргументовано доводити думку, спираючись на теоретичні праці та ілюструючи достатньою кількістю фактів.

У другому (аналітичному) розділі потрібно розробити загальну методику проведення дослідження, а також викласти результати його проведення. Наприклад, подати методичні рекомендації щодо використання певних вправ і завдань на уроках німецької мови та плани-конспекти уроків німецької мови відповідно до досліджуваної проблеми.

Виклад думок повинен бути логічним і послідовним. Наукова робота має бути зброшурована, акуратно і грамотно оформлена.

Наприклад, у магістерській роботі «Особливості викладання німецької мови як іноземної у початковій школі» доцільною є така структура:

Вступ

Розділ 1. Німецька мова як специфічний навчальний предмет у початковій школі

1.1. Психофізіологічні особливості молодшого шкільного віку

1.2. Лінгво-методичні основи навчання німецької мови у початковій школі

1.2.1. Зміст та принципи навчання іноземної мови у початковій школі

1.2.2. Основи формування мовленнєвої компетенції у початковій школі

1.3. Урок німецької мови як основна організаційна форма навчання

1.4. Провідна роль вчителя на уроці німецької мови

1.5. Розвиток позитивного ставлення учнів до німецької мови як навчального предмета

Розділ 2. Роль гри у системі навчання німецької мови

2.1. Гра як метод навчання німецької мови

2.2. Особливості навчання іншомовного спілкування із застосуванням гри

2.3. Планування уроків із застосуванням гри у початковій школі на уроках німецької мови

2.3.1. Плани-конспекти уроків із застосуванням гри або ігрових ситуацій

2.3.2. Комплекс ігрових елементів на уроці німецької мови

Висновки

Список використаних джерел

Додаток

Теми наукових робіт з методики викладання німецької мови передбачають опрацювання методики вивчення основних розділів курсу німецької мови, зокрема методики навчання фонетики, лексики, фразеології, граматики, навчання письма, читання, аудіювання, розвитку зв'язного мовлення, стилістики, вивчення загальних відомостей про мову, удосконалення мовних умінь і навичок та культури мовлення учнів.

Обираючи тему дослідження, важливо чітко усвідомлювати значення матеріалу для майбутньої професійної діяльності. Доречним було б продовжувати, розширювати сферу дослідження, попередньо розпочатого з певного розділу німецької мови і **т.ін.**

При підготовці наукових робіт з методики належну увагу варто приділити глибокому аналізу чинних програм, підручників, посібників, вміти встановлювати міжпредметні зв'язки у процесі вивчення німецької мови, використовувати дидактичні можливості методичного апарату навчальної книги, ілюстративний матеріал, вправи.

У висновках викладаються узагальнення проведеної роботи, підсумовують власні спостереження, оцінюють результати, одержані під час дослідження, а також пропонують рекомендації щодо практичного використання здобутих результатів. Необхідно показати ступінь досягнення поставленої мети, виконання завдань. У висновках варто зазначити те позитивне, що вдалося виявити при вивченні теми, недоліки та перспективи подальшого дослідження проблеми, короткі рекомендації.

Додатки - це ті засоби, за допомогою яких створюється експериментальна частина роботи (плани-конспекти уроків, зразки дидактичного матеріалу, ілюстрації, таблиці й **т.ін.**).

Подаємо **зразок вступу** до магістерської роботи «Особливості викладання німецької мови як іноземної в початковій школі» (виконавець - **Наталія** Бойко, 2006 рік).

Сьогодні з усією очевидністю постала проблема неможливості здійснення ефективного навчання безсистемними, епізодичними методами й прийомами.

Закінчилось ХХ сторіччя. Молодь, яка нині сидить за шкільними партами і в аудиторіях вищих навчальних закладів, у недалекому майбутньому очолить нашу країну, визначатиме долю України. Завтрашній її день залежатиме від рівня освіти і професійної підготовки сучасного молодого покоління, його світоглядної позиції, бажання і вміння брати участь у відродженні України. Тому в навчальному процесі слід застосовувати різні форми, методи і засоби навчання, які інтенсифікують процес навчання, підвищують його ефективність. До таких методів належать інноваційні та ігрові заняття. Ігрові форми роботи на уроці активізують діяльність учнів, дають змогу виявити розумові та творчі здібності дітей.

Рольова гра, просто гра або ігрова ситуація на уроці – це надзвичайно цінний метод навчання іноземної мови, оскільки стимулює процес мислення і спонукає до творчості, допомагає учням розвивати та застосовувати на практиці мовленнєві вміння, формує мотивацію до навчання. Така методика підвищує інтерес учнів до занять, а головне – робить їх навчання цікавим, змістовним і творчим.

Гра є ефективним засобом навчання, що охоплює різні види мовленнєвої діяльності (слухання, говоріння, читання, письмо), вона допомагає в оволодінні іноземною мовою, а крім того, учні відчують емоційне задоволення як у процесі гри, так і при досягненні результатів.

Проведення уроків іноземної мови з використанням ігрового матеріалу активізує школярів, сприяє досягненню високої результативності занять та виховує любов до німецької мови.

На жаль, не всі уроки вдається провести на належному методичному рівні. Підбір відповідних навчальних матеріалів, які б максимально збагачували мовленнєву діяльність учнів, пошук ефективних прийомів роботи з ними – справа нелегка.

У зв'язку з впровадженням нових програм з іноземних мов, обов'язкове їх вивчення розпочинається з другого класу, а тому зрозумілим є інтерес педагогів до пошуку методів навчання дітей молодшого шкільного віку.

Ефективність навчання іноземної мови значною мірою залежить від чіткої та гнучкої організації навчального процесу на уроці, від умінь вчителя враховувати психофізіологічні особливості дітей цієї вікової групи. Особливе значення для підвищення ефективності навчання та посилення мотивації вивчення іноземної мови має цілеспрямований вплив на емоційну сферу учнів. У цьому випадку використання ігор на початковому етапі є найбільш доцільним. Гра є одним з методів, який застосовується в комунікативному підході як українськими, так і зарубіжними педагогами.

Щоб зацікавити учнів, підвищити рівень певних знань з іноземної мови, вчителі пропонують гру як найефективніший метод у досягненні мети, яка полягає в розвитку навичок і вмінь використовувати мовленнєві функції для

реальних комунікативних цілей спілкування в ситуаціях, що наближені до життєвих.

Питанням ігрових технологій займалися такі педагоги, як П.Андруховець, Є.Антощук, М.Василенко, Г.Григоренко, П.Щербань; психологи – О.Скрипченко, Л.Долинська, З.Огороднійчук, Л.Макаренко, І.Андрусенко, І.Бідюк, Д.Ельконін; методисти – Н.Басай, Н.Бориско, Н.Красовська, О.Маслико, І.Корейка, О.Жорник, С.Роман, Т.Фічора, Л.Хоменко, С.Ніколаєва, В.Петренко та ін.

Підвищення інтересу школярів до вивчення іноземної мови – одна з найактуальніших проблем методики її навчання. Як зробити урок цікавим, сучасним? Як досягти доброзичливої, розкутої атмосфери, де б сповна розкривалися потенційні можливості учня як особистості, як неповторної індивідуальності? Як максимально використати всі 45хв. уроку для розвитку знань, навичок та вмінь учнів? Як зробити так, щоб кожний урок ніс у собі і великий виховний заряд – залучав учнів до розуміння чужої культури, вчив поважати її, цінувати самотність звичаїв і традицій народу, мова якого вивчається, сприяв формуванню позитивних морально-етичних якостей – доброти, порядності, працелюбства, толерантності тощо? Це традиційні проблеми, що не можуть не хвилювати вчителів, усіх тих, хто має відношення до навчання іноземної мови.

Отже, **актуальність дослідження** зумовлена потребою вивчення ігрових технологій та впровадження їх у початковий процес, оскільки урок іноземної мови в початковій школі є неможливим без використання ігор та ігрових ситуацій.

Мета дослідження – проаналізувати лінгво-методичний аспект використання ігор та ігрових ситуацій на уроках німецької мови в початковій школі.

Гіпотези дослідження: 1) ефективність використання ігор та ігрових ситуацій на уроках німецької мови в початковій школі залежить від психофізіологічних особливостей учнів та від методичних, психологічних, професійних умінь і навичок учителя; 2) доцільність та урізноманітненість ігрових елементів на уроках німецької мови в початковій школі.

Відповідно до мети та висунутих гіпотез, визначено такі **завдання дослідження:**

- 1) здійснити теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, лінгвістичних, дидактичних) із досліджуваної проблеми;
- 2) розробити систему ігрових вправ та ситуацій для використання на уроках німецької мови в початковій школі;
- 3) на основі даного дослідження виявити і дослідити особливості використання ігрових елементів на уроках німецької мови в початковій школі.

Об'єктом дослідження є навчально-виховний процес на початковому етапі загальноосвітньої школи.

Предмет дослідження – гра у системі навчання німецької мови.

Основними методами дослідження стали: теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних, лінгвістичних, дидактичних) із досліджуваної проблеми; аналіз, порівняння, узагальнення та систематизація емпіричних та теоретичних даних; метод спостереження, вивчення та узагальнення передового досвіду методистів-практиків.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі глибоко та системно проаналізовано роль новітніх ігрових технологій на уроках німецької мови саме в початковій школі.

Теоретичне значення. Результати роботи допоможуть у розробці питань теорії ігрових технологій, зокрема їх застосуванні на уроках німецької мови в початковій школі.

Практичне значення. Розроблені ігри можуть бути покладені в основу вдосконалення шкільних програм і підручників, враховані при складанні планів-конспектів уроків, а також використані на заняттях з німецької мови.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерську роботу виконано згідно з планом науково-дослідної роботи кафедри німецької мови Кам'янець-Подільського державного університету. Тема роботи вписується в кафедральну наукову тему «Формування у студентів методичної компетенції вчителя іноземної мови».

Апробація роботи. Основні положення і результати дослідження обговорювались на наукових конференціях студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2005 та 2006 роках (м.Кам'янець-Подільський, 2005-2006), на засіданнях кафедри німецької мови Кам'янець-Подільського державного університету (2004-2006рр.) та у надрукованій статті збірника наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету. – Серія педагогічна. – Випуск IV. - Кам'янець-Подільський. – С.74

Структура роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (81 позиції), одного додатка. Загальний обсяг роботи – 131 сторінки.

Зміст роботи. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, гіпотези і завдання, об'єкт і предмет наукових спостережень, методи вивчення матеріалу, новизну, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, теоретичне і практичне значення роботи.

У першому розділі “Німецька мова як специфічний навчальний предмет у початковій школі”, який охоплює 5 підрозділів, висвітлюються питання психофізіологічних особливостей молодшого шкільного віку та лінгво-методичних основ навчання німецької мови у початковій школі.

Другий розділ “Роль гри у системі навчання німецької мови” розкриває поняття “гра”, зміст та значення ігор на уроках німецької мови в початковій школі, подається класифікація ігор. Завдання цього розділу – дослідити використання ігор та ігрових ситуацій на уроках німецької мови в початковій школі, розробити комплекс ігрових елементів на уроках німецької

мови, скласти плани-конспекти уроків із застосуванням гри або ігрових ситуацій.

У висновках підбито підсумки роботи.

3.13. Критерії та норми оцінювання дипломних робіт з навчальної дисципліни

«ВІДМІННО»: обґрунтовано актуальність теми, тему розкрито повністю, експериментальна частина дослідження виконана на високому науковому та методичному рівнях, одержані результати систематизовані і класифіковані; висновки є переконливими, продемонстровано вільне володіння усною та писемною іноземною мовою (німецькою).

«ДОБРЕ»: обґрунтовано актуальність теми, тему розкрито повністю, експериментальна частина дослідження виконана на достатньо високому науковому та методичному рівнях, одержані результати систематизовані та класифіковані; але висновки не є повністю переконливими; продемонстровано добре володіння усною та писемною іноземною мовою (німецькою).

«ЗАДОВІЛЬНО»: тема розкрита повністю, експериментальна частина дослідження виконана недостатньо ретельно, одержані результати недостатньо систематизовані та класифіковані, висновки не є переконливими; під час захисту продемонстровано посередній рівень володіння усною та писемною іноземною мовою (німецькою).

3.14. Методичні вказівки щодо проведення індивідуальної роботи з навчальної дисципліни

Ефективність підготовки кваліфікованого вчителя німецької мови в початкових класах у значній мірі залежить від гнучкої та чіткої організації навчального процесу з «Шкільного курсу іноземної (німецької) мови з методики її викладання». Одним із засобів, який сприяє чіткості та гнучкості навчального процесу – проведення індивідуальної роботи. Індивідуальна робота як одна з форм реалізації індивідуального підходу до студентів вимагає від викладача вміння враховувати реальне засвоєння матеріалу кожним студентом та його індивідуальні особливості. Індивідуальна робота передбачає здійснення професійної підготовки студентів за єдиною

програмою, але з врахуванням їх індивідуально-психологічних особливостей та здібностей.

Мета індивідуальної роботи: здійснити підготовку студента до практичної діяльності, сформувати в нього індивідуальний підхід до педагогічної діяльності, а також вміння творчо застосовувати свої знання із урахуванням свого індивідуального методичного підходу.

Цілі індивідуальної роботи з «Шкільного курсу іноземної (німецької) мови з методикою її викладання»:

- заповнення прогалин у вихідному рівні знань студентів з курсу;
- розширення методичного кругозору студентів, знайомство з новими дискусійними напрямками, розвиток творчого методичного мислення;
- формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців;
- стимулювання інтересу студентів до майбутньої педагогічної діяльності.

Індивідуальна робота передбачає індивідуальний стиль навчальної діяльності: темп роботи, працездатність та особливості володіння способами та прийомами навчальної діяльності на основі наявних знань, вмінь та навичок. Перед тим як здійснювати індивідуальну роботу необхідно провести дослідну роботу: скласти індивідуально психолого-методичну характеристику групи, вивчити загальні дані про кожного студента (його успішність з загально гуманітарних та спеціальних предметів). обов'язково визначити ті теоретичні теми та практичні завдання на які студентам потрібно звернути особливу увагу. Якщо студенту не вдається оволодіти теоретичними основами курсу, то рекомендується розробити спеціальний план за яким йому варто попрацювати. Для більшої вправності та професійності при виконанні практичних завдань, студенту пропонується виконати ряд практичних завдань, які викликають у нього труднощі. Студентам, які зацікавлені у тій чи іншій методичній проблемі, пропонується здійснити більш глибоке її дослідження. Якщо вони не самотні у своїх інтересах, то вони, після дослідження, можуть обговорити результати дослідження в групі. Дбайливе планування індивідуальної роботи при розробці планів-конспектів відображає різні підходи студентів до організації навчальної діяльності, більше залучення мислительної чи емоційної сфери, переважаючи здібності до малювання, віршів, пісень, ігор, уміле застосування різноманітних методів та прийомів. З ціллю задоволення індивідуальних запитів студентів необхідно надати їм можливість вільного вибору: вибирати ті чи інші прийоми або завдання для опрацювання матеріалу (варіативність завдань за складністю, часом, змістом, формою).

Застосування комп'ютерної технології та технології мультимедія представляє інший аспект індивідуальної роботи. комп'ютерні програми дають можливість пропонувати індивідуальні методичні завдання студентам і спрямовувати їх роботу крок за кроком. комп'ютер може стати своєрідним довідником, який подає необхідний теоретичний матеріал, поради до

виконання практичних завдань та зразки їх виконання, розробки планів-конспектів із використанням різних методичних підходів, термінологічні словники.

Індивідуальна робота – необхідний компонент вивчення курсу, який забезпечує формування знань, умінь, навичок студентів для здійснення педагогічної діяльності.

3.15. Методичні вказівки щодо організації самостійної роботи з навчальної дисципліни

Для якісного засвоєння студентами «Шкільного курсу іноземної (німецької) мови з методикою її викладання» передбачається проведення самостійної роботи. Її значимість підкріплюють такі тенденції сучасного навчально-виховного процесу: динамізм, можливість самостійного вивчення, диференціація навчання. Саме в процесі самостійної роботи у студента активізуються його творчі можливості, розвивається мислення, логіка, вміння контролю, самоаналіза і самооцінки. Всі ці якості формують особистість вчителя, його індивідуальні якості, що мають велике значення для професійно-педагогічних вмінь. Самостійну роботу необхідно проводити, адже вона виступає додатковим резервом формування основних педагогічних функцій вчителя: мотиваційно-стимулюючої, конструктивно-плануючої, комунікативно-навчаючої. Майбутнє студента як педагога передбачає сформованість вмінь самостійної роботи.

Мета самостійної роботи: сприяти формуванню особистості майбутнього вчителя, його професійних вмінь, активізувати його творчі можливості, розвивати мислительні процеси.

Самостійна робота може бути відтворювальною діяльністю, яка є первинною формою самостійності, і творчою, яка має різні рівні. Найвищий рівень – це самостійна постановка питання і самостійне його розв’язання. Такий вид самостійної роботи, як правило, веде за собою учбово-дослідницьку або науково-дослідницьку діяльність.

Програма курсу передбачає винесення окремих тем на самостійне опрацювання. На лекціях студентам повідомляється найважливіший матеріал, акцентуючи в ньому методологічно істотні моменти, виділяючи суперечливі проблеми, пропонуючи задачі, які підлягають подальшому вирішенню в самостійній роботі.

Можна означити такі форми самостійної роботи з курсу «Шкільний курс іноземної (німецької) мови з методикою її викладання»:

1. Вивчення та засвоєння матеріалу лекцій.
2. Вирішення проблемних питань запропонованих на лекціях чи практичних заняттях.
3. Підготовка до практичних занять і виконання завдань до них.
4. Добір та розробка вправ спрямованих на оволодіння певним видом мовленнєвої діяльності.

5. Розробка наочності, необхідної для проведення уроків німецької мови на початковому етапі.

6. Самостійне вивчення тем, які базуються на досить повному викладі матеріалу в посібниках.

7. Діяльність в наукових гуртках та проблемних групах.

8. Проведення уроків та позакласних заходів під час педагогічної практики.

9. Аналіз уроків, відвіданих під час педагогічної практики.

10. Опрацювання аудіо та відео лабораторних робіт з тем.

Управління та контроль самостійної роботи виступає керівною функцією викладача. Роль викладача передбачає опосередковане та безпосереднє управління діяльністю студента, а також організацію та корекцію процесу підготовки та проведення самостійної роботи. Навчання здійсненню самостійної роботи спрямоване на передачу керівних функцій викладача і засобів їх реалізації студентам: формування в студентів вмінь самостійно вирішувати методичні задачі в різних сферах їх діяльності (виділяти методичну задачу, скласти план її вирішення та засоби для його реалізації). Формування навичок та вмінь самостійної роботи здійснюється в процесі фронтального, групового, парного та індивідуального режимів роботи, а особливо в ході само- та взаємонавчання.

Форми контролю самостійної роботи: колективна бесіда (обговорення проблемного питання); співбесіда; реферат; тест; обговорення відвіданого уроку; обговорення відео уроку (урок переглянутий на відео).

Ефективність проведення самостійної роботи і її особливості залежать від педагогічно-професійної спрямованості форм її проведення та контролю за нею.

3.16. Методичні вказівки щодо проведення практичних занять з навчальної дисципліни

Програма з «Шкільного курсу іноземної (німецької) мови з методикою її викладання» передбачає теоретичну та практичну підготовку студентів, тісний зв'язок теорії з практикою, який необхідний для подальшої ефективної діяльності майбутніх вчителів.

Мета практичних занять: сприяння оволодінню студентами основами професійно-методичних умінь вчителя німецької мови в початкових класах.

Завдання практичних занять навчити студентів:

- здійснювати комунікативно-навчальну функцію, яка охоплює інформаційний, мотиваційно-стимулюючий і контрольльно-коригуючий компоненти, тобто вміло застосовувати різноманітні методи, форми, прийоми навчання та сучасні технічні засоби навчання для навчання всіх видів мовленнєвої діяльності на початковому ступені;
- здійснювати розвиваючу функцію, а саме накреслювати шляхи формування та розвитку інтелектуальної та емоційної сфер

особистості учня, його пізнавальних та розумових сил на матеріалі іноземної (німецької) мови як навчального предмета;

- здійснювати виховну функцію, вирішувати завдання морального, культурно-естетичного, гуманістичного виховання учнів засобами німецької мови;
- здійснювати гностичну функцію, аналізувати навчальний матеріал, виділяти в ньому об'єкти навчання, прогнозувати труднощі його засвоєння з урахуванням рівня мовленнєвої підготовки учнів конкретного класу;
- об'єктивно оцінювати зміст, засоби навчання іноземної (німецької) мови на початковому ступені; вивчати та узагальнювати досвід навчання німецької мови;
- здійснювати конструктивно-плануючу функцію, планувати та творчо конструювати навчальний процес в цілому, а також процес навчання конкретного навчального матеріалу (фонетичного, лексичного, граматичного, країнознавчого);
- планувати навчально-комунікативну діяльність учнів на уроці та в позакласній роботі, в тому числі в інтересах індивідуалізації та диференціації навчання;
- здійснювати організаторську функцію, тобто реалізовувати плани (поурочні, серії уроків, позакласних заходів), творчо вирішувати педагогічні та методичні завдання у процесі навчання та виховання учнів, вносити до них методично правильні корективи з метою досягнення бажаного результату.

Практичні заняття передбачають обговорення проблемних питань, різних підходів до організації навчальної діяльності на початковому етапі, взаємо навчання, ділові ігри, вирішення практичних завдань, які постануть перед студентами в колі молодших школярів, моделювання типових навчально-педагогічних ситуацій, планування занять, аналіз підручників та програм, адаптація текстів, розробка навчальних матеріалів, планування і організацію позакласної роботи учнів.

Практичні заняття необхідно присвячувати найбільш складним та дискусійним питанням, розвиваючи в процесі обговорення таких проблем самостійне мислення студентів, виробляючи в них вміння застосовувати в практичній діяльності одержані знання, застосовувати засвоєні методи та прийоми. Ситуації, які моделюються на практичних заняттях мають максимально наближувати студентів до умов здійснення професійної діяльності. Рекомендується перегляд відео фрагментів уроків, визначення його цілей та відповідність методів та прийомів поставленим цілям. Студентам пропонуються конкурси-захисти фрагментів уроків, уроків та позакласних заходів. Практичні заняття покликані розвивати творчу ініціативу студентів та вдосконалювати їх професійну майстерність в цілому. Доцільно проводити практичні заняття саме іноземною (німецькою) мовою, що, в свою чергу, має сприяти підвищенню рівня професійного володіння мовою.

3.17. Методичні вказівки щодо проведення студентської педагогічної практики з навчальної дисципліни

Мета: ознайомлення майбутніх педагогів-вихователів із формами, засобами, технологіями організації навчально-виховного процесу на уроці німецької мови в початкових класах; ознайомлення із специфікою проведення позакласної роботи на початковому ступені.

Завдання:

- ознайомлення з специфікою уроків німецької мови в початкових класах сучасних загальноосвітніх закладів;
- формування уявлень про проведення уроків з німецької мови, набуття навичок аналізу уроку німецької мови на початковому етапі;
- спостереження за характером організації пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках німецької мови, визначення методів активізації пізнавальної діяльності на початковому етапі;
- ознайомлення з моделями спілкування з учнями на уроці, здійснення виховного впливу на них (компетентність вчителя, стиль, мова, такт, ставлення до учнів);
- визначення рівня ефективності виховання, що здійснюється через систему організації навчальної діяльності учнів (чіткість та доцільність організації діяльності на уроці, атмосфера на уроці, характер взаємин між учасниками навчального процесу);
- оволодіння вміннями щодо фіксованого спостереження за діяльністю вчителя німецької мови;
- вироблення вмінь визначити шляхи усунення помічених недоліків з урахуванням причин їх виникнення та конкретних умов навчання;
- розвиток вмінь здійснювати виховну роботу на базі іноземної мови;
- сприяння розвитку особистісних властивостей, які є передумовою формування педагогічної майстерності студентів;
- створення передумов формування індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців та навичок самоаналізу;
- формування творчого, дослідницького підходу до організації педагогічної діяльності на початковому ступені;
- визначити актуальні проблеми у викладанні німецької мови на початковому етапі.
- сформулювати поради для себе щодо викладання німецької мови, підсумовувати відвідування педагогічної практики.

До змісту діяльності студента як спостерігача за навчально-виховною діяльністю входить:

- відвідування уроків німецької мови;
- проведення колективного та індивідуального, загального та поглибленого аналізу уроків;
- спостереження та аналіз окремих видів позакласної роботи, які проводяться учителем;

- планування окремих видів групових та масових форм роботи, які відповідають особливостям навчання в початковій школі спільно з учителем або з опорою на готові зразки;
- проведення методичного аналізу навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями;
- проведення спостережень за психолого-віковими характеристиками учнів, їх врахування в процесі навчання;
- проведення опитування учнів для вивчення їх особистісної спрямованості та індивідуального стилю вивчення мови;
- проведення тестування учнів з метою виявлення рівня володіння іноземною мовою.

3.18. Навчально-методичне забезпечення

3.18.1. Основна література

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник/ кол. авторів під керів. С.Ю.Ніколаєвої.- К.: Ленвіт, 1999.- 320с.
2. Кулиш В.Г. Курс лекцій по методике преподавания иностранного языка в начальной школе для педагогических училищ и колледжей.- Донецк, 1999.- 170с.
3. Настольная книга преподавателя иностранных языков: Справочное пособие./ Е.А.маслыко, П.К.Бабинская и др..- Минск, Вышейш.Школа, 1992.- 445с.
4. Рогова Г.В., Рабинович Ф.М. Методика обучения иностранных языков в средней школе.- М.: просвещение, 1991.- 287с.
5. Програми для спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземної мови. Німецька мова 1-12 класи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.6
6. Роман С.В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С.45 – 130
7. Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста / Под ред. Д.Б.Ельконина.- М., 1998.- С.34-47
8. Про вивчення іноземних мов у 2006-2007 навчальному році (Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. - № 3. – С.6
9. Пояснювальна записка програми для початкової школи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 2. – С.13
10. Освітньо-виховна робота – потенціал розвитку учнів (для вчителів німецької мови). – Вижниця: Черемош, 2004. – 148с.
11. Савина С.Н. Внеклассная работа по иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – 160с.
12. Гандзюк С.П. Веди урок німецькою мовою: Посібник для вчителя. – К.: Освіта, 1997. – 64с.

3.18.2. Додаткова література

1. Про навчально-методичне забезпечення комунікативного підходу до вивчення іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. - № 4. – С.22-34
2. Редько В., Басай Н. Вивчаємо другу іноземну! (Методичні рекомендації) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1
3. Гергель А. Мовний паспорт – кожному другокласнику (Європейський мовний портфель для початкової школи в Україні) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.15
4. Парикова О. Навчання іноземних мов у початковій школі // Рідна школа. – 2002.- №2.- С.48-52
5. Токменко О. Інформаційні технології у викладанні іноземних мов: сьогодні і скрізь // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. - № 2. – С.98
6. Скальська О. Додатковий – теж важливий! (До проблеми типології додаткових дидактичних матеріалів для навчання іноземної мови учнів початкової школи) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2006. – № 1. – С.92
7. Куриш С., Микитюк С. Система стратегій навчання іншомовного спілкування // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 5. – С.72-83
8. Павлюк З. Вчити мові живій, а не спрощеній // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.60
9. Карп'юк О. Навчання як модель успішного життя (Основні критерії навчання іншомовного спілкування за комунікативно-орієнтованою методикою) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 4. – С.86
10. Примерная схема-протокол анализа урока иностранного языка / Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справ. пособие / Е.А.Маслыко, П.К.Бабинская и др. – Мн.: Выш. шк., 2000. – С.270
11. Басай Н. Ефективність навчального процесу визначає урок (особливості роботи за новим НМК з німецької мови для 4-го класу) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.74
12. Роман С. Аналіз уроку іноземної мови в початковій школі // Іноземні мови. – 2005. – № 1. – С.45
13. Психолого-педагогическая характеристика современных методов обучения иностранному языку в школе // Іноземні мови. – 2006. – № 1. – С.25
14. Басіна А. «English weekly 1-4» - нові методичні підходи у навчанні англійської мови учнів початкової школи // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.94
15. Перлова В. Складові педагогічної майстерності: класифікація професійно-педагогічних умінь // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.87

16. Ветохов О. Сприйняти, відчуті і відтворити (Психологічні умови успішної фонетичної іншомовної підготовки учнів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 2. – С.153

17. Ветохов О. Зрозуміти кожного: Врахування вікових психологічних особливостей учнів під час навчання іноземної мови // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С.136

18. Ветохов О. Важлива складова комунікативної спрямованості (Психологія з граматичної підготовки учнів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 4. – С.76

19. Ветохов О. Скажи, скільки слів ти знаєш? (Психологічні умови успішного навчання лексики іноземної мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2004. – № 3. – С.123

20. Ветохов О. Наслухатися іноземної мови (врахування психологічних явищ під час навчання аудіювання іноземної мови) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 1. – С.74

21. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри: Навчальний посібник.- К.: Вища школа, 1993.- С.6-22

22. Пащук В. Поезія навчить, як німецьку мову вчить (формування іншомовної фонетичної компетенції учнів початкової школи з використанням звукозапису віршованих творів) // Іноземні мови в вищих навчальних закладах. – 2005. – № 6. – С.106

23. Хоменко Л.Я. Viel Spass! Цікаві уроки з німецької мови у 5-6 класах.- Тернопіль: підручники і посібники, 1999.-40с.